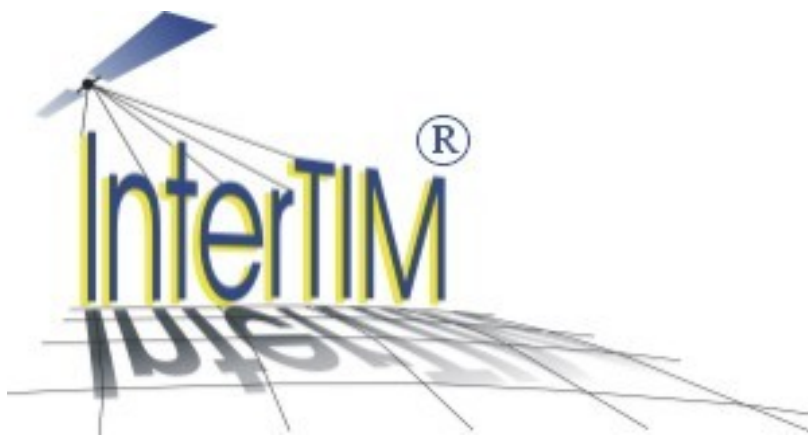

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BARTOSZYCE

Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego

ul. Noniewicza 85B/IV, 16-400 Suwałki, tel. (0-87)5674313, fax. (0-87)5657675,

Al. Stanów Zjednoczonych 72/180, 04-036 Warszawa, tel. (0-22) 350 61 45

Opracowane wykonane przez zespół w składzie:

Generalny Projektant mgr inż. arch. Katarzyna Kuźniak Okręgowa Izba Urbanistów Z/S
w Warszawie - WA-103

mgr inż. Anna Maria Serguć

mgr inż. Tadeusz Kościuk

mgr inż. arch. Paweł Fiann

dr inż. Ludmiła Pietrzak

mgr inż. Joanna Pietrzak

lic. Maciej Jurewicz

Spis treści:

I. *Uwarunkowania przyrodnicze*

I.1 *Położenie i ogólna charakterystyka gminy*

Gmina Bartoszyce leży w północnej części województwa warmińsko-mazurskiego (rys. 1), w centralnej części powiatu bartoszyckiego. Od strony zachodniej graniczy z gminą Górowo Iławeckie, od południa z gminami: Lidzbark Warmiński, Kiwity (powiat lidzbarski) i Bisztynek, zaś od wschodu sąsiaduje z gminą Sępólno. Północna granica gminy stanowi granicę państwową z Rosją (Obwód Kaliningradzki, Rejon Bagrationowski). Ponadto, gmina graniczy z położoną centralnie gminą miejską Bartoszyce.

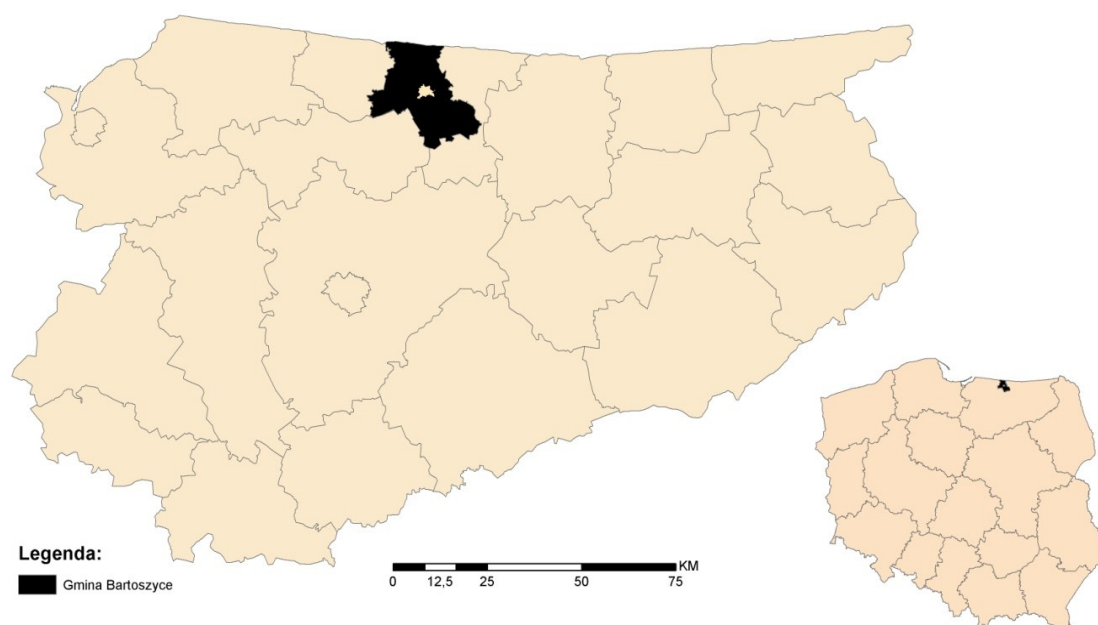
Gmina Bartoszyce jest jedną z największych obszarowo gmin w Polsce – 428 km², jej powierzchnia stanowi 1,77% ogólnej powierzchni województwa warmińsko-mazurskiego. Liczba ludności, według danych Urzędu Gminy, na dzień 30.06.2010 r. wynosiła 11 121 osób, co daje średnią gęstość zaludnienia 26 mieszkańców/km². Jest to wskaźnik mieszczący się na poziomie średniej w województwie.

Gmina liczy 110 miejscowości. Największą miejscowością są Bezledy liczące 1 139 mieszkańców. Inne większe miejscowości (powyżej 500 mieszkańców) to: Galiny, Tolko, Wojciechy, Łabędnik. Przez teren gminy przebiega międzynarodowa trasa komunikacyjna Warszawa – Olsztyn - Kaliningrad (Królewiec), główny szlak dojazdowy do nowoczesnego przejścia granicznego w Bezledach, przeznaczonego dla ruchu osobowego i towarowego. Połączenia kolejowe normalne i szerokotorowe Bartoszyce-Głomno (stacja przeładunkowa) - Granica Państwa-Kaliningrad dają możliwość współpracy gospodarczej z Rosją, Litwą, Łotwą i Estonią.

Geograficznie gmina Bartoszyce leży w mezoregionie Równiny Sępopolskiej, która wchodzi w skład makroregionu Nizina Staropruska, leżącego w obrębie podprovincji Pobrzeża Wschodniobałtyckie. Obszar gminy znajduje się w zlewisku Zalewu Wiślanego. Większa część jej terenu leży w dorzeczu Pregoly i odwadniana jest przez Łynę i jej dopływy, natomiast północno – zachodnia część obszaru gminy leży w dorzeczu rzeki Prochładnaja i odwadniana jest głównie przez Bezledę.

Klimatycznie gmina Bartoszyce należy do obszaru dzielnicy mazurskiej, która należy do najchłodniejszych w Polsce. Średnia roczna suma opadów wynosi około 600 mm a temperatura średnioroczna 7°C. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec ze średnią temperaturą 17,4 °C, natomiast najzimniejszym luty ze średnią temperaturą - 4,8°C. Z kolei okres wegetacyjny wynosi około 200 dni.

POŁOŻENIE GMINY BARTOSZYCE W UKŁADZIE ADMINISTRACYJNYM

I.2 Rzeźba terenu i budowa geologiczna

Obecny wygląd gminy Bartoszyce jest wynikiem zalegania lądolodu, który ustępując ok. 14 tys. lat temu ukształtował krajobraz północnej części województwa warmińsko - mazurskiego. W wyniku topnienia lodowców akumulował duże ilości nagromadzonego materiału skalnego i mineralnego. W wyniku jego działalności doszło do wykształcenia form rzeźby lodowcowej tzw. młodoglacjalnej.

W obszarze opracowania dominuje wysoczyzna moreny dennej o rzeźbie na ogół falistej lub równinnej. Na jej terenie doszło do akumulacji utworów gliniastych w postaci glin zwałowych powstałych w fazie pomorskiej zlodowacenia północnopolskiego. Miejscami są one przemieszane z płatami piaszczystych osadów wodnolodowcowych. Występują tu również moreny czołowe zbudowane głównie z osadów gliniastych. Wschodnia część gminy stanowi natomiast miejsce nagromadzenia osadów zastoiskowych w postaci osadów kemowych (rejon jez. Kinkajmskiego). Obniżenia terenowe wypełniają utwory holoceniowe powstałe w wyniku nagromadzenia substancji organicznych tworząc lokalnie występujące płyty torfów, namulów i gytii. Piaszki sandrowe znajdują się w rejonie przejścia Równiny Sępopolskiej w Wzniesienia Górowskie, a także wzdłuż doliny Łyny i Pisy Północnej.

Największą wklęsłą formą urozmaicającą krajobraz gminy jest meandrująca dolina rzeki Łyny. Tworzy ona dość wąską dolinę (szerokość przeważnie 300-700 m) o charakterze erozyjnym. Dodatkowo krajobraz urozmaicają doliny mniejszych rzek m.in. Pisy Północnej, Bezledy, Elmy.

Pod utworami czwartorzędowymi występują osady neogenu w części południowo-wschodniej, a w części północno-zachodniej osady paleogenu. W profilu osadów trzeciorzędowych zalegają oligoceńskie piaszki glaukonitowe, posiadające znaczenie jako poziom wodonośny. Ich miąższość wynosi około 100 m. Według podziału geologicznego gmina leży w syneklizie perybałtyckiej.

1.3 Wody powierzchniowe i podziemne

1.3.1 Wody powierzchniowe

W gminie jest dobrze rozwinięta sieć hydrograficzna. Obszar całej gminy leży w zlewisku Zalewu Wiślanego. Większość terenu gminy znajduje się w dorzeczu Pregocy, natomiast jej północno - zachodnia część leży w dorzeczu Prochładnej. Do zlewni niższego rzędu wchodzi:

w dorzeczu Pregocy:

- zlewnia Łyny:
  - zlewnia rzeki Elmy,
  - zlewnia Pisy Północnej,

w dorzeczu Prochładna:

- zlewnia rzeki Riezwaja:
  - zlewnia rzeki Bezledy.

Najdłuższą rzeką gminy i województwa jest rzeka Łyna (długość całkowita 263, 7 km). Prawym jej dopływem jest rzeka Pisa Północna, płynąca w południowej części gminy z kierunku południowego na północny. Rzeką Bezleda płynie w północnej części gminy również z kierunku południowego na północ. Jest rzeką trzeciorzędową i prawobrzeżnym dopływem Riezwaj.

Największym jeziorem w gminie jest jezioro Kinkajmskie o powierzchni 95, 5 ha i objętości 902, 1 tys. m³. Głębokość maksymalna to 1, 7 m, a średnia głębokość 0, 9 m. Na terenie opracowania znajduje się również kilkanaście małych jezior, położonych w południowej części gminy o niewielkiej powierzchni i głębokości.

1.3.2 *Wody podziemne*

Gmina Bartoszyce położona jest na obszarze mazurskiego regionu hydrogeologicznego. Występują w nim wodonośne poziomy czwartorzędowe i trzeciorzędowe stosunkowo zasobne i możliwe do wykorzystania. Głębokość występowania warstw wodonośnych jest zróżnicowana i wynosi od 35 do 150 m, a ich miąższość waha się od kilku do kilkunastu metrów. Południowo-wschodnia część gminy jest objęta zasięgiem Głównego Zbiornika Wód Podziemnych oznaczonego numerem 205. Warstwy wodonośne są dobrze izolowane osadami o słabej przepuszczalności, a jakość tych wód nie jest zagrożona.

1.3.3 *Wody geotermalne*

Gmina Bartoszyce jest zasobna w złoża wód geotermalnych. Zalegają one w osadach mezozoicznych i paleozoicznych. Najpłytsze z nich występują na głębokości około 600-700 m, ich temperatura wynosi ok. 20 °C. Ciepłe są wody znajdujące się na większych głębokościach 2000-2200 m, ich temperatura wynosi 32 °C. Są to solanki znacznie zmineralizowane rzędu 150-200g/dm³.

1.4 *Klimat*

Gmina Bartoszyce położona jest w obrębie wschodnio-bałtyckiej dzielnicy klimatycznej (wg R. Gumińskiego w modyfikacji J. Kondrackiego). Dzielnica ta jest chłodniejsza od położonej na zachodzie dzielnicy gdańskiej jednak cieplejsza od południowej dzielnicy mazurskiej. Średnia

roczna temperatura w tym rejonie wynosi 7 °C, natomiast średnia roczna suma opadów wynosi ok. 600 mm.

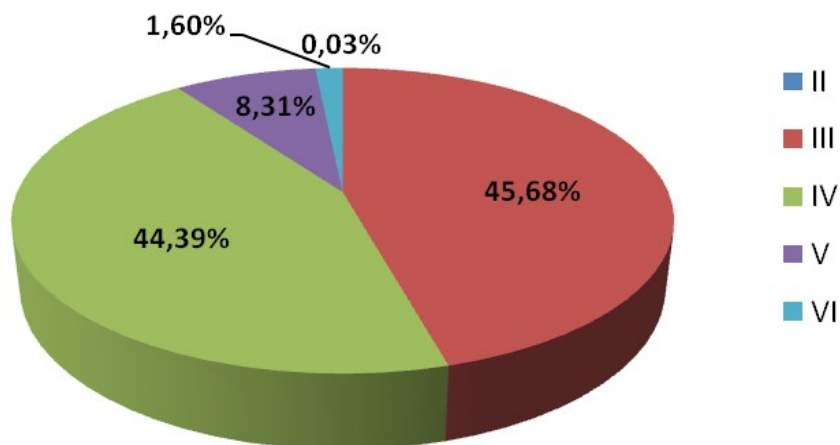
Na terenie gminy dominują wiatry południowo-zachodnie (18,9%) oraz zachodnie i północno zachodnie (15,2%). Udział wiatrów południowo-zachodnich zaznacza się szczególnie jesienią i zimą. Lato i wiosna przynosi z sobą zmianę na zachodnie i północno-zachodnie. Liczba dni mroźnych wynosi 38-42, dni z przymrozkami 110-125, liczba dni z pokrywą śnieżną 60-65 dni. Okres wegetacyjny wynosi około 200 dni, a średnia wilgotność względna – 82% i jest charakterystyczna dla całego województwa.

Na klimat lokalny wpływa również rzeźba terenu. Sprawia ona, że w obniżeniach zalega często zimne i wilgotne powietrze, natomiast tereny wyniesione narażone są na działanie silnych wiatrów.

1.5 *Gleby*

Dominującym typem gleby są gleby brunatne właściwe i kwaśne morfologiczne. Obszary dolin rzecznych zajmują mady i gleby brunatne. Dodatkowo na niewielkim obszarze spotykane są również gleby hydrogeniczne (torfowe, torfowe-murszowe i murszowate) oraz bielcowe. Gleby o charakterze kwaśnym stanowią 81% powierzchni użytków rolnych powiatu bartoszyckiego.

Wysoka urodzajność gleb gminy Bartoszyce sprawia, że plasuje się ona na drugim miejscu w powiecie bartoszyckim. Najwięcej gleb należy do III klasy bonitacji zajmując 45% powierzchni gruntów rolnych i 46% wszystkich użytków rolnych. Udział poszczególnych klas bonitacji gleb rolnych na terenie gminy Bartoszyce [Starostwo Powiatowe 2004].

Rys. 2. Udział użytków rolnych w klasach bonitacji na terenie gminy Bartoszyce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Bartoszycach 2004

I.6 Fauna i flora

Duża część gminy Bartoszyce jest przekształcona przez działalność człowieka. Dominuje tu związany z gospodarką krajobraz rolniczy z niewielką ilością obszarów leśnych (17, 67% obszaru gminy). Krajobraz leśny w dużej części również został przekształcony antropogenicznie, szczególnie widoczne jest to w budowie i strukturze drzewostanów. Na szczęście starania leśników sprzyjają przebudowie zadrzewień i powodują znaczny wzrost różnorodności w lasach. W związku z tym największe bogactwo roślin skupione jest na obszarach podmokłych, mało dostępnych i niedostępnych ostoi leśnych.

Na podstawie inwentaryzacji zwierzyny grubej prowadzonej przez Nadleśnictwo Bartoszyce możemy stwierdzić znaczny wzrost pogłowia łosia spowodowany wprowadzeniem w roku 2001 moratorium na ten gatunek. Pamiętać należy o obawach leśników związanych z większym pogłowiem tego ssaka, a zwłaszcza o szkodach, jakie wyrządza w młodnikach, skutecznie hamując przebudowę i odnowę drzewostanów. Od 2005 roku rośnie także pogłowie jeleni, ponadto inne gatunki zwierzyny grubej takie jak daniel, sarna i dzik oscylują na podobnym poziomie.

Fauna gminy wzbogacona jest przez liczną zwierzynę drobną m.in.: lisa i jenota oraz borsuka, kunę, tchórza i norkę amerykańską. Dodatkowo gatunkami chronionych ssaków występujących w regionie, takich jak: bóbr europejski, jeż, wydra (umieszczona w Załączniku IV Dyrektywy 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory z 1992 r., – jako gatunek wymagający ścisłej ochrony oraz widniejący w Czerwonej Księdze Zwierząt).

Bardzo bogata jest awifauna gminy Bartoszyce, szczególnie jej północna część, dla której w celu jej ochrony utworzono Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków w ramach Europejskiej Sieci Natura 2000. W całym regionie a szczególnie na północy gminy (we wsi Lejdy) występuje liczna populacja bociana białego. Dodatkowo występują tu również inne bardzo rzadkie gatunki ptaków, takie jak: kania ruda, bąk, błotniak zbożowy, bocian czarny, żuraw, czapla siwa. Przylatują tu również orlik krzykliwy, rybołów i bielik. Region Bartoszyce leży na trasie wiosennych i jesiennych wędrówek ptasich z kierunku północ-południe i wschód-zachód.

Płazy i gady posiadają także bogatą reprezentację w faunie gminy. Występuje tu: padalec zwyczajny, jaszczurka zwinka, jaszczurka żyworódka, zaskroniec zwyczajny, traszka grzebieniasta, traszka zwyczajna, kumak nizinny, grzebuszka ziemna, ropucha szara, ropucha paskówka, ropucha zielona, rzekotka drzewna, żaba trawna, żaba moczarowa, żaba jeziorowa.

Największe bogactwo roślin występuje w terenach niedostępnych, które w najmniejszym stopniu podlegały gospodarce człowieka. Spotyka się tu wiele gatunków pospolitych, ale także gatunki rzadkie, takie jak: malina moroszka, wawrzynek wilczelyko, podrzeń żebrowiec, pełnik europejski, lepnica litewska. Bogate pod względem florystycznym są torowiska niskie. Jedno z torfowisk w regionie: „Torfowisko źródłiskowe koło Łabędnika” zostało zgłoszone do Komisji Europejskiej w celu zatwierdzenia, jako Specjalny Obszar Ochrony w ramach Europejskiej Sieci Natura 2000.

II. *Obszary i obiekty objęte prawnymi formami ochrony przyrody*

Na terenie gminy znajdują się następujące formy prawnej ochrony przyrody:

- Obszary Chronionego Krajobrazu,
- Obszar Natura 2000,
- Użytki ekologiczne,
- Pomniki przyrody.

II.1 Obszary chronionego krajobrazu

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowy ze

względem na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.

Spośród obszarów chronionego krajobrazu, na terenie gminy Bartoszyce występują:

- Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Dolnej Łyny powołany rozporządzeniem Wojewody Warmińsko-Mazurskiego w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Dolnej Łyny
- Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Elmy powołany rozporządzeniem Wojewody Warmińsko-Mazurskiego w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Elmy.

II.2 Obszary Natura 2000

Na terenie gminy Bartoszyce znajduje się obszar Natura 2000:

- "Ostoja Warmińska"
- „Torfowiska źródłiskowe koło Łabédnika”

Na obszarach wchodzących w skład sieci NATURA 2000 działalność rolna, leśna, rybicka, łowiecka, amatorski połów ryb i utrzymanie urządzeń ochrony przeciwpowodziowej nie będzie podlegać ograniczeniom, jeżeli działania te nie wpłyną negatywnie na gatunki, dla ochrony których wyznaczono dany obszar. W przypadku gminy może to oznaczać np. dążenie do zachowania istniejącej powierzchni łąk, pastwisk i terenów podmokłych, przeciwdziałanie ich zarastaniu przez drzewa i krzewy, zachowanie bilansu wodnego. Ocenia się, że na występujących powierzchniach obszarów chronionych uniemożliwiona jest lokalizacja ferm wiatrowych:

Ostoja Warmińska

Obszar ten położony jest w północnej części woj. warmińsko-mazurskiego i ciągnie się pasem długości ok. 115 km i szerokości 10-20 km wzdłuż granicy państwowej z Federacją Rosyjską. Na wschodzie obszar sięga jeziora Oświn, na zachodzie zaś - doliny niewielkiej rzeki Gołubej, dopływu Banówki. Środkowa i wschodnia część obszaru leży na Nizinie Staropruskiej, obejmując w całości dwa mezoregiony: Równinę Sępopolską i Wzniesienia Górowskie. Powierzchnia całego obszaru wynosi 142016,2 ha. Obszar „Ostoi Warmińskiej” zajmuje dużą część gminy Bartoszyce, gdzie na północy gminy występuje liczna populacja bociana białego.

- Głównym celem powołania tego obszaru jest ochrona jednego gatunku – bociana białego, który osiąga tu największą liczebność i zagęszczenie w kraju. Jednocześnie pełni ona

również funkcję ochronną dla dużej ilości innych gatunków ptaków. Znajdują się tu 93 gatunki ptaków waloryzujących obszary Natura 2000 (w tym 81 gatunków lęgowych). Wśród nich 38 gatunków z załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 15 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt. Najcenniejszymi walorami awifaunistycznymi ostoi są:

- najlicniejsza w Polsce lokalna populacja bociana białego występującego w liczbie ok. 1000 par, w najwyższym w kraju zagęszczeniu 71 par na 100 km²,
- liczna populacja lęgowa dwu innych rzadkich w kraju gatunków ptaków: orlika krzykliwego i żurawia,
- potwierdzone gniazdowanie dwu skrajnie nielicznych w kraju gatunków: gadożera i łabędzia krzykliwego,
- gniazdowanie innych nielicznych w kraju gatunków: bąka, bociana czarnego, gągoła, bielika, błotniaka łąkowego, puchacza, zielonki, dzięcioła białogrzbietego i wąsatki,
- możliwe gniazdowanie skrajnie nielicznego w kraju orlika grubodziobego,
- możliwe gniazdowanie kolejnych bardzo rzadkich gatunków: podgorzałki, gęgawy, kani rudej, kani czarnej, rybołowa, kropiatki, puszczyka uralskiego, włochatki, kulika wielkiego, rybitwy białoskrzydłej, dzięcioła trójpalczastego i dzięcioła białoszyjnego,
- gniazdowanie lokalnie rzadkich gatunków jak: zausznik, rycyk i dudek,
- dość liczną populację lęgową takich gatunków waloryzujących jak: derkacz, przepiórka i gąsiorek.

Ważnym aspektem istnienia obszaru jest jego położenie na trasie migracji ptactwa z obszaru Europy północnej na południe oraz ze wschodu na zachód.

Torfowiska źródłiskowe koło Łabędnika

Z powodu wysokich walorów przyrodniczych teren torfowisk objęty został siecią Natura 2000. Torfowiska te objęte były dotychczas ochroną jako użytki ekologiczne „Sokolica” (1996 r., 3, 33 ha) i „Spurgle” (1996 r., 3, 63 ha). Obszar torfowisk zajmują dwa osobne torfowiska źródłiskowe otoczone użytkami zielonymi. Teren obu torfowisk jest własnością prywatną obejmując obszar 27 ha. Pierwsze znajduje się ok. 1, 5 km w kierunku wschodnim od wsi Sokolica i reprezentuje dobrze wykształcony kopułowy typ torfowiska źródłiskowego (pow. torfowej kopuły ok. 3, 3 ha). Powierzchnia całego torfowiska wynosi 11, 56 ha. Torfowisko ma kształt wydłużonego wału rozszerzającego się od strony wschodniej w okrągły pagórek. Kopuła torfowiska wynosi prawie 2 m po stronie południowej, po której występuje mineralne pastwisko i ok. 6 m od strony północnej

zajętej przez łąki. Duża powierzchnia i wysokość względna sprawia, że torfowisko to jest bardzo widocznym i charakterystycznym elementem krajobrazu. Torfowisko obecnie dzieli się na dwie enklawy: zachodnią stanowiącą wydłużony wał i wykazującą cechy przesuszenia oraz wschodnią, gdzie kopuła ma kształt koła i jest porośnięta szuwarem trzcinowym, który otaczają drzewa. Niestety występuje tu wypływ wody gruntowej sprzyjający osuszaniu się torfowiska. Z tego powodu szata roślinna torfowiska jest uboższa.

Obrzeża kopuły torfowiska porośnięte są przez olszę szarą, olszę czarną, jesioną wyniosłego, bez czarny i wierzbę szarą. Na występującym w obszarze torfowiska bzie stwierdzono po raz pierwszy w północnej Polsce obecność grzyba, tzw. ucha bżowego. Na kopule występuje również źródłiskowy zbiornik wodny (pow. ok. 3m²) otoczony kępami turzycy prosowej, która przechodzi w szuwar turzycy błotnej i szuwar trzcinowy. W zbiorniku wodnym występują gatunki charakterystyczne dla źródłiskowych fitocenoz: rzeżucha gorzka typowa oraz mech żebrowiec paprociowy.

Drugie torfowisko leży na południowy wschód od zabudowań osady Spurgle. Znajduje się ono w odległości 700 metrów od opisanego wyżej torfowiska. Zajmuje powierzchnię 15, 39 ha, z czego większość to torfowisko źródłiskowe wiszące, a reszta to łąki zmienno wilgotne. Torfowisko to przylega do wzniesienia z tego względu dominującym typem jest torfowisko wiszące. Różnica wysokości sięga tu 15 m i porośnięte jest przez las źródłiskowy z udziałem olszy i brzozy. Torfowisko to ma bardzo interesującą stratyografię z występowaniem pokładów tufu wapiennego i rekordową miąższość utworów źródłiskowych – do 16 m.

Głównym siedliskiem na torfowisku są źródłiskowe lasy olszowe na nizu (kod 91E0-4) (Cardamino-Alnetum glutinosae) oraz punktowo petryfikujące źródła z utworami. W źródłiskowym lesie licznie występują: porzeczek czarna, sitowie leśne i chmiel zwyczajny. Występują też płyty szuwara trzcinowego, turzycowiska turzycy prosowej oraz źródłiskowe zbiorowisko. Z rzadszych gatunków roślin objętych ochroną zauważa się m.in.: kruszczyk błotny, listera jajowata, jaskier wielki oraz rzadko występujące: bniec czerwony, trędownik skrzydlaty, rzeżucha gorzka typowa oraz mech żebrowiec paprociowy.

II.3 Użytki ekologiczne

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej. Do użytków ekologicznych można zaliczyć m.in.: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płyty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz

stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania.

Część najwartościowszych pod tym względem przyrodniczym torfowisk występujących na obszarze gminy Bartoszyce zostało objętych ochroną, jako użytki ekologiczne. Torfowisko źródłiskowe „Spurgle” oraz „Sokolica” prawdopodobnie objęte zostaną również Specjalnym Obszarem Ochrony Siedlisk Natura 2000.

Tab. 1. Wykaz użytków ekologicznych na obszarze gminy Bartoszyce.

Lp.	Nazwa	Pow. [ha]	Przedmiot ochrony	Akt prawny powołujący
1.	Rosiczka koło Węgoryt	0,38	torfowisko z rzadkimi gatunkami roślin torfowiskowych	Rozporządzenie Nr 86 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 30 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego "Rosiczka koło Węgoryt" (Dz. Urz. woj. warm. - maz. Nr 105, poz. 1719)
2.	Rosiczka koło Żydowa	0,95	torfowisko z rzadkimi gatunkami roślin torfowiskowych	Rozporządzenie Nr 84 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 30 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego "Rosiczka koło Żydowa" (Dz. Urz. woj. warm. - maz. Nr 105, poz. 1717)
3.	Torfowisko źródłiskowe Sokolica	3,33	torfowisko źródłiskowe	Rozporządzenie Nr 58 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 30 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego "Torfowisko źródłiskowe Sokolica" (Dz. Urz. woj. warm.-maz. Nr 105, poz. 1691)
4.	Torfowisko źródłiskowe Spurgle	3,63	torfowisko źródłiskowe	Rozporządzenie Nr 44 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 30 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego "Torfowisko źródłiskowe Spurgle" (Dz. Urz. Woj. warm.-maz. Nr 105, poz. 1677)

Źródło: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Olsztynie

II.4 Pomniki przyrody

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów. Do pomników przyrody zaliczamy m.in.: okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych i obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie.

W Gminie Bartoszyce zarejestrowanych jest kilkadziesiąt pomników przyrody, głównie okazy dębu, lipy, modrzewia, jesionu i wiązu.

Tab. 2. Wykaz pomników przyrody na obszarze gminy Bartoszyce (stan na 31 stycznia 2010 r.)

Lp.	Nr ew.	Obiekt	Obwód [cm]	Wysokość [m]	Lokalizacja	Rok uznania
1.	161	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	465	30	200 m od leśniczówki przy Galinach	Orzec. Nr Lb-161/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
2.	162	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	550	30	200 m od leśniczówki przy Galinach	Orzec. Nr Lb-162/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
3.	163	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	480	25	200 m S od wsi Minty	Orzec. Nr Lb-163/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
4.	165	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	490	25	k. wsi Deksniany, 150 m N od szosy do Kętrzyna	Orzec. Nr Lb-165/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
5.	166	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	634	30	Podwórze b. PGR Ciemna Wola, obok głazu- pomnika nr 276	Orzec. Nr Lb-166/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
6.	167	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	735	30	NW róg parku b. PGR Kinkajmy, 300m od szosy do Kętrzyna	Orzec. Nr Lb-167/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
7.	170	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	350	28	Przy szosie Maszewy Łabędnik Mały	Orzec. Nr Lb-170/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
8.	184	modrzew europejski <i>Larix decidua</i>	250	25	Krawczyki, park szkoły	Orzec. Nr Lb-184/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
9.	185	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	495	28	Krawczyki, park szkoły	Orzec. Nr Lb-185/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
10.	186	modrzew europejski <i>Larix decidua</i>	260	25	Krawczyki, park szkoły	Orzec. Nr Lb-186/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.

11.	188	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	470	25	Krawczyki, park szkoły	Orzec. Nr Lb-188/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
12.	189	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	420	26	Krawczyki, park szkoły	Orzec. Nr Lb-189/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
13.	190	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	400	28	park b. PGR Parkoszewo	Orzec. Nr Lb-190/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
14.	191	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	400	25	park b. PGR Parkoszewo	Orzec. Nr Lb-191/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
15.	193	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	460	29	Parkoszewo, nad sadzawką 150 m SW od szkoły	Orzec. Nr Lb-193/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
16.	194	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	500	29	park b. PGR Parkoszewo	Orzec. Nr Lb-194/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
17.	196	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	350	28	park b. PGR Parkoszewo	Orzec. Nr Lb-196/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
18.	197	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	410	29	Sporwiny, zbocze przy zabudowaniach S.Krasnowskiego	Orzec. Nr Lb-197/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
19.	198	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	420	20	Sporwiny, zbocze przy strumieniu	Orzec. Nr Lb-198/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
20.	199	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	400	30	Sporwiny, zbocze przy strumieniu	Orzec. Nr Lb-199/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
21.	200	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	530	30	Sporwiny, zbocze przy zabudowaniach S.Krasnowskiego	Orzec. Nr Lb-200/57 Prez. WRN w Olsztynie z 30.05.57 r.
22.	201	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	480	30	Sporwiny, zbocze przy zabudowaniach S.Krasnowskiego	Orzec. Nr Lb-201/57 Prez. WRN w Olsztynie z 20.06.57 r.

23.	202	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	380	28	Sporwiny, zbocze przy zabudowaniach S.Krasnowskiego	Orzec. Nr Lb-202/57 Prez. WRN w Olsztynie z 20.06.57 r.
24.	203	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	440	30	Sporwiny, zbocze przy zabudowaniach S.Krasnowskiego	Orzec. Nr Lb-203/57 Prez. WRN w Olsztynie z 20.06.57 r.
25.	276	głaz-różowy granit grubokrystaliczny	780	1,6	Podwórze b. PGR Ciemna Wola, obok dębu- nr 166	R.XII.276/61 z 27.11.1961 r.
26.	316	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	550	30	obok stawu w parku b. PGR Bajdyty	R-X-316/64 z 26.06.1964 r.
27.	325	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> -2 szt.	385; 415	30	m. Łęg, park przypałacowy	Rlop-325/67 z 30.05.1967 r.
28.	334	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> -4 szt. lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	350-690 490	30 30	m. Łęg	Nr 334/68 z 26.06.1968 r.
29.	373	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> - aleja - 25 szt.	150-300	22-28	m. Łęg, przy drodze do Ardap, na odcinku 150 m	Nr 373/75 z 25.09.1975 r.
30.	559	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> -9szt.	400-560	26	Bajdyty, park	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 7, poz. 66 z 16.04.1992 r.
31.	560	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	400	25	Łabędnik, park	Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 7, poz. 66 z 16.04.1992 r.
32.	1219	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	520	25	N-ctwo Bartoszyce, L-ctwo Górzyste, oddz. 329 a, obręb Sępól	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz.1685 z 29.09.2004 r.
33.	1220	daglezwia zielona <i>Pseudotsuga menziesii</i>	228	35	N-ctwo Bartoszyce, L-ctwo Górzyste, oddz. 338 d, obręb	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz.1685 z 29.09.2004 r.

					Sępapol	
34.	1221	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	570	22	N-ctwo Bartoszyce, L-ctwo Łabędziowo, oddz. 54 b, obręb Bartniki	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz.1685 z 29.09.2004 r.
35.	1223	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	480, 47	34	N-ctwo Bartoszyce, L-ctwo Dąbrówka 145 Aa, obręb Sępapol	Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz.1685 z 29.09.2004 r
36.	1313	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	315	28	oddz. 193 m leśnictwo Mała Wola, 50 m od drogi gruntowej	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
37.	1314	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	660	29	oddz. 192 j leśnictwo Mała Wola, 50 m do drogi gruntowej Bezledy – Solno	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
38.	1315	brzoza brodawkowata <i>Betula pendula</i>	218	29	oddz. 193 n leśnictwo Mała Wola, 100 m od drogi gruntowej	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
39.	1316	brzoza brodawkowata <i>Betula pendula</i>	250	27	oddz. 193 n leśnictwo Mała Wola, 100 m od drogi gruntowej	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
40.	1317	brzoza brodawkowata <i>Betula pendula</i>	220	28	Bartoszyce oddz. 193 n leśnictwo Mała Wola, 100 m od drogi gruntowej	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
41.	1318	brzoza brodawkowata <i>Betula pendula</i>	235	28	oddz. 193 n leśnictwo Mała Wola, 100 m od drogi gruntowej	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
42.	1319	brzoza brodawkowata <i>Betula pendula</i>	290	28	oddz. 193 n leśnictwo Mała Wola, 100 m od drogi gruntowej	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
43.	1320	buk pospolity odmiana czerwonolistna	345	29	oddz. 193 m leśnictwo Mała Wola, 100 m od	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153

		<i>Fagus sylvatica</i> <i>subsp. Purpurea</i>			drogi gruntowej	z 23.05.2007 r.
44.	1321	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	650	32	oddz. 193 j leśnictwo Mała Wola, 200 m od drogi gruntowej	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
45.	1323	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	370	29	oddz. 193 m leśnictwo Mała Wola, 100 m od drogi gruntowej	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
46.	1326	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	413	32	oddz. 332 Bg leśnictwo Borki, były park podworski	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
47.	1327	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	402	29	oddz. 332 Bg leśnictwo Borki, park podworski	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
48.	1328	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	325	26	oddz. 332 Bg leśnictwo Borki, były park podworski	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
49.	1329	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	536	25	oddz. 332 Bi leśnictwo Borki, były park podworski	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
50.	1330	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	425	25	oddz. 332 Bg leśnictwo Borki, były park podworski	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
51.	1331	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	383	31	oddz. 328 f leśnictwo Borki, 500 m od drogi gruntowej	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
52.	1332	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	383	32	oddz. 328 f leśnictwo Borki, 500 m od drogi gruntowej	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
53.	1333	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	424	28	oddz. 332 Bi leśnictwo Borki, były park podworski	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
54.	1334	modrzew europejski <i>larix</i> <i>decidua</i>	320	27	oddz. 332 Bg leśnictwo Borki	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.

55.	1335	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	394	22	oddz. 332 Bg leśnictwo Borki, były park podworski	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
56.	1336	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	421	23	oddz. 332 Bg leśnictwo Borki, były park podworski	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
57.	1337	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	420	28	oddz. 332 Bg leśnictwo Borki, były park podworski	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
58.	1338	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	723	25	oddz. 332 Bg leśnictwo Borki, park podworski	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
59.	1339	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	430	26	oddz. 337 d leśnictwo Borki, 100 m od drogi gruntowej, na granicy las – pole	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.
60.	1340	dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	394	28	oddz. 314 o leśnictwo Borki, 20 m od drogi utwardzonej	Dz. Urz. Woj. Warm. – Maz. Nr 73, poz. 1153 z 23.05.2007 r.

Źródło: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Olsztynie

II.4.1 Sieć ECONET- Polska

Zgodnie z polskim prawodawstwem, według ustawy o ochronie przyrody, korytarz ekologiczny to obszar umożliwiający migrację roślin, zwierząt lub grzybów. W Polsce opracowano kilka projektów korytarzy ekologicznych na poziomie krajowym. Pierwszym z nich był projekt Krajowej Sieci Ekologicznej (ECONET-PL) stanowiącej część Europejskiej Sieci Ekologicznej (EECONET). W projekcie tym priorytetem stały się korytarze ekologiczne ciągnące się wzdłuż cieków wodnych. Na obszarze gminy Bartoszyce znajduje się korytarz ECONET – PL o znaczeniu krajowym biegnący wzdłuż doliny Łyny. Jest to ważny korytarz ze względów przyrodniczych i krajobrazowych pozwalający na migrację zwierząt wzdłuż doliny rzeki. Dodatkowo występują tu również korytarze o znaczeniu lokalnym związane zwłaszcza z dopływami Łyny. Korytarze te pełnią ważne role w utrzymaniu równowagi przyrodniczej nie tylko na poziomie lokalnym, ale także krajowym. Pozwalają na swobodną wymianę puli genowej między populacjami oddzielonymi od siebie, dzięki temu wzbogacana jest różnorodność genetyczna populacji. Sieć ECONET pozwala również na migrację gatunków niewystępujących dotychczas na obszarze gminy wzbogacając tym samym jej różnorodność na poziomie gatunkowym.

II.5 Lasy ochronne

Zgodnie z ustawą o lasach za lasy szczególnie chronione, zwane dalej „lasami ochronnymi” mogą być uznane lasy, które:

- chronią glebę przed zmywaniem lub wyjałowieniem, powstrzymują usuwanie się ziemi, obrywanie się skał lub lawin;
- chronią zasoby wód powierzchniowych i podziemnych, regulują stosunki hydrologiczne w zlewni oraz na obszarach wododziałów;
- ograniczają powstawanie lub rozprzestrzenianie się lotnych piasków;
- są trwale uszkodzone na skutek działalności przemysłu;
- stanowią drzewostany nasienne lub ostoje zwierząt i stanowiska roślin podlegających ochronie gatunkowej;
- mają szczególne znaczenie przyrodniczo-naukowe ale także dla obronności i bezpieczeństwa Państwa;
- są położone:
  - w granicach administracyjnych miast i w odległości do 10 km od granic administracyjnych miast liczących ponad 50 tys. mieszkańców,
  - w strefach ochronnych wokół sanatoriów i uzdrowisk,
  - w strefie górnej granicy lasów.

Na terenie gminy występują lasy wodochronne chroniące brzegi wód przed obrywaniem się, zaś źródła rzek i potoków przed zasypywaniem. Należy dążyć do zwiększenia ich udziału w ogólnej powierzchni gminy, co ma swoje uzasadnienie w szeregu pełnionych przez nie funkcji ochronnych.

II.6 Gleby chronione

Ochrona gruntów rolnych i leśnych polega na ograniczaniu przeznaczania ich na cele nierolnicze lub nieleśne, zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji gruntów rolnych oraz szkodom w produkcji rolniczej (leśnej) powstającym wskutek działalności nierolniczej (nieleśnej) i ruchów masowych ziemi. Ochrona powinna również uwzględniać ograniczanie zmian naturalnego ukształtowania powierzchni ziemi. Dodatkowo ochrona gruntów rolnych polega na ich rekultywacji i zagospodarowaniu na cele rolnicze oraz zachowaniu torfowisk i oczek wodnych,

jako naturalnych zbiorników wody. Ochrona gruntów leśnych, zaś polega na przywracaniu ich wartości użytkowej. Dotyczy to terenów, które utraciły charakter gruntów leśnych wskutek działalności nieleśnej oraz poprawianiu ich wartości użytkowej, a także zapobieganiu obniżania ich produktywności. Zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami (ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych) ochronie podlegają grunty:

- stanowiące użytki rolne klas I-III, jeżeli ich zwarty obszar projektowany do takiego przeznaczenia przekracza 0,5 ha,
- grunty leśne

Na terenie gminy Bartoszyce gleby III klasy bonitacji zajmują ponad 45% wśród gruntów rolnych i aż połowę trwałych użytków zielonych. Zmiana ich przeznaczenia w areale przekraczającym 0,5 ha wymaga zgody Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Znaczny jest również udział gleb pochodzenia organicznego.

Zmiana przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne wymaga zgody Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa lub upoważnionej przez niego osoby lub zgody marszałka województwa w przypadku lasów prywatnych.

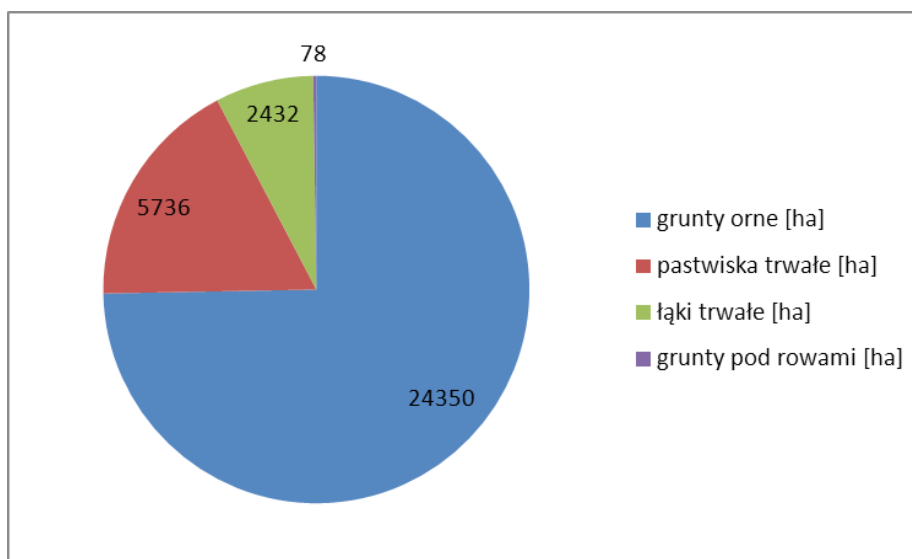
II.7 Rolnicza przestrzeń produkcyjna

Na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Bartoszczach w strukturze użytkowej gruntów gminy, użytki rolne według stanu na dzień 01.01.2010 r. zajmują 32 596 ha, co stanowi ok. 76,24 % ogólnej powierzchni gruntów gminy. Struktura użytkowania gruntów rolnych przedstawia się w następujący sposób:

- grunty orne – 24 350 ha – 74,70%,
- pastwiska trwałe – 5 736 ha – 17,60%,
- łąki trwałe – 2 432 ha – 7,46%,
- grunty pod rowami – 78 ha – 0,24%.

Największy odsetek użytków rolnych zajmują grunty orne ok. 74,70% czyli 24 350 ha a następnie pastwiska trwałe 17,60% (5 736 ha). Natomiast udział pozostałych użytków w strukturze użytkowania gruntów rolnych jest nieznaczny. Rolnictwo stanowi jeden z podstawowych działów gospodarki gminy Bartoszyce.

Strukturę użytkowania rolnego gminy Bartoszyce przedstawia wykres poniżej.

Rys. 3. Struktura użytków rolnych w gminie Bartoszyce.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Bartoszczach

II.8 Leśna przestrzeń produkcyjna

Lasy i grunty leśne zajmują 7 555 ha, co stanowi 17, 67% ogółu powierzchni gminy. Udział lasów na terenie gminy Bartoszyce jest znacznie mniejszy niż w województwie warmińsko-mazurskim (30%) i mniejszy niż w kraju (28,8%). Niski poziom zalesienia gminy wynika z dominacji na jej terenie obszarów wysoczyznowych o dobrych warunkach glebowych dla rozwoju rolnictwa.

Obszary leśne na terenie gminy Bartoszyce występują w każdej części regionu:

- na południe od Bartoszyce między miejscowościami:
  - Szwarunki, Minty, Ciemna Wola, Galiny, Klekotki, Krawczyki,
- na zachód od Bartoszyce między miejscowościami:
  - Ardapy, Połęcz, Osieka, Kol. Bukowo, Kiersity,
  - Rodnowo, Burkarty,
  - Wojciechy, Borki, Rodnowo, Gruszyński,
- na północny-zachód od Bartoszyce między miejscowościami:
  - Solno, Bezledy, Wysieka, Pilwa, Barciszewo, Merguny,
- na północ od Bartoszyce między miejscowościami:

- Żardyny, Kromarki, Styłigi, Molwity,
- Posłusze, Parkoszewo, Nowe Witki, Żydowo, Leginy, Dąbrowa, Kiertyny Wielkie, Ganitajny,
- na wschód od Bartoszyce:
  - między miejscowościami: Skitno, Szylina Wielka, Kol. Wirwilty,
  - wokół jeziora Kinkajmskie,
- na południowy-wschód od Bartoszyce między miejscowościami:
  - Spurgle, Sporwiny, Łabędnik,
  - Kol. Łabędnik Mały, Kol. Węgoryty, Kol. Króle.

Przeważają siedliska lasu świeżego, których jest ponad połowa, dużą część stanowią również lasy mieszane świeże. Szczegółowe zasady gospodarki leśnej, w której obok funkcji gospodarczej lasu dużą rolę odgrywa ich znaczenie ekologiczne, określa to plan urządzenia lasu nadleśnictwa Bartoszyce.

II.9 Tereny zieleni urządzonej

Zieleń urządzona to taka, która została zaplanowana, a jej układ, fizjonomia i różnorodność są efektem przemyślanych działań człowieka. Do form zieleni urządzonej występujących na terenie gminy Bartoszyce zalicza się:

- parki w miejscowościach: Ciemna Wola, Nalikajmy, Bezledy,
- place zabaw w miejscowościach: Tolko, Galiny, Łabędnik, Rodnowo,
- cmentarze.

Część z przedstawionych form zieleni wpisana jest do rejestru zabytków, co zostało ukazane w dalszej części opracowania.

II.10 Waloryzacja fizjograficzna gminy

Przyrodnicze uwarunkowania wynikają z geograficznego położenia gminy, którego konsekwencją są określone cechy fizyczno-geograficzne przestrzeni. Do głównych uwarunkowań przyrodniczych zaliczono:

- Położenie w megaregionie Niżu Wschodnioeuropejskiego, prowincji Niżu Wschodniobałtycko - Białoruskiego, podprowincji Pobrzeża Wschodnio-bałtyckiego, makroregionie Niziny Staropruskiej, mezoregionie Niziny Sępopolskiej,
- położenie południowych krańców gminy w podprowincji Pojezierza Wschodniobałtyckiego, makroregionie Pojezierza Mazurskiego, mezoregionie Pojezierza Olsztyńskiego,
- położenie w strefie obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, zaliczonych do europejskiej sieci obszarów chronionych Natura 2000,
- położenie na terenie gminy rzeki Łyny,
- zaliczenie części gminy do terenów podwyższonego ryzyka wystąpienia powodzi.

II.10.1 Ograniczenia i wskazania

Na terenie gminy Bartoszyce należy zwrócić uwagę na obszary wymagające szczególnej ochrony, dotyczy to między innymi użytków ekologicznych, obszarów chronionego krajobrazu oraz obszarów Natura 2000, która pełni rolę dużego, ponadlokalnego „korytarza ekologicznego” oraz jest najważniejszym w regionie komponentem ogólnokrajowej sieci obszarów uznanych za kluczowe dla ochrony przyrody w Polsce. Funkcją wiodącą powinno być zachowanie pełnej różnorodności biologicznej na poziomie ogólnoeuropejskim oraz utrzymanie dotychczasowego sposobu zagospodarowania ziemi w formie ekstensywnej gospodarki łąkowo-pastwiskowej.

- Przy lokalizacji nowych terenów pod zabudowę zaleca się wziąć pod uwagę możliwość włączenia do systemu kanalizacji.
- Proponuje się zabezpieczyć wody powierzchniowe gminy przed zanieczyszczeniami pochodzącymi głównie ze sfery komunalnej (ścieki sanitarne) oraz rolnictwa. Powinno to nastąpić poprzez rozwój sieci kanalizacji sanitarnej, budowę przyzagrodowych oczyszczalni ścieków, tam gdzie nieplanowane jest skanalizowanie. W przypadku rolnictwa ograniczenie zanieczyszczenia może nastąpić poprzez: wyłączenie z uprawy stref brzegowych rzek i jezior, naturalne nawożenie, wprowadzenie pasów zieleni ochronnej.

- Przy lokalizacji funkcji mieszkaniowych należy zwrócić uwagę na odprowadzenie zanieczyszczeń kanalizacją ściekową oraz ogrzewanie wykorzystujące „czyste” technologie, takie jak pompy ciepła czy ogrzewanie olejem opałowym.
- Zaleca się przeznaczenie gruntów rolnych położonych w bezpośrednim sąsiedztwie lasów, jezior i cieków wodnych do dalszego użytkowania lub przeznaczenie ich pod zalesienie, co pomoże w zachowaniu naturalnych ciągów ekologicznych. Zabudowanie tych terenów może spowodować szkody w postaci przekształcenia krajobrazu, zablokowania naturalnych tras migracji ssaków, ptaków, nadmierną penetracją i zaśmiecaniem lasów, jezior oraz rzek.
- Ważne jest zachowanie istniejących na terenie gminy wód powierzchniowych, torfowisk, oczek wodnych, użytków zielonych i zadrzewień. Przyczyni się do uzyskania i utrzymania struktury krajobrazu rolniczego. Zadrzewienia śródpolne chronią gleby przed erozją wietrzną i wodną – powodują zmniejszenie prędkości wiatru i parowanie, zwiększają zaś pojemność wodną gleb i poprawiają bilans wody, przez co następuje wzrost produkcji roślinnej. Ponadto zadrzewienia i pasy zadrzewień śródpolnych stanowią nisze ekologiczne dla wielu gatunków ptaków i drobnych ssaków.
- Lasy stanowią bardzo ważne węzły w systemie ekologicznym gminy. Istotnym jest stworzenie korytarzy ekologicznych, poprzez powiązanie istniejących i planowanych do zalesienia terenów leśnych z ciągami dolinnymi oraz systemem zadrzewień. Korytarze ekologiczne wpłyną na poprawę warunków hydrologicznych gleb, przeciwdziałanie erozji wietrznej i powierzchniowej oraz degradacji ziemi, zwiększenie wodnej retencji i podniesienie różnorodności ekologicznej środowiska. Do zalesień wskazuje się grunty słabych klas bonitacyjnych: VI z, VI, V.
- Wskazany jest zakaz zmniejszania powierzchni o dużym potencjale przyrodniczym (lasy, użytki zielone, wody powierzchniowe).
- Do niekorzystnych obszarów budowlanych należą strefy krawędziowe wysoczyzn, formy wklęsłe takie jak: doliny rzeczne, zagłębienia i obniżenia terenowe, obszary o wysokim poziomie wód gruntowych, w tym obszary podmokłe i bagienne.
- Wskazuje się konieczność zachowania i ochrony zieleni wysokiej oraz wzbogacanie jej o nowe nasadzenia, również zieleni izolacyjnej wokół obiektów uciążliwych.

II.11 Obszary występowania naturalnych zagrożeń geologicznych

Obszar gminy Bartoszyce narażony jest na erozję w niewielkim stopniu. Jedynymi obszarami o predyspozycjach erozyjnych są zbocza doliny rzeki Łyny narażone na erozję wodną. W wyniku przeprowadzonej w latach 1968-1970 inwentaryzacji osuwisk oraz prac prowadzonych w 2003 i 2004 r. przez pracowników Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, na obszarze gminy Bartoszyce zidentyfikowano 45 osuwisk. Zestawienie obszarów osuwiskowych znajduje się w tabeli poniżej

Tab. 3 Osuwiska występujące na terenie gminy Bartoszyce

Lp.	Nr ew.	Miejscowość	Aktywność
1	N-34-66-A-c/3	Guntkajmy	osuwisko mało aktywne (zmiany w cyklu wieloletnim)
2	N-34-66-A-c/4	Guntkajmy	osuwisko mało aktywne (zmiany w cyklu wieloletnim)
3	N-34-66-A-d/10	Adrapy	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
4	N-34-66-A-d/12	Spurlawki	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
5	N-34-66-A-d/3	Kolonia Bukowo	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
6	N-34-66-A-d/4	Perkujki	osuwisko mało aktywne (zmiany w cyklu wieloletnim)
7	N-34-66-A-d/5	Adrapy	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
8	N-34-66-A-d/6	Adrapy	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
9	N-34-66-A-d/9	Sortławki	osuwisko mało aktywne (zmiany w cyklu wieloletnim)
10	N-34-66-B-a/10	Wirwilty	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
11	N-34-66-B-a/11	Kolonia Wirwilty	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
12	N-34-66-B-a/13	Okopa	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
13	N-34-66-B-a/2	Okopa	osuwisko mało aktywne (zmiany w cyklu wieloletnim)
14	N-34-66-B-a/3	Okopa	osuwisko mało aktywne (zmiany w cyklu wieloletnim)
15	N-34-66-B-a/4	Wirwilty	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
16	N-34-66-B-a/6	Wirwilty	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
17	N-34-66-B-a/7	Wirwilty	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
18	N-34-66-B-a/8	Wirwilty	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
19	N-34-66-B-a/9	Wirwilty	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
20	N-34-66-B-b/1	Szylina Mała	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
21	N-34-66-B-b/2	Pieny	osuwisko mało aktywne (zmiany w cyklu wieloletnim)
22	N-34-66-B-b/4	Szylina Mała	osuwisko mało aktywne (zmiany w cyklu wieloletnim)
23	N-34-66-B-b/5	Szylina Mała	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
24	N-34-66-B-c/1	Adrapy	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
25	N-34-66-B-c/10	Galiny	osuwisko mało aktywne (zmiany w cyklu wieloletnim)
26	N-34-66-B-c/11	Galiny	osuwisko mało aktywne (zmiany w cyklu wieloletnim)
27	N-34-66-B-c/12	Galiny	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
28	N-34-66-B-c/13	Spytajny	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
29	N-34-66-B-c/14	Spytajny	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
30	N-34-66-B-c/15	Połącze	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
31	N-34-66-B-c/18	Galiny	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
32	N-34-66-B-c/19	Galiny	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
33	N-34-66-B-c/2	Adrapy	osuwisko mało aktywne (zmiany w cyklu wieloletnim)
34	N-34-66-B-c/20	Galiny	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
35	N-34-66-B-c/21	Galiny	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
36	N-34-66-B-c/22	Minty	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
37	N-34-66-B-c/23	Minty	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
38	N-34-66-B-c/3	Połącze	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
39	N-34-66-B-c/4	Połącze	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)

40	N-34-66-B-c/6	Perkujki	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
41	N-34-66-B-c/7	Połącze	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
42	N-34-66-B-c/8	Adrapy	osuwisko mało aktywne (zmiany w cyklu wieloletnim)
43	N-34-66-B-c/9	Adrapy	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
44	N-34-66-B-d/1	Gruda	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)
45	N-34-66-B-d/4	Gruda	osuwisko aktywne (zmiany coroczne)

Źródło: Rejestr i inwentaryzacja naturalnych zagrożeń geologicznych na terenie całego kraju

W latach 2015-2016 na terenie gminy Bartoszyce będą prowadzone prace w ramach projektu Systemy Osłony Przeciwośuwiskowej, którego celem jest udokumentowanie i oznaczenie na mapie w skali 1: 10000 wszystkich osuwisk oraz terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi w Polsce.

Jedynie średnie zagrożenie erozyjne może wystąpić na stromych zboczach doliny Łyny, gdzie gleby narażone są na erozję wodną, natomiast większość obszaru gminy jest narażona na erozję w stopniu słabym.

III. *Uwarunkowania wynikające z występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych.*

III.1 Kopaliny

W granicach gminy nie rozpoznano złóż surowców mineralnych.

III.2 Główny zbiornik wód podziemnych

Zbiornik GZWP-205 „Subzbiornik Warmia” położony jest w dorzeczu Pregoly w utworach trzeciorzędowych i kredowych. Szacunkowe zasoby dyspozycyjne oszacowane zostały na 60 tys. m³. Średnia głębokość ujęcia waha się w granicach 150-200 m.

III.3 Wody podziemne

W gminie Bartoszyce znajdują się 44 ujęcia wód głębinowych. Siedemnaście z nich obsługuje gminną sieć wodociagową. Woda jest poddawana uzdatnianiu, jednak w przypadku kilku ujęć (niebędących własnością gminy) nie spełniają norm wody pitnej nawet po uzdatnieniu (przede wszystkim ze względu na zawartość żelaza i manganu).

Poszczególne ujęcia (jednak nie wszystkie) są chronione przed zanieczyszczeniem poprzez ustanawianie stref ochronnych. Zagrożone zanieczyszczeniem mogą być natomiast indywidualne ujęcia wody (studnie wiercone i kopane), poprzez prowadzenie niewłaściwej gospodarki ściekowej. Niewłaściwa gospodarka ściekowa stanowi też zagrożenie dla wód gruntowych.

Tab.4. Wykaz i parametry ujęć wody na terenie gminy Bartoszyce

Lp.	Miejscowość	Właściciel	Pobór rzeczywisty [m³/rok]	Wydajność [m³/h]	Głębokość studni [m]	
1.	Skitno	gmina	21 900	40,0	49	55
2.	Osieka	gmina	36 000	21,0	97,5	115
3.	Wojciechy	gmina	65 700	66,0	133	132
4.	Rodnowo	gmina	21 900	31,0	63,5	68
5.	Galiny	gmina	76 600	57,0	135	137,7
6.	Solno	gmina	7 300	4,8	47	
7.	Łabędnik	gmina	40 150	74,0	122,4	123,5
8.	Bezledy	gmina	204 400	156,0	74	75
9.	Tolko	gmina	32 850	50,0	98,4	
10.	Kinkajmy	gmina	55 000	41,0	90	87
11.	Gromki	gmina	5 480	6,5	60	
12.	Wajsnory	gmina	13 510	33,0	150	
13.	Wyłęba	gmina	18 980	14,5	101	
14.	Maszewy	gmina	51 100	44,0	81	62
15.	Falczewo	gmina	7 300	12,0	42	53
16.	Szwaruny	gmina	110 960	42,0	93	94
17.	Sokolica	gmina	18 000	42,0	74,1	92

Źródło: Urząd Gminy w Bartoszycach.

IV. Tendencje rozwoju demograficznego i gospodarczego

IV.1 Demografia

Liczba ludności gminy Bartoszyce wg danych GUS, na rok 2008 r. wynosiła 10770 mieszkańców, co stanowiło 17,8% ludności powiatu bartoszyckiego oraz 0,75% ludności województwa warmińsko-mazurskiego.

Tab. 5. Sytuacja demograficzna gminy Bartoszyce na tle województwa warmińsko-mazurskiego, powiatu bartoszyckiego w 2000 oraz 2008 r.

Wyszczególnienie	Lata	Liczba ludności				Współczynnik feminizacji
		Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ludność na km ²	
województwo warmińsko-mazurskie	2000	1 427 508	697 860	729 648	59,0	104,6
	2008	1 427 073	695 352	731 721	59,0	105,2
województwo warmińsko-mazurskie (gminy wiejskie)	2000	397 501	200 404	197 097	26,6	98,3
	2008	402 670	202 793	199 877	26,9	98,6
powiat bartoszycki	2000	62 608	30 700	31 908	47,9	103,9
	2008	60 427	29 385	31 042	46,2	105,6
gmina Bartoszyce	2000	10 815	5 492	5 323	25,3	96,9
	2008	10 770	5 477	5 293	25,2	96,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Gęstość zaludnienia na obszarze gminy Bartoszyce należy do stosunkowo niskich, ale w porównaniu do gęstości zaludnienia gmin wiejskich województwa warmińsko-mazurskiego, w których w 2008 roku przeciętnie na 1 km² powierzchni przypadało 26, 9 osób jest to wskaźnik mieszczący się na poziomie średniej w województwie.

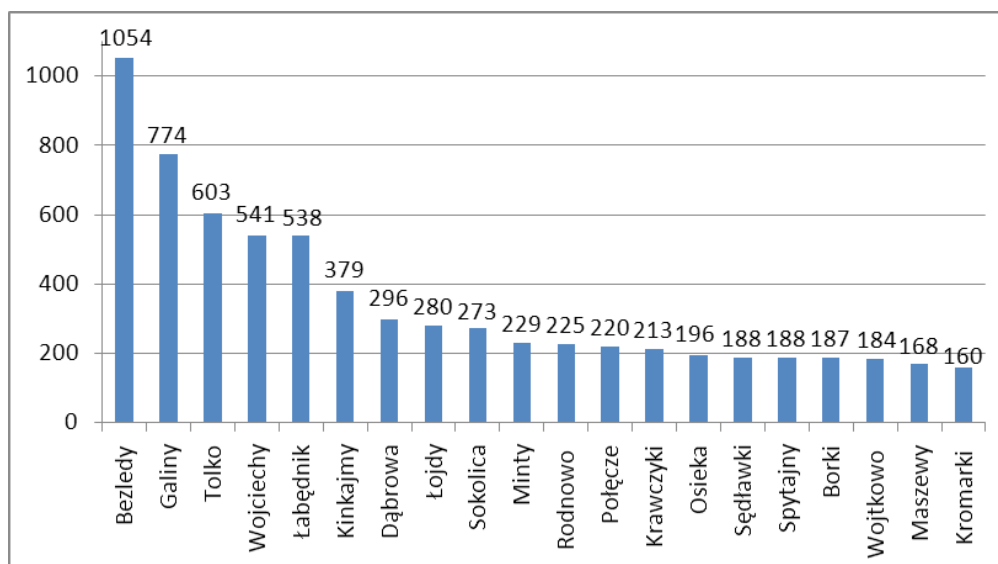
Tab. 6. Wykaz liczby ludności w poszczególnych miejscowościach gminy Bartoszyce stan na 31.12.2009 r.

Lp.	Miejscowość	Liczba ludności
Sołectwa		
1.	Barciszewo	134
2.	Bąsze	41
3.	Bezledy	1054
4.	Dąbrowa	296
5.	Galiny	774
6.	Gromki	83
7.	Kiersity	90
8.	Kiertyny Wielkie	92
9.	Kinkajmy	379
10.	Krawczyki	213
11.	Łabędnik	538
12.	Łojdy	280
13.	Maszewy	168
14.	Minty	229
15.	Nalikajmy	76
16.	Osieka	196
17.	Połącze	220
18.	Skitno	120
19.	Sokolica	273
20.	Spytajny	188
21.	Szylina Wielka	22
22.	Tapilkajmy	82
23.	Tolko	603
24.	Trutnowo	107
25.	Wajsnory	126
26.	Wawrzyny	31
27.	Węgoryty	81
28.	Wirwilty	103
29.	Wojciechy	541
30.	Żydowo	75
Miejscowości niesołeckie		
31.	Ardapy	52
32.	Bajdyty	48
33.	Bieliny	9
34.	Borki	187
35.	Borki Sędrowskie	26
36.	Brzostkowo	32
37.	Bukowo	52
38.	Burkarty	29
39.	Ceglarki	21
40.	Ciemna Wola	92
41.	Czerwona Górka	3
42.	Dębiany	18
43.	Dębówko	15
44.	Drawa	12
45.	Falczewo	74
46.	Frączki	b.d.

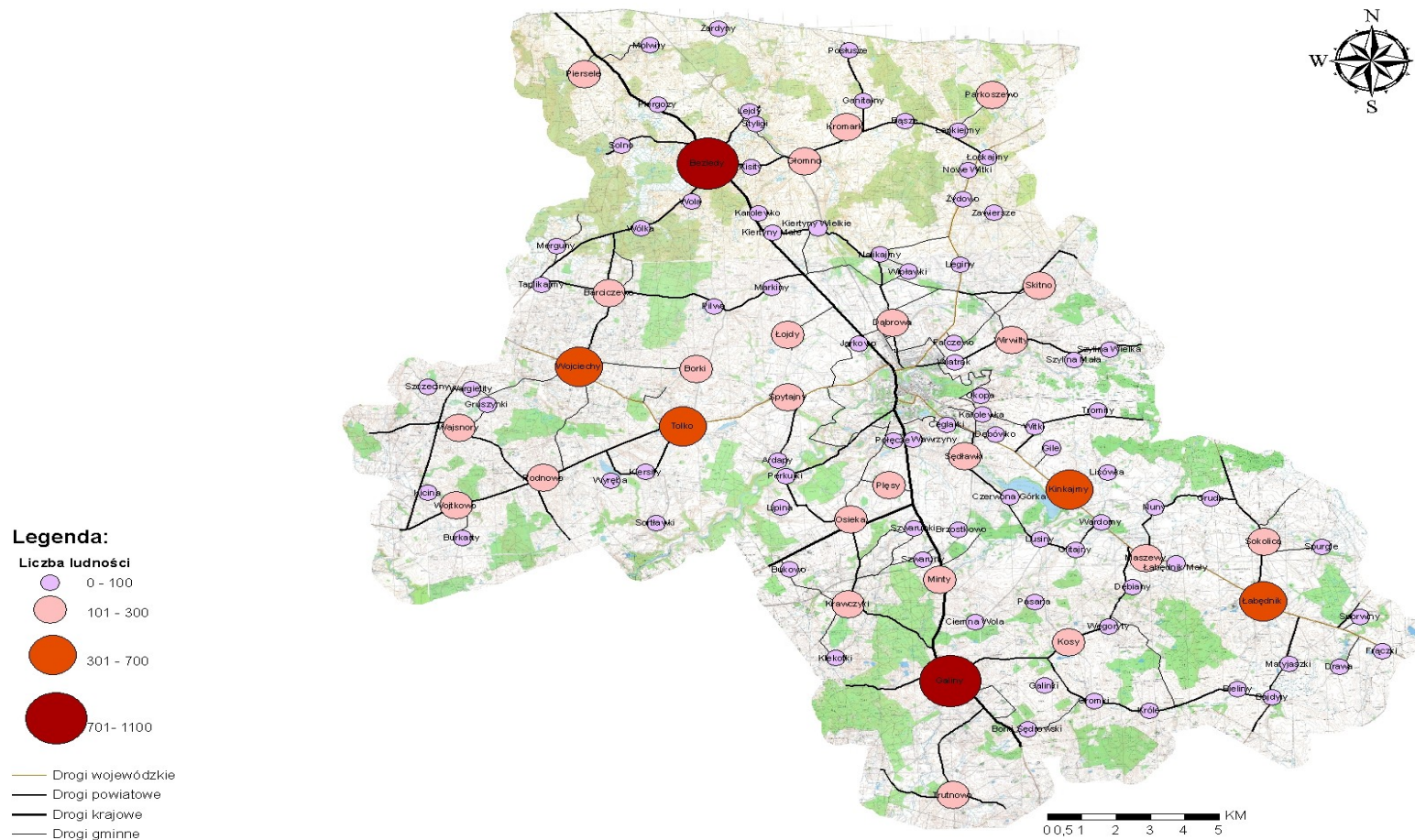
47.	Galinki	31
48.	Ganitajny	21
48.	Gile	34
49.	Glitajny	12
50.	Głomno	105
51.	Gruda	70
52.	Gruszyński	b.d.
53.	Jarkowo	27
54.	Karolewka	4
55.	Karolewko	14
56.	Kicina	14
57.	Kiertyny Małe	56
58.	Kisity	40
59.	Klekotki	21
60.	Kosy	134
61.	Kromarki	160
62.	Króle	12
63.	Leginy	68
64.	Lejdy	41
65.	Lipina	7
66.	Lisówka	b.d.
67.	Lusiny	76
68.	Łabędnik Mały	25
69.	Łapkiejmy	34
70.	Łoskajmy	46
71.	Markiny	58
72.	Matyjaszki	20
73.	Merguny	32
74.	Molwity	67
75.	Nowe Witki	38
76.	Nuny	24
77.	Okopa	51
78.	Parkoszewo	125
79.	Pasarnia	b.d.
80.	Perkujki	25
81.	Perkuliki	b.d.
82.	Piergozy	9
83.	Piersele	106
84.	Pilwa	66
85.	Płęsy	143
86.	Posłusze	68
87.	Rodnowo	225
88.	Sędławki	188
89.	Solno	29
90.	Sortławki	36
91.	Sporwiny	47
92.	Spurgle	12
93.	Styligi	5
94.	Szczeciny	19
95.	Szwarunki	99
96.	Szwaruny	79
97.	Szylina Mała	49
98.	Tromity	2
99.	Wardomy	84
100.	Wargielity	34
101.	Wiatrak	56
102.	Wiplawki	29

103.	Witki	49
104.	Wojtkowo	184
105.	Wola	13
106.	Wólka	10
107.	Wyłęba	64
108.	Wysieka	b.d.
109.	Zawiersze	70
110.	Żardyny	b.d

Źródło: Urząd Gminy Bartoszyce.

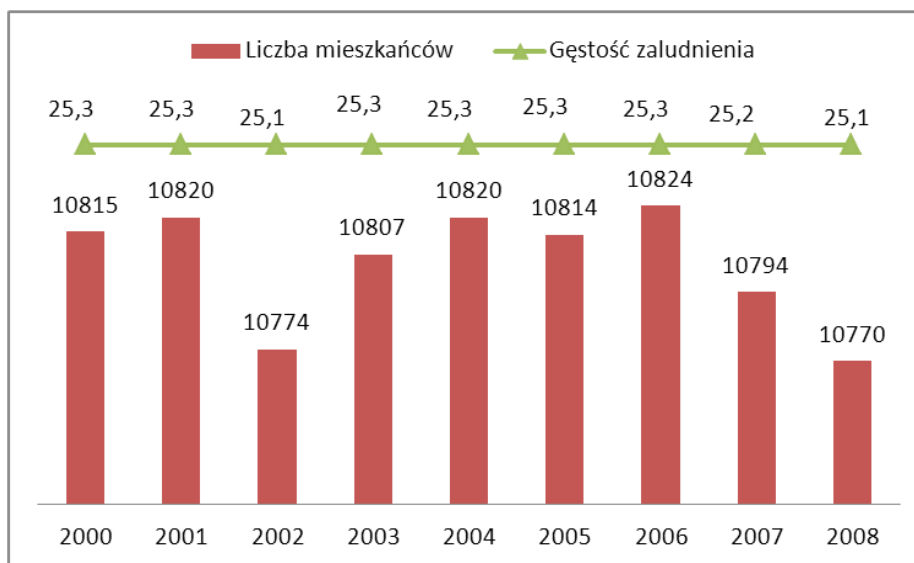
Rys. 4. Wykaz miejscowości w gminie Bartoszyce powyżej 150 mieszkańców

Rys. 5. Liczba mieszkańców poszczególnych wsi w gminie Bartoszyce w 2009 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Bartoszyce

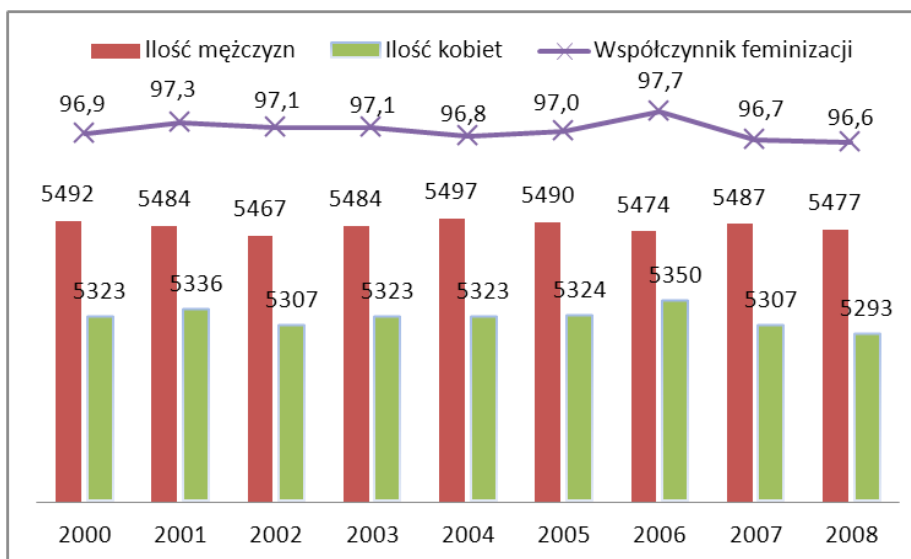
Sieć osadniczą gminy tworzy 110 miejscowości, z których 30 pełni funkcję sołectką. Największą miejscowością gminy Bartoszyce są Bezledy, w której liczba mieszkańców stopniowo wzrasta. Podobne procesy zachodzą w miejscowościach Galiny, Tolko, Wojciechy, Łabędnik. Pozostałe wsie są typowymi wiejskimi jednostkami osadniczymi o wielkości poniżej 400 mieszkańców. Koncentracja mieszkańców w większych wsiach jest procesem bardzo korzystnym, gdyż ułatwia wyposażanie wsi w infrastrukturę techniczną i łatwy dostęp mieszkańców do obiektów infrastruktury społecznej.

Rys. 6. Liczba mieszkańców w gminie Bartoszyce w latach 2000 – 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba mieszkańców na terenie gminy Bartoszyce od początku analizowanego okresu utrzymuje się na ustabilizowanym poziomie. Różnica między największą a najmniejszą liczbą ludności wynosi 54 osoby.

Rys. 7. Ludność gminy Bartoszyce według płci w latach 2000 – 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W ogólnej liczbie mieszkańców w 2008 roku kobiety stanowiły 49,1%. Oznacza to, że na 100 mężczyzn przypadało 98 kobiet. Współczynnik feminizacji gminy Bartoszyce (96,6) był niższy od współczynnika feminizacji województwa warmińsko-mazurskiego (105,2). Na przestrzeni lat współczynnik feminizacji gminy Bartoszyce utrzymywał się na wyrównanym poziomie i oscylował w granicach od 96,6 do 97,7. Należy przypuszczać, że w ciągu najbliższych kilku lat proces wyrównywania liczby kobiet i mężczyzn będzie przebiegał jak w latach poprzednich.

Najważniejszym miernikiem struktur płci jest jednak wskaźnik feminizacji liczony dla grup ludności w wieku rozrodczym (15 do 49 lat), który w gminie Bartoszyce wynosi 93 kobiet na 100 mężczyzn. Oznacza to występowanie dość dużych liczebnych dysproporcji płci, co wpływa na zahamowanie rozwoju demograficznego.

IV.1.1 Ruch naturalny

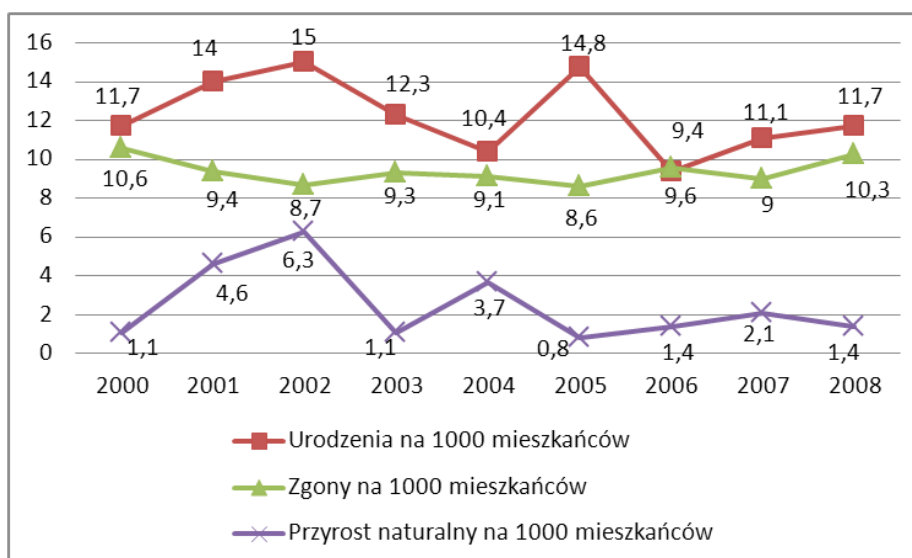
Wielkość ruchu naturalnego określają dwa podstawowe wskaźniki - urodzeń i zgonów oraz będący ich pochodną - wskaźnik przyrostu naturalnego (różnica wielkości urodzeń i zgonów).

Tab. 7. Ruch naturalny gminy Bartoszyce w latach 2000 – 2008

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
urodzenia	127	152	162	112	138	102	119	120	126
zgony	115	102	94	100	98	93	104	97	111
przyrost naturalny	12	50	68	12	40	9	15	23	15
liczba mieszkańców	10815	10820	10774	10807	10820	10814	10824	10794	10770
urodzenia na 1000 mieszkańców	11,7	14,0	15,0	12,3	10,4	14,8	9,4	11,1	11,7
zgony na 1000 mieszkańców	10,6	9,4	8,7	9,3	9,1	8,6	9,6	9,0	10,3
przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	1,1	4,6	6,3	1,1	3,7	0,8	1,4	2,1	1,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gmina Bartoszyce przez cały analizowany okres charakteryzowała się dodatnim przyrostem naturalnym. W ciągu charakteryzowanego okresu liczba urodzeń utrzymywała się na ustabilizowanym poziomie, aczkolwiek w latach 2001, 2002 i 2004 był zauważalny nieduży wzrost liczby urodzeń, który spowodowany jest prawdopodobnie zakładaniem rodzin przez ludność urodzoną na początku lat 80-tych XX wieku - ludność ostatniego wyżu demograficznego. Poprawiająca się sytuacja społeczno – gospodarcza województwa warmińsko - mazurskiego jak i całego kraju ma również znaczący wpływ na wzrost liczby urodzeń.

Rys. 8. Urodzenia, zgony oraz przyrost naturalny przeliczony na 1000 mieszkańców gminy Bartoszyce w latach 2000 – 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

IV.1.1.1 Migracje

Tab. 8. Migracje w gminie Bartoszyce w latach 2000 – 2008

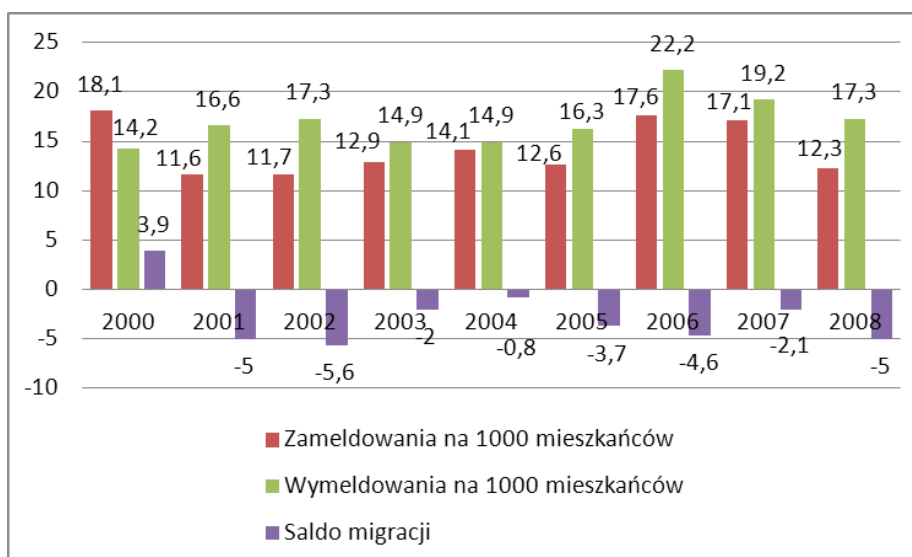
Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
zameldowania ogółem	196	126	126	139	153	136	191	185	132
zameldowania z miast	117	70	87	104	111	103	134	151	104
zameldowania ze wsi	79	56	38	32	40	33	53	31	26
zameldowania z zagranicy	0	0	1	3	2	0	4	3	2
wymeldowania	154	180	186	161	161	176	240	207	186
liczba mieszkańców	10815	10820	10774	10807	10820	10814	10824	10794	10770
zameldowania na 1000 mieszkańców	18,1	11,6	11,7	12,9	14,1	12,6	17,6	17,1	12,3
wymeldowania na 1000 mieszkańców	14,2	16,6	17,3	14,9	14,9	16,3	22,2	19,2	

									17,3
saldo migracji	3,9	-5,0	-5,6	-2	-0,8	-3,7	-4,6	-2,1	-5,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zmiany stałego miejsca zamieszkania i miejsca czasowego pobytu określane są jako wędrówki lub migracje ludności. Migracje stałe są wraz z ruchem naturalnym głównymi czynnikami wywołującymi zmiany w stanach zaludnienia, strukturze zaludnienia oraz innych strukturach demograficznych. Gmina Bartoszyce w latach 2001 – 2008 charakteryzowała się ujemnym przyrostem migracyjnym, który swoje maksimum osiągnął w roku 2002.

Od początku charakteryzowanego okresu gmina cechuje się większym napływem ludności z miast niż ze wsi, co wiąże się z intensywnym procesem suburbanizacji generowanym przez sąsiadujące miasto Bartoszyce.

Rys. 9. Ruch migracyjny przeliczony na 1000 mieszkańców na obszarze gminy Bartoszyce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

IV.1.1.2 Przyrost rzeczywisty

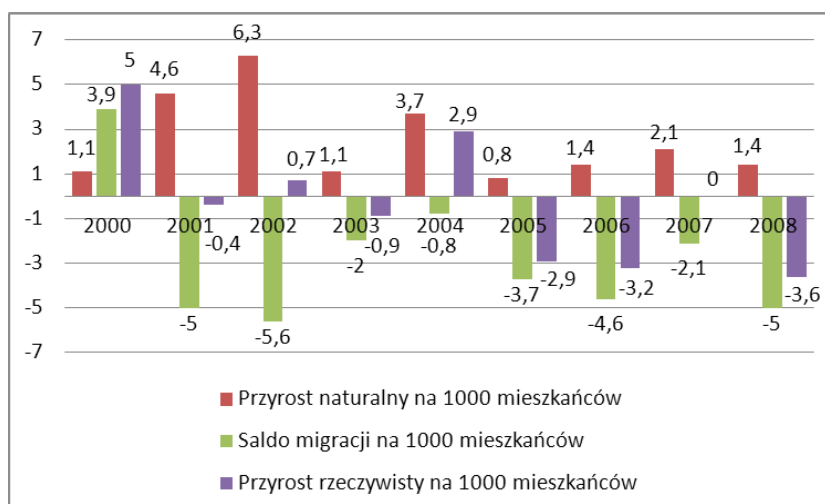
Przyrost rzeczywisty daje pełny obraz zmiany liczby mieszkańców gminy Bartoszyce. Jest wyliczany poprzez zestawienie przyrostu naturalnego ze współczynnikami migracji, stanowi sumę wielkości przyrostu naturalnego i salda migracji.

Tab. 9. Zestawienie ruchu naturalnego oraz ruchu migracyjnego w gminie Bartoszyce w latach 2000 – 2008

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	1,1	4,6	6,3	1,1	3,7	0,8	1,4	2,1	1,4
saldo migracji na 1000 mieszkańców	3,9	-5,0	-5,6	-2,0	-0,8	-3,7	-4,6	-2,1	-5,0
przyrost rzeczywisty na 1000 mieszkańców	5,0	-0,4	0,7	-0,9	2,9	-2,9	-3,2	0,0	-3,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gmina Bartoszyce przez cały analizowany okres charakteryzowała się zmiennym przyrostem rzeczywistym i należy spodziewać się podobnego zjawiska w przyszłości.

Rys. 10. Przyrost naturalny, saldo migracji oraz rzeczywisty przyrost liczby mieszkańców w gminie Bartoszyce w latach 2000 – 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ważnym czynnikiem wpływającym na rozwój demograficzny jest ilość zawieranych małżeństw oraz udzielanych rozwodów na obszarze gminy Bartoszyce

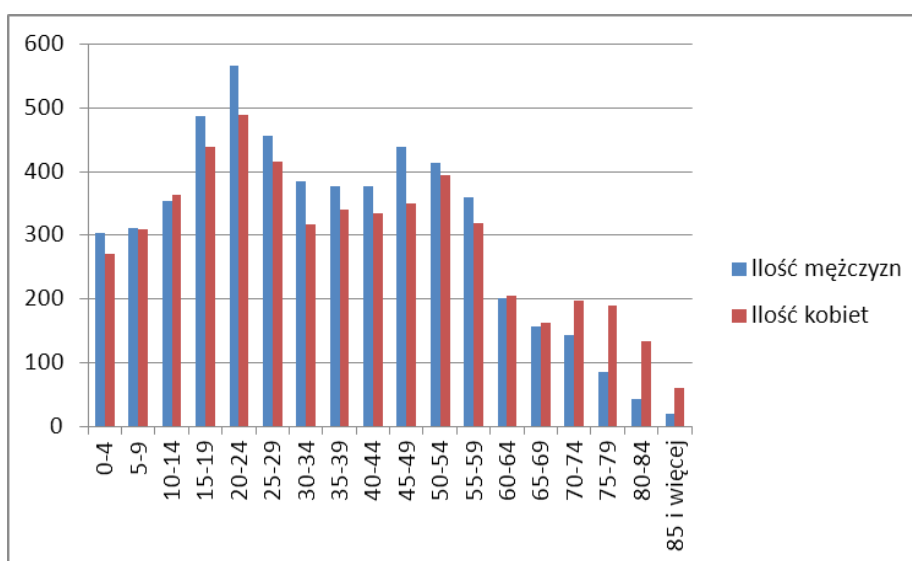
Tab. 10. Liczba małżeństw oraz współczynnik zawieranych małżeństw w gminie Bartoszyce w latach 2000 - 2008

Rok	Ilość małżeństw	Współczynnik zawieranych małżeństw (małżeństwa na 1000 mieszkańców)
2000	79	7,30
2001	73	6,75

2002	69	6,40
2003	59	5,46
2004	47	4,34
2005	58	5,36
2006	78	7,21
2007	81	7,50
2008	79	7,33

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W latach 2000 – 2008 liczba zawieranych małżeństw w gminie Bartoszyce oscylowała w granicach od 47 w roku 2004 do 81 w roku 2007. Liczba zawieranych małżeństw w najbliższych latach powinna utrzymywać się na podobnym poziomie z uwagi na zawieranie ślubów pokolenia wyżu demograficznego lat 80-tych.

Rys. 11. Struktura płci i wieku w gminie Bartoszyce w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tab.11. Struktura płci i wieku w gminie Bartoszyce w 2008 r.

Wiek	Ilość mężczyzn	Ilość kobiet
0-4	304	271
5-9	311	309
10-14	353	364

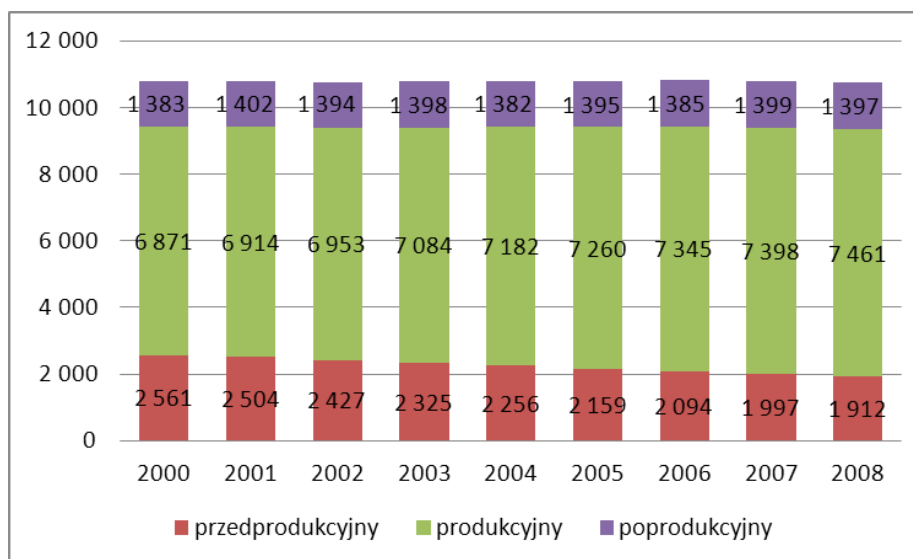
15-19	487	438
20-24	566	489
25-29	457	415
30-34	384	317
35-39	377	341
40-44	377	335
45-49	439	351
50-54	414	394
55-59	359	320
60-64	201	205
65-69	156	163
70-74	144	198
75-79	86	189
80-84	42	134
85 i więcej	20	60

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wszystkie wcześniej omówione elementy ruchu naturalnego tworzą strukturę płci i wieku społeczeństwa. Wykonany na podstawie danych GUS wykres płci i wieku dla gminy Bartoszyce ukazuje:

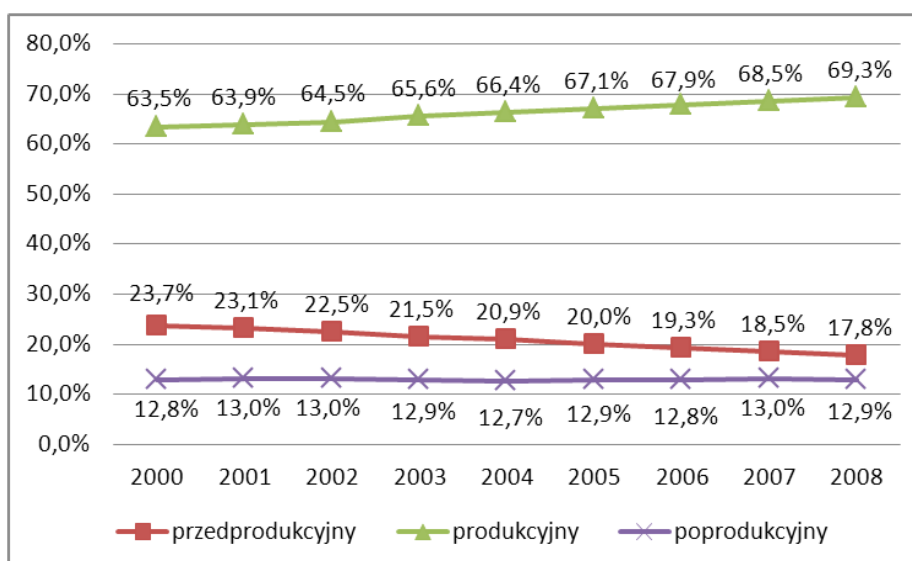
- systematyczny spadek liczebności ludności w wieku poniżej 20 lat (coraz mniejszy udział roczników najmłodszych w strukturze społeczeństwa)
- dwa wyże demograficzne (pierwszy z przełomu lat 50-tych i 60-tych XX w., drugi z początku lat 80-tych XX w.)
- dużą nadwyżkę liczby mężczyzn w stosunku do liczby kobiet w wieku produkcyjnym
- nadwyżkę liczby kobiet nad liczbą mężczyzn wśród mieszkańców gminy w wieku powyżej 60 lat
- wyrównaną liczbę kobiet i mężczyzn wśród najmłodszych mieszkańców gminy (ludność w wieku od 0 do 14 lat)

Struktura wiekowa społeczeństwa bezpośrednio przekłada się na strukturę wieku ekonomicznego ludności gminy Bartoszyce, która ma znaczący wpływ na lokalną gospodarkę.

Rys. 12. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w gminie Bartoszyce w latach 2000 - 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rys. 13. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w % w gminie Bartoszyce w latach 2000 - 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tab.12. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w gminie Bartoszyce w latach 2000 - 2008 r.

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
przedprodukcyjny	2 561	2 504	2 427	2 325	2 256	2 159	2 094	1 997	1 912
produkcyjny	6 871	6 914	6 953	7 084	7 182	7 260	7 345	7 398	7 461
poprodukcyjny	1 383	1 402	1 394	1 398	1 382	1 395	1 385	1 399	1 397

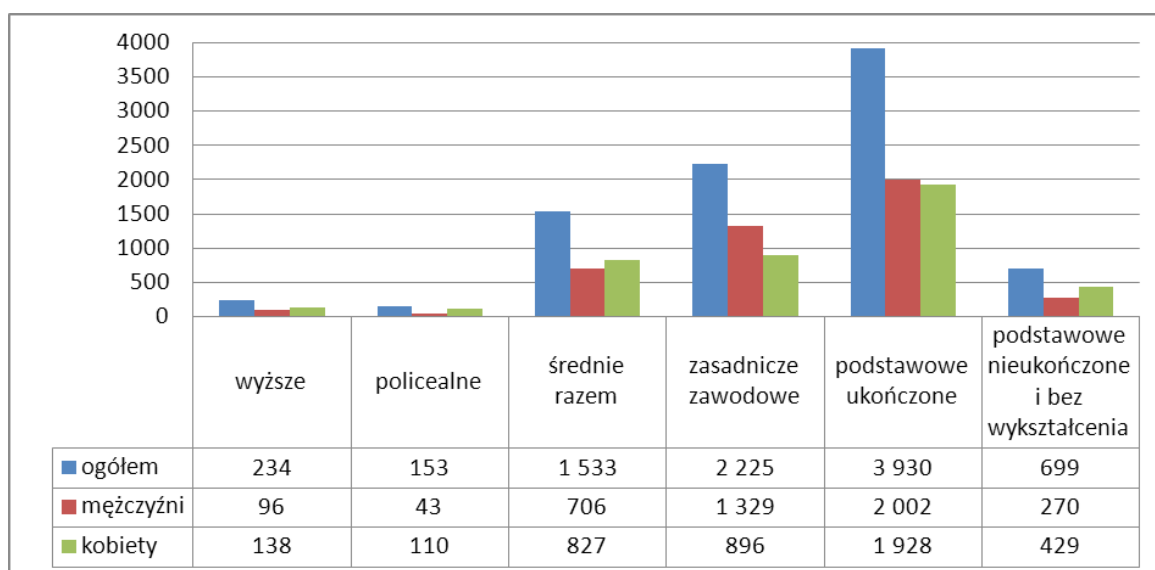
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W gminie Bartoszyce od początku analizowanego okresu systematycznie rośnie liczba osób w wieku produkcyjnym, co jest sytuacją bardzo korzystną i pozytywnie wpływa na poprawę warunków gospodarczych gminy. Spada liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, co wynika z faktu, że ludność wyżu demograficznego lat 80-tych XX wieku w ostatnim czasie weszła w wiek produkcyjny i nie posiada jeszcze potomstwa, bądź jego liczba jest mniejsza od zakładanej. Taka sytuacja wynika głównie z chęci wypracowania sobie przez młodych odpowiedniej pozycji społecznej i zagwarantowania bezpieczeństwa materialnego, dopiero zaś na drugi plan schodzi decyzja o powiększeniu rodziny.

Na ustabilizowanym niskim poziomie utrzymuje się liczba osób w wieku poprodukcyjnym, jednak należy się spodziewać, że w ciągu najbliższych lat nastąpi duży przyrost osób w tej ekonomicznej grupie wieku.

IV.2 Wykształcenie

Bezpośredni związek z rynkiem pracy oraz bezrobociem ma wykształcenie mieszkańców gminy. Strukturę wykształcenia mieszkańców gminy Bartoszyce przedstawia poniższy wykres.

Rys. 14. Struktura wykształcenia mieszkańców gminy Bartoszyce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tab.13. Wykształcenie mieszkańców gminy Bartoszyce

Wykształcenie	Liczba osób		Płeć	
	Ogółem	w %	mężczyźni	kobiety
wyższe	234	2,7	96	138
policealne	153	1,7	43	110
średnie razem	1 533	17,5	706	827
zasadnicze zawodowe	2 225	25,4	1 329	896
podstawowe ukończone	3 930	44,8	2 002	1 928
podstawowe nieukończone i bez wykształcenia	699	8,0	270	429

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z danych Narodowego Spisu Powszechnego 2002 wynika, iż w gminie Bartoszyce największa grupa osób posiadała wykształcenie podstawowe ukończone. Posiadanie tego wykształcenia zadeklarowało 3 930 osób, z których ok. 50, 9% stanowili mężczyźni. Kolejną liczną grupą mieszkańców gminy Bartoszyce były osoby posiadające wykształcenie zasadnicze zawodowe. Podczas Narodowego Spisu Powszechnego 2002 roku 2225 osób zadeklarowało posiadanie tego wykształcenia, W grupie tej 59, 7% stanowili mężczyźni. Duża część mieszkańców gminy posiada wykształcenie średnie (w grupie tej przeważają kobiety – 53,9%). Wykształcenie wyższe w 2002 r. posiadało zaledwie 234 osoby. Najmniejszą grupę stanowiły osoby

z wykształceniem policealnym – 153, natomiast liczba osób, które posiadają wykształcenie podstawowe nieukończone lub są bez wykształcenia wynosi 699.

IV.3 Sfera gospodarcza

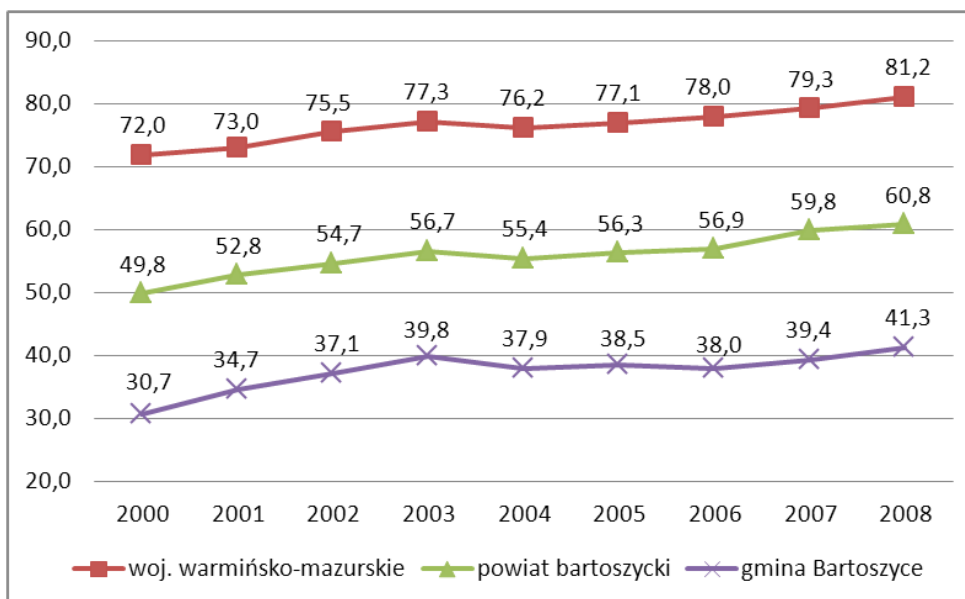
IV.3.1 Działalność gospodarcza

Tab.14. Jednostki zarejestrowane w rejestrze REGON w województwie warmińsko-mazurskim, powiecie bartoszyckim oraz gminie Bartoszyce w 2000 i 2008 r.

Wyszczególnienie	rok	ogółem		sektor publiczny		sektor prywatny	
		ilość	zmiana w %	ilość	zmiana w %	ilość	zmiana w %
województwo	2000	102 722	-	5 384	-	97 338	-
warmińsko-mazurskie	2008	115 821	12,8	5 609	4,2	110 212	13,2
powiat bartoszycki	2000	3 118	-	142	-	2 976	-
	2008	3 676	17,9	170	19,7	3 506	17,8
gmina Bartoszyce	2000	332	-	21	-	312	-
	2008	445	33,6	18	-14,3	427	36,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W latach 2000 – 2008 w gminie Bartoszyce wzrosła liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON. W ciągu analizowanych 9 lat w gminie Bartoszyce podobnie jak w powiecie bartoszyckim oraz całym województwie warmińsko-mazurskim dynamicznie zwiększała się liczba przedsiębiorstw. Przyrost ogólnej liczby przedsiębiorstw w analizowanym okresie na obszarze gminy Bartoszyce wyniósł 33,6% i był wyraźnie wyższy niż przyrost w województwie warmińsko-mazurskim, który wyniósł 12,8%. Należy zauważyć bardzo wyraźny wzrost liczby przedsiębiorstw sektora prywatnego. W charakteryzowanym okresie liczba prywatnych przedsiębiorstw zarejestrowanych w gminie Bartoszyce wzrosła o 36,9%. W sektorze przedsiębiorstw publicznych z kolei odnotowano spadek liczby przedsiębiorstw.

Rys.15. Przedsiębiorstwa przypadające na 1000 mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego, w powiecie bartoszyckim oraz w gminie Bartoszyce w latach 2000 – 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Innym wskaźnikiem rozwoju przedsiębiorczości na danym obszarze jest liczba podmiotów gospodarczych przypadająca na 1000 mieszkańców. Gmina Bartoszyce ze wskaźnikiem 41, 3 przedsiębiorstwa na 1000 mieszkańców w 2008 roku wypadła stosunkowo średnio na tle powiatu bartoszyckiego, którego wskaźnik w 2008 roku wyniósł 60, 8 przedsiębiorstwa na 1000 mieszkańców. W województwie warmińsko-mazurskim wskaźnik przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców był wyraźnie wyższy niż w powiecie bartoszyckim oraz w gminie Bartoszyce. W 2008 roku przeciętnie na 1000 mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego przypadało nieco ponad 81 przedsiębiorstw. W latach 2000 – 2008 należy zauważyć systematyczny przyrost liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców zarówno w gminie Bartoszyce jak i w powiecie bartoszyckim oraz województwie warmińsko-mazurskim. W gminie Bartoszyce w ciągu 9 lat wskaźnik wzrósł od poziomu 30, 7 w 2000 roku do 41, 3 w roku 2008. Przyrost wskaźnika zarówno w województwie jak i w powiecie oraz gminie wskazuje na dobrą koniunkturę gospodarczą regionu.

Tab.15. Przedsiębiorstwa zarejestrowane w rejestrze REGON wg sekcji PKD na obszarze gminy Bartoszyce w 2000 oraz 2008 r.

Wyszczególnienie wg sekcji	liczba	udział w %	liczba	udział w %	zmiana w %
	2000 r.		2008 r.		
A – rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	63	19,0	53	11,9	-15,9
D – przetwórstwo przemysłowe	46	13,9	46	10,3	0,0
E – zaopatrywanie w źródła energii, gaz i wodę	0	0,0	1	0,2	-
F – budownictwo	17	5,1	44	9,9	158,8
G –handel	106	31,9	123	27,6	16,0
H – hotele, restauracje	13	3,9	15	3,4	15,4
I – transport, łączność	18	5,4	27	6,1	50,0
J – pośrednictwo finansowe	22	6,6	29	6,5	31,8
K – obsługa nieruchomości	15	4,5	45	10,1	200,0
L – administracja publiczna	0	0,0	9	2,0	-
M – edukacja	11	3,3	10	2,3	-9,1
N – ochrona zdrowia, opieka społeczna	8	2,5	10	2,3	25,0
O – pozostała działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna	13	3,9	33	7,4	153,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

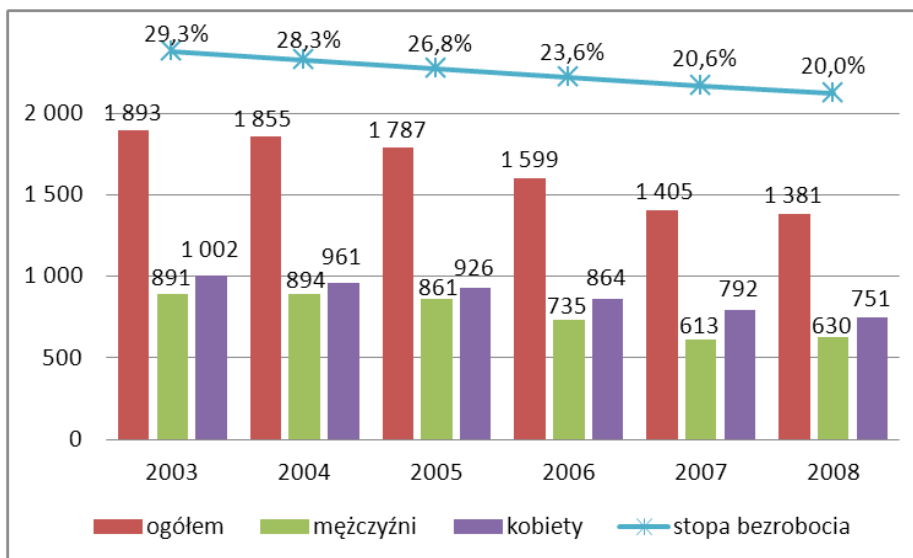
W 2008 r. największy udział w ogólnej liczbie podmiotów działalności gospodarczej w gminie Bartoszyce miała sekcja G - handel (27,6%) która wyraźnie dominowała nad pozostałymi. Kolejno plasowały się następujące sekcje: A – rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo (11, 9%), D – przetwórstwo przemysłowe (10, 3%), K - obsługa nieruchomości (10,1%).

W ciągu analizowanych 9 lat na obszarze gminy Bartoszyce pojawiły się przedsiębiorstwa działające w następujących sekcjach: L – administracja publiczna, E - zaopatrywanie w źródła energii, gaz i wodę.

W stosunku do roku 2000 największy względny przyrost liczby podmiotów gospodarczych w 2008 zaobserwowano w sekcjach: K – obsługa nieruchomości (200, 0%), F – budownictwo (158, 8%), O – pozostała działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna (153,8%).

Natomiast w ciągu 9 lat zmniejszyła się liczba podmiotów w następujących sekcjach: A – rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo (spadek o 15, 9%), M – edukacja (spadek o 9,1%).

IV.3.2 Rynek pracy (bezrobocie)

Rys. 16. Liczba bezrobotnych oraz stopa bezrobocia w gminie Bartoszyce w latach 2003 - 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Stopa bezrobocia w gminie Bartoszyce w 2008 r. wynosiła 20, 0% i była wyraźnie wyższa niż średnia stopa bezrobocia województwa warmińsko-mazurskiego, która w tym samym czasie wynosiła 9,4 %. Gmina ta, pozostaje od kilku lat w ścisłej czołówce gmin o największym współczynniku osób bezrobotnych. Sytuacja ta wynika z jej popegeerowskiego charakteru, peryferyjnego położenia na mapie administracyjnej Polski, oddalenia od dużych ośrodków miejskich oraz braku dużych zakładów mogących zapewnić mieszkańcom miejsca pracy. W analizowanym okresie obserwuje się, mimo wszystko, spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych. Pozostaje jednak pytanie, czy rzeczywiście osoby te znalazły źródło zatrudnienia czy też przeszły w szarą strefę ukrytego bezrobocia.

IV.4 Sfera społeczna

IV.4.1 Sytuacja mieszkaniowa

Tab.16. Sytuacja mieszkaniowa na obszarze gminy Bartoszyce w 2002 i 2007 r.

Wyszczególnienie	Rok	Mieszkania	Izby	Pow. użytł. mieszkań	Średnia pow. mieszkania	Powierzchnia mieszkania przypadająca na 1 mieszk.

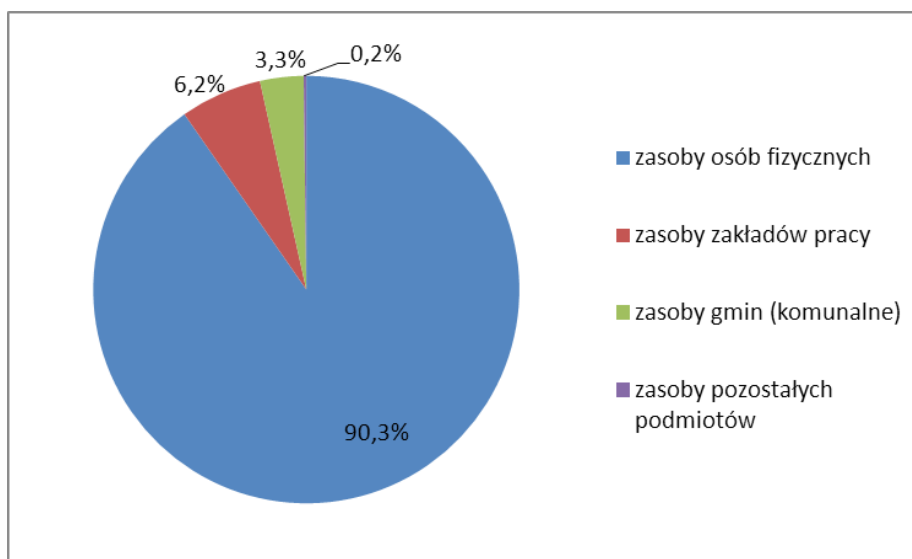
					(w m ²)	
gm. Bartoszyce	2002	2 926	11 151	209 340	71,5	19,4
	2007	3 136	11 909	224 762	71,7	20,8
woj. warmińsko-mazurskie	2002	427 053	1 574 684	27 275 483	63,9	19,1
	2007	467 179	1 728 872	30 497 594	65,3	21,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na sytuację mieszkaniową oddziałuje wiele czynników, wśród których do najważniejszych zalicza się zasoby mieszkaniowe, powierzchnię użytkową, tempo rozwoju budownictwa mieszkaniowego itp.

Zasoby mieszkaniowe na terenie gminy Bartoszyce w 2007 r. wynosiły 3 136 mieszkań, w których znajdowało się 11 909 izb, o łącznej powierzchni użytkowej ok. 224, 7 tys. m². Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wynosiła 71,7 m² i na jedną osobę przypadało 20,8 m². Jedno mieszkanie zamieszkiwało statystycznie 3,4 osoby, a na jedną izbę przypadała 1 osoba. W latach 2002-2007 zasoby mieszkaniowe w gminie zwiększyły się o 210 mieszkań i 758 izb, a powierzchnia użytkowa wzrosła o ok. 15, 4 tys. m².

W ciągu 5 lat przeciętna powierzchnia mieszkania wzrosła nieznacznie o 0,2 m² i wyniosła w 2007 r. 71,7 m². (wobec 71,5 m² w 2002 r.). Pozostałe wskaźniki ukazujące sytuację mieszkaniową w gminie Bartoszyce także wskazują poprawę jakości zamieszkania. W 2007 r. na 1 osobę przypadało 20, 8 m² (wobec 19,4 m² w 2002 r.). Większość mieszkań znajdujących się w gminie Bartoszyce należało do właścicieli prywatnych, co potwierdzają następujące dane: spośród 3136 mieszkań aż 2831 należało do właścicieli prywatnych. Pozostałe mieszkania były własnością: zakładów pracy (194 mieszkań), gminy Bartoszyce (104 mieszkania) oraz innych podmiotów (7 mieszkań).

Rys. 17. Zasoby mieszkaniowe według form własności w gminie Bartoszyce w 2007 roku

Źródło: opracowanie własne

Tab. 17. Zasoby mieszkaniowe według form własności w gminie Bartoszyce w 2007 roku

Rodzaj właściciela	Liczba mieszkań
zasoby osób fizycznych	2 831
zasoby zakładów pracy	194
zasoby gmin (komunalne)	104
zasoby pozostałych podmiotów	7

Źródło: opracowanie własne.

IV.4.2 Oświata

IV.4.2.1 Szkoły podstawowe

Na terenie gminy Bartoszyce funkcjonuje 7 szkół podstawowych:

- szkoła podstawowa w miejscowości Bezledy,
- szkoła podstawowa w miejscowości Galiny,
- szkoła podstawowa im. Janusza Korczaka w miejscowości Krawczyki,
- szkoła podstawowa w miejscowości Rodnowo,
- szkoła podstawowa im. Jana Pawła II w miejscowości Sokolica,
- szkoła podstawowa im. Jana Brzechwy w miejscowości Wojciechy,

- szkoła podstawowa w miejscowości Żydowo.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w 2008 roku do szkół podstawowych na terenie gminy Bartoszyce ogólnie uczęszczało 706 uczniów.

IV.4.2.2 Szkoły gimnazjalne

Na terenie gminy Bartoszyce funkcjonują dwie szkoły gimnazjalne:

- gimnazjum im. Mikołaja Kopernika w miejscowości Kinkajmy,
- gimnazjum w miejscowości Bezledy.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w 2008 roku do szkół gimnazjalnych na terenie gminy Bartoszyce ogólnie uczęszczało 376 uczniów.

Na terenie gminy brak jest szkół wyższych.

IV.4.3 Ochrona zdrowia

Na terenie gminy nie ma szpitala, co spowodowane jest między innymi bliskością miasta Bartoszyce, które posiada taką instytucję. Jednakże na terenie gminy znajdują się inne placówki sprawujące opiekę w zakresie zdrowia, jest to: Gminny Zakład Lecznictwa Otwartego w Galinach poprzez trzy Ośrodki Zdrowia zlokalizowane w Bezledach, Galinach i Łabędniku oraz Niepubliczny Zakład Lecznictwa Otwartego w Wojciechach.

Na terenie gminy znajdują się 3 punkty apteczne w miejscowościach: Bezledy, Galiny, Wojciechy.

IV.4.4 Kultura

Działalność kulturalna na terenie gminy Bartoszyce na szeroką skalę opiera się głównie o Domy Kultury, zlokalizowane w miejscowościach: Rodnowo, Wojciechy, Bezledy, Łabędnik, Tolko oraz świetlice wiejskie: Dąbrowa, Nalikajmy, Kiertyny Wielkie, Kromarki, Piersele, Kinkajmy, Maszewy, Sokolica, Węgoryty, Gromki, Trutnowo, Minty, Połeczce, Kiersity, Wajsnory, Taplikajmy, Szylina Wielka, Wirwilty, Skitno, Leginy, Krawczyki, Osieka (przeznaczony do oddania dla mieszkańców), Spytajny (przeznaczony do sprzedaży).

Główne formy działalności kulturalnej propagowane przez w/w. Domy Kultury to:

- koła hafciarskie
- koła plastyczne i rzeźbiarskie
- grupy wokalne i taneczne (w tym zespoły młodzieżowe oraz kapele i zespoły tworzone

- grupy teatralne.

Priorytetowym celem Domów Kultury z terenu gmin jest organizacja czasu wolnego dzieciom i młodzieży oraz odkrywanie młodych talentów.

Na terenie Gminy Bartoszyce funkcjonuje 5 bibliotek publicznych wraz z filiami obsługujących łącznie 590 czytelników (wg danych z 2008 r.)

Tab. 18. Zestawienie informacji odnośnie bibliotek

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Księgozbiór	44451	44543	44610	44852	44583	45494	45469	45900	46218
Czytelnicy w ciągu roku	861	867	826	802	782	796	657	607	590
Wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	22514	23017	23039	23279	22108	20659	15257	14793	15237

Źródło: GUS – Bank Danych Regionalnych

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego księgozbiór bibliotek nieustannie rośnie, co jednak nie przekłada się na liczbę czytelników, która w przeciągu ostatnich lat sukcesywnie spadała zmniejszając się z 867 w roku 2001 do 590 w roku 2008. Wielce prawdopodobne, że trend ten będzie się utrzymywał z uwagi na małe zainteresowanie społeczeństwa lekturą książek. Świadczą o tym m.in. badania dotyczące liczby przeczytanych przez Polaków książek w roku 2008. Wykazały one, że zaledwie 38% naszego społeczeństwa przeczytało chociażby jedną książkę, z czego wynika, że 62% Polaków nie miało przez rok kontaktu z żadną książką. Na terenie gminy mamy, więc do czynienia z tendencją spadkową, jeżeli chodzi o zainteresowanie czytelnictwem.

V. *Dziedzictwo kulturowe – zasoby i stan ochrony.*

V.1 *Rejestr zabytków – obiekty nieruchome oraz stanowiska archeologiczne*

W granicach administracyjnych gminy Bartoszyce znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie.

W poniższej tabeli zostały wymienione obiekty ujęte w tymże rejestrze:

Tab. 19. Rejestr zabytków nieruchomych na terenie gminy Bartoszyce stan na 30.09.2009 r.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru	Data wpisu	Decyzja
1.	BAJDYTY	PARK KRAJOBRAZOWY	A-1326	4 marca 1981	KL-II-5347-15/81
2.	BAJDYTY	ZESPÓŁ FOLWARCZNY (4 BUDYNKI)	A-4118	8 czerwca 1999	-
3.	BAJDYTY	PARK	A-1307/O	6 grudnia 1978	KL-II-5347/90/78
4.	BAJDYTY	ZESPÓŁ FOLWARCZNY (5 BUDYNKÓW)	A-3397	15 października 1992	PSOZ-IZN-5340/205/92
5.	BIELINY	PARK DWORSKI	A-3588/O	13 kwietnia 1984	KL-II-5347/28/84
6.	BIELINY	POWOZOWNIA	A-2771/O	23 grudnia 1983	-
7.	BORKI	PARK	A-3546/O	10 marca 1983	KL-II-5347/25/83
8.	BORKI	KOŚCIÓŁ /OB. RUINA/, WRAZ Z CMENTARZEM PRZYKOŚCIELNYM	A-761	8 lutego 1968	-
9.	CIEMNA WOLA	PARK KRAJOBRAZOWY	A-3514/O	4 marca 1981	4/A/81 NR 5347-14/81
10.	DĘBIANY	PARK KRAJOBRAZOWY	A-3611/O	11 września 1984	KL-II-5347-76/84
11.	GALINY	LEŚNICZÓWKA "CZARNY LAS"	A-3101	12 lutego 1991	PSOZ NR 309/91
12.	GALINY	PARK	A-1311/O	5 listopada 1981	KL-II-5347-48/81
13.	GALINY	PAŁAC ŁĄCZNIE Z WYPOSAŻENIEM /KOMINEK, KLATKA SCHODOWA, RESZTA MEBLI/ ORAZ PARK	A-57	22 października 1949	KL.IV-2-86/49
14.	GALINY	KOŚCIÓŁ WNIEBOWZIECIA NMP WRAZ Z CMENTARZEM PRZYKOŚCIELNYM	A-730	28 listopada 1967	-
15.	GALINY	SPICHLERZ	A-727	28 listopada 1967	-
16.	GALINY	CZWORAKI	A-911	18 maja 1968	-
17.	GALINY	ZESPÓŁ FOLWARCZNY (8 BUDYNKÓW)	A-3900	20 czerwca 1996	PSOZ-IZN-5340/114/96
18.	GLITAJNY	ZAŁOŻENIE DWORSKO- PARKOWE	A-4119	27 lipca 1999	

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bartoszyce

19.	GLITAJNY	DWÓR	A-2781/O	23 grudnia 1983	48/A/83 NR KL-II-5340-20/83
20.	JARKOWO	ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY (7 BUDYNKÓW)	A-4226	14 stycznia 2003	SOZ-118-IZN-5340-4/2002
21.	KRAWCZYKI	PARK DWORSKI	A-3599/O	2 maja 1984	29/84/A NR KL-II-5347/34/84
22.	KROMARKI	PARK	A-1440/O	10 października 1978	KL-II-5347-66/78
23.	LUSINY	PARK, DWÓR Z PODJAZDEM	A-4233	2 września 2002	SOZ/IZN 5347-199/02
24.	ŁABĘDNIK	PARK	A-3587/O	13 kwietnia 1984	-
25.	ŁABĘDNIK	KOŚCIÓŁ I KAPLICA GROEBENÓW	A-21	27 sierpnia 1949	KL.IV.2/42/49
26.	ŁABĘDNIK	PAŁAC Z NAJBLIŻSZYM OTOCZENIEM	A-726	28 listopada 1967	-
27.	ŁĘG	PARK	A-1949	10 października 1978	KL-II-5347/78
28.	ŁOJDY	PARK	A-1347	18 stycznia 1982	KL-II-5347-5/82
29.	ŁOJDY	PAŁAC, BUDYNEK ADMINISTRACYJNY I PARK	A-39	10 września 1949	KL.IV-2-76/49
30.	MARKINY	PARK	A-3344	7 kwietnia 1992	-
31.	MARKINY	DOM	A-758	8 lutego 1968	-
32.	MOLWITY	PARK	A-1442/O	6 grudnia 1978	KL-II-5347-91/78
33.	OSIEKA	PARK	A-1454/O	31 stycznia 1979	KL-II-5347-5/79
34.	OSIEKA	PAŁAC	A-2783/O	23 grudnia 1983	KL-II-5340-21/83
35.	PARKOSZEWO	PAŁAC I PARK	A-1941	31 grudnia 1953	-
36.	PIERSELE	PARK KRAJOBRAZOWY	A-3529/O	11 listopada 1982	KL-II-5347/33/82
37.	PILWA	PAŁAC I PARK	A-40	10 września 1949	KL.IV.2/72/49
38.	PLĘSY	PARK	A-3532/O	11 sierpnia 1982	
39.	RODNOWO	KOŚCIÓŁ MB SZKAPLERZNEJ WRAZ Z CMENTARZEM PRZYKOŚCIELNYM	A-724	28 listopada 1967	-
40.	SĘDLAWKI	ZAŁOŻENIE DWORSKO - PARKOWE	A-4284	26 stycznia 2004	WUOZ-348-IZN-5340-13/2004
41.	SOKOLICA	KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. ANNY WRAZ Z BAROKOWYM WYPOSAŻENIEM WNEŹRZA	A-127	28 września 1953	KL.IV.37C/31/53
42.	TOLKO	PARK	A-1326/O	18 stycznia 1982	KL-II-5347-4/82

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bartoszyce

43.	TOLKO	PAŁAC	A-584	20 grudnia 1964	-
44.	TOLKO	SPICHLERZ	A-755	6 lutego 1968	-
45.	TRUTNOWO	DWÓR Z OTOCZENIEM	A-4286	29 stycznia 2004	WUOZ-396-IZN-5340-16/2004
46.	WOJCIECHY	KOŚCIÓŁ ŚW ANDRZEJA BOBOLI WRAZ Z CMENTARZEM PRZYKOŚCIELNYM	A-757	7 lutego 1968	-
47.	WOJTKOWO	DWÓR	A-3957	12 lutego 1997	PSOZ-IZN-5340/133/97
48.	WYRĘBA	PARK	A-1268	15 grudnia 1978	KL-II-5347-98/78

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Olsztynie

Zgodnie z materiałami Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie, w rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków znajdują się również stanowiska archeologiczne. Wyżej wymienione stanowiska ujęte zostały w tabeli poniżej.

Tab. 20. Rejestr zabytków archeologicznych na terenie gminy Bartoszyce stan na 30.09.2009 r.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru	Data wpisu
1.	ARDAPY	GRODZISKO CYPLOWE	C-220	10 grudnia 1996
2.	BEZLEDY	GRODZISKO WZESNOŚREDNIOWIECZNE, PÓŁWYSPOWE	C-108	4 grudnia 1972
3.	DRAWA	GRODZISKO CYPLOWE	C-216	30 września 1996
4.	GALINY	GRODZISKO STOŻKOWE	C-222	18 grudnia 1996
5.	GALINY	GRODZISKO CYPLOWE, WIELOCZŁONOWE	C-221	18 grudnia 1996
6.	GŁOMNO	KURHAN STAROŻYTNY WRAZ Z CMENTARZEM NOWOŻYTNYM	C-215	30 września 1996
7.	WIRWILTY	GRODZISKO	C-217	17 października 1996
8.	WOLA	GRODZISKO STAROŻYTNE, NIZINNE, STOŻKOWE	C-214	30 września 1996

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Olsztynie

V.2 Wojewódzka ewidencja zabytków

Na terenie gminy oprócz zabytków ujętych w rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków występują obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków. Gmina Bartoszyce nie posiada gminnej ewidencji zabytków oraz programu opieki nad zabytkami. Wykaz zabytków objętych wojewódzką ewidencją przedstawia poniższe zestawienie tabelaryczne:

Tab. 21. Wojewódzka ewidencja zabytków

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Olsztynie – Wojewódzka ewidencja zabytków.

Lp.	Obiekt	Opis obiektu	Miejscowość
.	Dom nr 2	Murowany koniec XIX w.	Dąbrowa
.	Dom nr 3	Murowany początek XX w.	Dąbrowa
.	Dom nr 5	Murowany początek XX w.	Dąbrowa
.	Dom nr 6	Murowany początek XX w.	Dąbrowa
	Dom nr 7	Murowany początek XX w.	Dąbrowa
	Dom nr 8	Murowany. XIX/ XX w.	Dąbrowa
	Stodoła przy domu nr 8	Murowana lata 20- te XX w.	Dąbrowa
	Dom nr 10	Murowany koniec XIX/XX w.	Dąbrowa
	Dom nr 11/11a	Murowany początek XX w.	Dąbrowa
	Dom nr 15	Murowany koniec XIX w.	Dąbrowa
	Szkoła podstawowa (Dom nr 17)	Murowany lata 30- te XX w.	Dąbrowa
	Dom nr 19	Murowany początek XX w.	Dąbrowa
	Dom nr 20	Murowany koniec XIX w, przebudowany	Dąbrowa
	Obora/ stodoła przy domu nr 20	Mur/ drewniany XIX/XX w.	Dąbrowa
	Obora przy domu nr 21	Murowany koniec XIX w.	Dąbrowa
	Dom nr 21	Murowany 3 ćwiartka XIX w., przebudowany	Dąbrowa
	Dom nr 22	Murowany koniec XIX w.	Dąbrowa
	Obora przy domu nr 22	Murowany początek XX w.	Dąbrowa
	Stodoła przy domu nr 22	Drewniana początek XX w.	Dąbrowa
	Dom nr 23	Murowany koniec XIX w.	Dąbrowa
	Dom nr 24	Murowany koniec XIX w.	Dąbrowa
	Stodoła przy domu nr 24	Drewniany początek XX w.	Dąbrowa
	Dom nr 25	Murowany koniec XIX w.	Dąbrowa
	Dom nr 26	Murowany XIX/XX w., przebudowany	Dąbrowa
	Stodoła/obora przy domu nr 26	Murowano/ drewniany początek XX w.	Dąbrowa
	Dom nr 27	Murowany 4 ćwiartka XIX w.	Dąbrowa
	Dom nr 28	Murowany XIX/XX w.	Dąbrowa
	Dom nr 29	Murowany koniec XIX w.	Dąbrowa
	Dom nr 30	Murowany koniec XIX w.	Dąbrowa
	Obora przy domu nr 30	Murowany 1913 r.	Dąbrowa
	Kurnik przy domu nr 30	Murowany 4 ćwiartka XIX w.	Dąbrowa
	Obora/ stodoła przy domu nr 30	Murowany 4 ćwiartka XIX w.	Dąbrowa
	Dom nr 32	Murowany 1938 r.	Dąbrowa
	Dom nr 33	Murowany koniec XIX w., przebudowa	Dąbrowa
	Dom nr 34	Murowany początek XX w., przebudowa	Dąbrowa
	Dom nr 37	Murowany XIX/XX w.	Dąbrowa
	Dom nr 38	Murowany koniec XIX w.	Dąbrowa
	Dom nr 39	Murowany początek XX w.	Dąbrowa
	Dom nr 46/ 46 a	Murowany 1925r., przebudowany	Dąbrowa
	Dom nr 48	Murowany początek XX w.	Dąbrowa
	Chlewnia przy domu nr 48	Murowany koniec XIX w.	Dąbrowa
	Młyn wodny	Murowany początek XX w.	Drawa

	Budynek gospodarczy w zespole folwarcznym	Murowany początek XX w.	Drawa
	Chlew przy domu nr 2	Murowany początek XX w.	Drawa
	Dom nr 2, dawny dwojak, w zespole folwarcznym	Murowany początek XX w.	Drawa
	Dom nr 1, dawny dwojak, w zespole folwarcznym	Murowany początek XX w.	Drawa
	Stodoła w zespole folwarcznym	Drewniana początek XX w.	Drawa
	Obora w zespole folwarcznym	Murowana początek XX w.	Drawa
	Dom nr 1	Murowany początek XX w., przebudowany	Leginy
	Kapliczka przydrożna	Murowana początek XX w.	Drawa
	D. dworek	Murowany 1922 r.	Drawa
	Dom nr 2	Murowany początek XX w.	Leginy
	Dom nr 3	Murowany koniec XIX w.	Leginy
	Obora przy domu nr 3	Murowany koniec XIX w.	Leginy
	Dom nr 4	Murowany lata 20 –te XX w.	Leginy
	Dom nr 5	Murowany lata 20 –te XX w.	Leginy
	Obora przy domu nr 5	Murowany początek XX w.	Leginy
	Dom nr 6	Murowany początek XX w., przebudowany	Leginy
	Dom nr 7	Murowany lata 30- te XX w.	Leginy
	Obora przy domu nr 8	Murowany XIX/ XX w.	Leginy
	Stodoła przy domu nr 8	Murowany początek XX w.	Leginy
	Stodoła/obora przy domu nr 8	Drewniano/murowana XIX/XX w.	Leginy
	Dom nr 10	Murowany początek XIX/XX w., przebudowany	Leginy
	Dom nr 11	Murowany koniec XIX w.	Leginy
	Obora przy domu nr 11	Murowany koniec XIX w.	Leginy
	Dom nr 12	Murowany początek XX w.	Leginy
	Dom nr 6	Murowany XIX/XX w.	Łakiejmy
	Dom nr 7	Murowany XIX/XX w.	Łapkiejmy
	Dom nr 2	Murowany początek XX w.	Łapkiejmy
	Pałac	Murowany 1877 r.	Łojdy
	Dom nr 5	Murowany początek XX w.	Łojdy
	Chlewnia przy domu nr 2	Murowany początek XX w.	Osieka
	Dom nr 5	Murowany początek XX w.	Osieka
	Stodoła przy domu nr 5	Drewniana lata 20- te XX w.	Osieka
	Dom mieszkalno – gospodarczy nr 6	Murowany początek XX w.	Osieka
	Stodoła przy domu nr 6	Drewniana lata 20 –te XX w.	Osieka
	Dom mieszkalno-gospodarczy nr 7	Murowany początek XX w.	Osieka
	Stodoła przy domu nr 7	Drewniana lata 20- te XX w.	Osieka
	Dom mieszkalno – gospodarczy nr 8	Murowany początek XX w.	Osieka
	Dom mieszkalno-gospodarczy nr 9	Murowany początek XX w.	Osieka
	Obora przy domu nr 9	Murowany początek XX w.	Osieka
	Dom nr 10	Murowany początek XX w.	Osieka
	Obora przy domu nr 10	Murowany początek XX w.	Osieka
	Dom nr 11/ 11a	Murowany początek XX w.	Osieka
	Stodoła / obora przy domu nr 11/ 11a	Drewniano/ murowana lata 20-te XX w.	Osieka
	Dom nr 13	Murowany początek XX w., przebudowany	Osieka
	Dom nr 14	Murowany początek XX w., przebudowany	Osieka
	Dom nr 15	Murowany początek XX w., przebudowany	Osieka
	Dom nr 19	Murowany początek XX w., przebudowany	Osieka

	Stodoła/ obora przy domu nr 19	Drewniana lata 20- te XX w.	Osieka
	Dom nr 20	Drewniany początek XX w.	Osieka
	Dom nr 22	Murowany lata 20- te XX w., przebudowany	Osieka
	Dom nr 21	Drewniany 1925 r.	Osieka
	Dom nr 23	Murowany lata 20- te XX w.	Osieka
	Stodoła przy domu nr 23	Drewniany lata 20-te XX w.	Osieka
	Dom nr 25	Murowany lata 20 –te XX w.	Osieka
	Stodoła przy domu nr 25	Drewniana, lata 20 –te XX w.	Osieka
	Dom nr 31	Murowany lata 20- te XX w., przebudowany	Osieka
	Dom nr 32	Murowany początek XX w.	Osieka
	Stodoła przy domu nr 32	Drewniana lata 30- te XX w.	Osieka
	Stodoła przy domu nr 32	Drewniano/murowana lata 30- te XX w.	Osieka
	Dom nr 33	Murowany lata 20- te XX w.	Osieka
	Pałac (budynek nr 3)	Murowany XIX w	Osieka
	Dom nr 3	Murowany 1939	Parkoszewo
	Dom nr 7	Murowany początek XX w.	Parkoszewo
	Dom nr 9	Murowany początek XX w., przebudowany	Parkoszewo
	Kościół parafialny pw. Matki Boskiej Szkaplerznej	Murowany pierwsza połowa XIV w; początek XVIII w., rozbudowany 1819 dobudowanie wieży	Rodnowo
	Dom nr 10/ 10 a	Murowany 2 połowa XIX w.	Rodnowo
	Dom nr 11	Murowany koniec XIX w.	Rodnowo
	Dom nr 12	Murowany koniec XIX w.	Rodnowo
	Dom nr 17- poczta	Murowany lata 30 –te XX w.	Rodnowo
	Dom nr 13	Murowany XIX/XX w.	Rodnowo
	Dom mieszkalno-gospodarczy nr 16	Murowany koniec XIX w	Rodnowo
	Dom nr 18 a	Murowany przebudowa XX w	Rodnowo
	Dom nr 20	Murowany przebudowa XX w	Rodnowo
	Dom nr 22	Murowany koniec XIX w	Rodnowo
	Budynek gospodarczy przy domu nr 22	Murowany koniec XIX w.	Rodnowo
	Dom nr 26	Murowany 2 połowa XIX w.	Rodnowo
	Dom nr 48	Murowany 4 ćwiartka XIX w.	Rodnowo
	Dom nr 29	Murowany koniec XIX w. przebudowany	Rodnowo
	Dom 30/30a	Murowany 2 połowa XIX w.	Rodnowo
	Dom 32	Murowany koniec XIX w.	Rodnowo
	Dom nr 31	Murowany koniec XIX w., przebudowany	Rodnowo
	Dom nr 33	Murowany koniec XIX w.	Rodnowo
	Dom nr 37	Murowany 2 połowa XIX w.	Rodnowo
	Dom nr 39	Murowany 2 połowa XIX w., przebudowany	Rodnowo
	Dom nr 40	Murowany XIX/XX w.	Rodnowo
	Dom nr 41	Murowany koniec XIX w.	Rodnowo
	Dom nr 42	Murowany 2 połowa XIX w.	Rodnowo
	Dom nr 43/ 43 a	Murowany koniec XIX w., przebudowany	Rodnowo
	Dom nr 44/44a	Murowany koniec XIX w.	Rodnowo
	Dom nr 45	Murowany koniec XIX w.	Rodnowo
	Dom nr 1	Murowany XIX/XX w.	Skitno
	Dom nr 4	Murowany początek XX w.	Skitno
	Szkoła, obecnie dom nr 6	Murowany lata 20- te XX w.	Skitno
	Dom nr 2	Murowany XIX/XX w.	Skitno
	Dom nr 7a	Murowany 2 połowa XIX w.	Skitno
	Dom nr 8	Murowany 2 połowa XIX w., przebudowany	Skitno
	Dom nr 9	Murowany 4 ćwiartka XIX w	Skitno
	Dom nr 12	Murowany XIX/XX w.	Skitno
	Dom nr 13	Murowany XIX/XX w.	Skitno
	Dom nr 14/14a	2 połowa XIX w.	Skitno
	Dom 16	Murowany 1935r.	Skitno

	Stodoła/obora przy domu nr 16	Drewniano/murowany XIX/XX w.	Skitno
	Dom nr 17 a	Murowany koniec XIX w.	Skitno
	Budynek gospodarczy przy domu nr 17 a	Murowany XIX /XX w.	Skitno
	Budynek gospodarczy przy domu nr 17a	Murowany XIX w.	Skitno
	Dom nr 19	Murowany początek XX w.	Skitno
	Kapliczka	Murowana lata 20-te XX w.	Szylina
	Dom nr 1 a	Murowany koniec XIX w.	Szylina
	Dom nr 2	Murowany lata 20 –te XX w.	Szylina
	Budynek gospodarczy przy domu nr 2	Murowany koniec XIX w.	Szylina
	Dom nr 4	Murowany początek XX w., przebudowany	Szylina
	Dom nr 5	Murowany początek XX w., przebudowany	Szylina
	Dom nr 7 b	Murowany początek XX w.	Szylina
	Dom bez numeru obok 7 b	Murowany początek XX w.	Szylina
	Dom nr 8	Murowany koniec XIX/XX w.	Szylina
	Dom nr 9 a	Murowany początek XX w.	Szylina
	Stodoła przy domu nr 9 a	Drewniana lata 20-te XX w.	Szylina
	Kościół parafialny pw. Św. Andrzeja Boboli	Murowano/drewniany koniec XV, przebudowany XVII, XIX w.	Wojciechy
	Plebania dom nr 73	Murowany XIX/XX w.	Wojciechy
	Budynek gospodarczy przy plebanii	Murowany początek XX w.	Wojciechy
	Przedszkole (dom nr 74)	Murowany lata 30- te XX w	Wojciechy
	Sklep	Murowany lata 30- te XX w	Wojciechy
	Dom nr 15	Murowany koniec XIX w	Wojciechy
	Dom nr 17	Murowany koniec XIX w	Wojciechy
	Dom nr 18	Murowany koniec XIX w	Wojciechy
	Dom nr 20	Murowany koniec XIX w	Wojciechy
	Budynek gospodarczy przy domu nr 20	Murowano/ drewniany 4 ćwiartka XIX w.	Wojciechy
	Dom nr 21	Murowany początek XX w.	Wojciechy
	Dom nr 25	Murowany XIX/XX w.	Wojciechy
	Dom nr 26	Murowany koniec XIX w.	Wojciechy
	Dom nr 29	Murowany koniec XIX w.	Wojciechy
	Dom nr 30	Murowany koniec XIX w.	Wojciechy
	Dom nr 33	Murowany koniec XIX w.	Wojciechy
	Dom nr 34	Murowany koniec XIX w.	Wojciechy
	Piekarnia obok budynku gospodarczego przy domu nr 34	Murowany XIX/XX w.	Wojciechy
	Dom nr 37	Murowany początek XX w.	Wojciechy
	Dom nr 39	Murowany koniec XIX w.	Wojciechy
	Budynki gospodarcze przy domu nr 39	Murowany koniec XIX w.	Wojciechy
	Dom nr 40	Murowany początek XX w.	Wojciechy
	Dom nr 41	Murowany koniec XIX w.	Wojciechy
	Dom nr 42	Murowany 2 połowa XIX w., przebudowany	Wojciechy
	Dom nr 43	Murowany lata 20-te XX w.	Wojciechy
	Dom nr 44	Murowany koniec XIX w.	Wojciechy
	Dom nr 45	Murowany początek XX w.	Wojciechy
	Dom nr 46	Murowany koniec XIX w.	Wojciechy
	Dom nr 47	Murowany początek XX w.	Wojciechy
	Dom nr 48	Murowany XIX/XX w., przebudowany 1968 r.	Wojciechy
	Dom nr 49	Murowany koniec XIX w.	Wojciechy
	Stodoła przy 49	Murowano/drewniany koniec XIX w.	Wojciechy

	Dom 51	Murowany XIX/XX w., przebudowany	Wojciechy
	Dom 52	Murowany koniec XIX w., przebudowany	Wojciechy
	Dom 54	Murowany koniec XIX w., przebudowany	Wojciechy
	Dom 60	Murowany koniec XIX w., przebudowany	Wojciechy
	Stodoła/obora przy domu nr 60	Murowano/ drewniany XIX/ XX w.	Wojciechy
	Dom nr 61	Murowany koniec XIX w.	Wojciechy
	Budynek gospodarczy przy domu nr 61	Murowano/ drewniany 4 ćwiartka XIX w.	Wojciechy
	Stodoła przy domu nr 61	Murowano/ drewniany 4 ćwiartka XIX w.	Wojciechy
	Dom nr 62	Murowany koniec XIX w., przebudowany	Wojciechy
	Dom nr 63	Murowany 2 połowa XIX w., przebudowany	Wojciechy
	Dom nr 64	Murowany koniec XIX w.	Wojciechy
	Dom nr 69	Murowany lata 30- te XX w.	Wojciechy
	Dom nr 72	Murowany XIX/XX w.	Wojciechy
	Dom nr 75	Murowany koniec XIX w.	Wojciechy
	Dom nr 77	Murowany koniec XIX w.	Wojciechy
	Dom nr 78	Murowany koniec XIX w.	Wojciechy
	Dom nr 83	Murowany koniec XIX w., przebudowany	Wojciechy
	Dom nr 3	Murowany początek XX w.	Żydowo
	Dom nr 4	Murowany początek XX w.	Żydowo
	Stodoła przy domu nr 5	Murowany początek XX w.	Żydowo
	Dom nr 7	Murowany XIX/XX w.	Żydowo
	Dom nr 10	Murowany koniec XIX w., przebudowany	Żydowo
	Dom 12 a	Murowany początek XX w.	Żydowo
	Dom 13	Murowany początek XX w.	Żydowo
	Stodoła przy domu nr 13	Murowana lata 20-te XX w.	Żydowo
	Dom nr 15 a i sklep	Murowany początek XX w.	Żydowo
	Stodoła przy domu nr 18	Drewniany lata 20-te XX w.	Żydowo
	Dom nr 19	Murowany koniec XIX w.	Żydowo
	Stodoła/obora przy domu nr 19	Murowano/drewniana pocz. XX w.	Żydowo
	Dom nr 20	Murowany początek XX w.	Żydowo
	Chlewnia przy domu nr 20	Murowany początek XX w.	Żydowo

V.2.1 Stanowiska archeologiczne

Na obszarze gminy Bartoszyce zlokalizowanych jest 226 stanowisk archeologicznych. Wykaz stanowisk został umieszczony w poniższej tabeli, a ich rozmieszczenie w terenie w załączniku graficznym stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszego opracowania.

Tab. 22. Wykaz stanowisk archeologicznych

Lp.	Numer AZP	Lokalizacja	Obiekt
1	AZP 16-64/2	GALINY	Grodzisko stożkowate, średniowiecze.
2	AZP 16-64/1	GALINY	Grodzisko cypłowe, wczesne średniowiecze.
3	AZP 16-64/3	GALINY	Osada, wczesne średniowiecze.
4	AZP 16-	GALINY	Rezydencja, średniowiecze/nowożytność.

	64/4		
5	AZP 16-64/7	GALINY	Ślad osadnictwa, późne średniowiecze.
6	AZP 16-64/8	GALINY	Ślad osadnictwa, starożytny.
7	AZP 16-64/9	GALINY	Ślad osadnictwa, starożytny.
8	AZP 16-64/10	GALINY	Ślad osadnictwa, starożytny.
9	AZP 16-64/11	GALINY	Ślad osadnictwa, starożytny. Ślad osadnictwa, nowożytny.
10	AZP 16-64/12	GALINY	Osada, zachodniobałtycka. Ślad osadnictwa, nowożytny.
11	AZP 16-64/13	GALINY	Ślad osadnictwa, późne średniowiecze.
12	AZP 16-64/14	GALINY	Ślad osadnictwa, starożytny.
13	AZP 16-64/15	GALINY	Ślad osadnictwa, starożytny. Ślad osadnictwa, nowożytny.
14	AZP 16-64/16	GALINY	Ślad osadnictwa, starożytny. Ślad osadnictwa, nowożytny.
15	AZP 16-64/17	TRUTNOWO	Ślad osadnictwa, starożytny.
16	AZP 16-64/18	TRUTNOWO	Ślad osadnictwa, starożytny. Ślad osadnictwa, późne średniowiecze. Osada, nowożytna.
17	AZP 16-64/19	TRUTNOWO	Ślad osadnictwa, starożytny. Ślad osadnictwa, nowożytny.
18	AZP 16-64/20	TRUTNOWO	Ślad osadnictwa, późne średniowiecze.
19	AZP 16-64/21	TRUTNOWO	Ślad osadnictwa, starożytny. Ślad osadnictwa, późne średniowiecze.
20	AZP 16-64/22	TRUTNOWO	Ślad osadnictwa, starożytny. Ślad osadnictwa, późne średniowiecze.
21	AZP 16-64/23	TRUTNOWO	Ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze. Ślad osadnictwa, późne średniowiecze.
22	AZP 16-64/24	TRUTNOWO	Ślad osadnictwa, późne średniowiecze. Ślad osadnictwa, nowożytny.
23	AZP 16-64/25	TRUTNOWO	Ślad osadnictwa, starożytny.
24	AZP 16-66/2	ŁABĘDNIK	Ślad osadnictwa, średniowiecze. Osada, okres nowożytny

25	AZP 16-66/3	ŁABĘDNIK	Ślad osadnictwa, średniowiecze. Osada, okres nowożytny
26	AZP 16-66/4	ŁABĘDNIK	Grodzisko, średniowiecze.
27	AZP 16-66/5	ŁABĘDNIK	Ślad osadnictwa, średniowiecze. Osada, okres nowożytny.
28	AZP 16-66/6	ŁABĘDNIK	Ślad osadnictwa, średniowiecze.
29	AZP 16-66/7	ŁABĘDNIK	Ślad osadnictwa, średniowiecze.
30	AZP 16-66/1	ŁABĘDNIK	Grodzisko, średniowiecze.
31	AZP 16-66/9	ŁABĘDNIK	Osada, średniowiecze.
32	AZP 16-66/10	ŁABĘDNIK	Osada, okres nowożytny.
33	AZP 16-66/12	ŁABĘDNIK	Ślad osadnictwa, średniowiecze. Ślad osadnictwa, okres nowożytny.
34	AZP 16-66/13	ŁABĘDNIK	Osada, średniowiecze. Ślad osadnictwa, okres nowożytny.
35	AZP 16-66/15	ŁABĘDNIK	Ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza. Ślad osadnictwa, okres rzymski - okres wędrówki ludów. Osada.
36	AZP 16-66/16	ŁABĘDNIK	Ślad osadnictwa, średniowiecze. Ślad osadnictwa, okres nowożytny.
37	AZP 16-66/17	ŁABĘDNIK	Ślad osadnictwa, średniowiecze. Ślad osadnictwa, okres nowożytny.
38	AZP 16-66/20	ŁABĘDNIK	Ślad osadnictwa, średniowiecze.
39	AZP 16-66/21	ŁABĘDNIK	Ślad osadnictwa, okres nowożytny.
40	AZP 16-66/22	ŁABĘDNIK	Grodzisko, osada obronna, wczesne średniowiecze.
41	AZP 16-66/23	ŁABĘDNIK	Ślad osadnictwa, średniowiecze.
42	AZP 16-66/24	ŁABĘDNIK	Osada, okres nowożytny.
43	AZP 16-66/25	ŁABĘDNIK	Ślad osadnictwa, średniowiecze. Osada, okres nowożytny.
44	AZP 16-66/26	ŁABĘDNIK	Ślad osadnictwa, średniowiecze. Ślad osadnictwa, okres nowożytny.
45	AZP 16-	ŁABĘDNIK	Ślad osadnictwa, średniowiecze. Ślad osadnictwa, okres

	66/28		nowożytny.
46	AZP 16-66/29	ŁABĘDNIK	Ślad osadnictwa, średniowiecze.
47	AZP 16-66/31	ŁABĘDNIK	Osada, okres nowożytny.
48	AZP 16-66/32	ŁABĘDNIK	Osada, okres nowożytny.
49	AZP 15-66/4	ŁABĘDNIK	znalezisko luźne, wczesne średniowiecze
50	AZP 15-66/5	ŁABĘDNIK	Cmentarzysko kurhanowe, wczesna epoka żelaza.
51	AZP 15-66/6	ŁABĘDNIK	Znalezisko luźne, neolit.
52	AZP 15-66/9	ŁABĘDNIK	Ślad osadnictwa, okres rzymski. Osada, późne średniowiecze - okres nowożytny.
53	AZP 15-66/10	ŁABĘDNIK	Ślad osadnictwa, średniowiecze - okres nowożytny. Ślad osadnictwa, późne średniowiecze - okres nowożytny.
54	AZP 15-66/15	SOKOLICA	Ślad osadnictwa, nieokreślone.
55	AZP 15-66/16	SOKOLICA	Ślad osadnictwa, nieokreślone. Osada, okres nowożytny.
56	AZP 15-66/24	SOKOLICA	Ślad osadnictwa, nieokreślona.
57	AZP 15-66/29	SOKOLICA	Ślad osadnictwa, nieokreślona.
58	AZP 15-66/27	SOKOLICA	Ślad osadnictwa, okres rzymski.
59	AZP 15-66/26	SOKOLICA	Osada, wczesna epoka żelaza. Ślad osadnictwa, późne średniowiecze. Ślad osadnictwa, okres nowożytny.
60	AZP 15-66/33	SOKOLICA	Ślad osadnictwa, nieokreślone.
61	AZP 15-66/33	SOKOLICA	Ślad osadnictwa, nieokreślone. Ślad osadnictwa, późne średniowiecze - okres nowożytny.
62	AZP 15-66/34	SOKOLICA	Ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza. Ślad osadnictwa, późne średniowiecze. Osada, późne średniowiecze.
63	AZP 15-66/30	SOKOLICA	Ślad osadnictwa, okres rzymski.
64	AZP 15-66/25	SOKOLICA	Osada, późne średniowiecze - okres nowożytny.
65	AZP 15-66/36	SOKOLICA	Ślad osadnictwa, nieokreślona. Ślad osadnictwa, późne średniowiecze - okres nowożytny.

66	AZP 15-64/4	OSIEKA	Ślad osadnictwa, okres nowożytny XV-XVI w.
67	AZP 15-64/5	OSIEKA	Ślad osadnictwa, okres nowożytny.
68	AZP 15-64/6	MINTY	Ślad osadniczy, epoka kamienia. Osada, wczesna epoka żelaza. Ślad osadniczy, nowożytność.
69	AZP 15-64/7	KINKAJMY	Osada, wczesna epoka żelaza. Ślad osadniczy, nowożytność.
70	AZP 15-64/9	MINTY	Ślad osadniczy, wczesna epoka brązu. Ślad osadniczy, nowożytność.
71	AZP 15-64/11	MINTY	Osada, wczesna epoka żelaza. Ślad osadniczy, średniowiecze. Ślad osadniczy, nowożytność.
72	AZP 15-64/8	MINTY	Ślad osadniczy, nowożytność.
73	AZP 15-64/10	MINTY	Ślad osadniczy, epoka kamienia, wczesna epoka żelaza, wczesne średniowiecze, nowożytność.
74	AZP 15-64/13	KRAWCZYKI	Ślad osadniczy, wczesna epoka żelaza. Osada, okres nowożytny.
75	AZP 15-64/14	OSIEKA	Ślad osadniczy, okres nowożytny.
76	AZP 15-64/15	OSIEKA	Ślad osadniczy, epoka kamienia, średniowiecze, okres nowożytny.
77	AZP 15-64/16	OSIEKA	Ślad osadniczy, okres nowożytny.
78	AZP 15-64/17	KRAWCZYKI	Osada, wczesna epoka żelaza.
79	AZP 15-64/18	POŁĘCZE	Ślad osadniczy, późne średniowiecze. Ślad osadniczy, okres nowożytny.
80	AZP 13-64/1	NALIKAJMY	Cmentarzysko ciepłopalne, okres rzymski - OWL
81	AZP 13-64/2	KIERTYNY WIELKIE	Kopce, wały.
82	AZP 13-64/3	KIERTYNY WIELKIE	Grodzisko.
83	AZP 13-64/6	BEZLEDY	Ślad osadnictwa, nieokreślona.
84	AZP 13-64/7	KIERTYNY WIELKIE	Osada, późne średniowiecze - okres nowożytny.
85	AZP 13-64/9	KIERTYNY WIELKIE	Kopiec, kurhan.
86	AZP 13-	KIERTYNY	Osada, okres rzymski - OWL.

	64/10	WIELKIE	Ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze.
87	AZP 13-64/11	KIERTYNY WIELKIE	Ślad osadnictwa, nieokreślone. Ślad osadnictwa, okres nowożytny.
88	AZP 13-64/15	ŁOJDY	Ślad osadnictwa, neolit - epoka brązu.
89	AZP 15-63/9	KIERSITY	Osada, późne średniowiecze - okres nowożytny.
90	AZP 15-63/10	KIERSITY	Ślad osadnictwa.
91	AZP 15-63/11	KIERSITY	Punkt osadnictwa, okres nowożytny.
92	AZP 15-63/12	TOLKO	Ślad osadnictwa, średniowiecze.
93	AZP 15-62/20	RODNOWO	Ślad osadnictwa, nowożytna.
94	AZP 14-65/3	SZYLINA WIELKA	Skarb, młodszy okres epoki brązu.
95	AZP 14-65/5	WAWRZYNY	Znalezisko luźne, neolit.
96	AZP 14-65/6	WAWRZYNY	Znalezisko luźne, neolit.
97	AZP 14-65/7	WAWRZYNY	Znalezisko luźne, epoka brązu.
98	AZP 14-65/8	KINKAJMY	Znalezisko luźne.
99	AZP 14-65/9	WAWRZYNY	Ślad osadnictwa, pradzieje. Ślad osadnictwa, nowożytna XVI-XVIII w.
100	AZP 14-65/10	WAWRZYNY	Ślad osadnictwa, pradzieje. Ślad osadnictwa późnośredniowieczna/nowożytna XV-XVII w.
101	AZP 14-65/11	WAWRZYNY	Ślad osadnictwa, pradzieje, Ślad osadnictwa, nowożytna XVI-XVII w.
102	AZP 14-65/12	WAWRZYNY	Ślad osadnictwa, późnośredniowieczna/nowożytna, 2 połowa XV-XVIII w.
103	AZP 14-65/13	WAWRZYNY	Ślad osadnictwa, pradzieje. ślad osadnictwa, nowożytna XVI-XVIII w.
104	AZP 14-65/14	WAWRZYNY	Ślad osadnictwa, pradzieje. ślad osadnictwa, nowożytna XVI-XVIII w.
105	AZP 14-65/15	WIRWILTY	Osada, wczesna epoka żelaza. Osada, późnośredniowieczna/nowożytna XV-XVII w.
106	AZP 14-65/16	WIRWILTY	Osada, wczesna epoka żelaza. Osada, późnośredniowieczna/nowożytna XV-XVII w.

107	AZP 14-65/18	WIRWILTY	Osada, wczesna epoka żelaza. Ślad osadnictwa, nowożytna XV-XVII w.
108	AZP 14-65/19	WIRWILTY	Osada, XI-XIII w.
109	AZP 14-65/21	WIRWILTY	Osada, wczesna epoka żelaza. Ślad osadnictwa, nowożytna XVII-XVIII w.
110	AZP 14-65/22	SZYLLINA WIELKA	Ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza. Osada, nowożytna XVII-XVIII w.
111	AZP 14-65/23	SZYLLINA WIELKA	Osada, wczesna epoka żelaza. Osada, nowożytna XVI-XVIII w.
112	AZP 14-65/29	SZYLLINA WIELKA	Ślad osadnictwa, pradzieje. Ślad osadnictwa, nowożytna XVI-XVIII w.
113	AZP 14-65/30	SZYLLINA WIELKA	Osada, wczesna epoka żelaza. Ślad osadnictwa, XI-XIII w., XVI-XVIII w.
114	AZP 14-65/31	SZYLLINA WIELKA	Ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza. Ślad osadnictwa, XVI-XVIII w.
115	AZP 14-65/32	SZYLLINA WIELKA	Osada, wczesna epoka żelaza. Ślad osadnictwa, XVI-XVIII w.
116	AZP 14-65/45	KINKAJMY	Ślad osadnictwa, pradzieje. Ślad osadnictwa, XVII-XVIII w.
117	AZP 14-64/11	SPYTAJNY	Luźne znalezisko, epoka kamienia.
118	AZP 14-64/12	SPYTAJNY	Cmentarzysko, okres wędrówek ludów.
119	AZP 14-64/13	WAWRZYNY	Cmentarzysko kurhanowe, wczesna epoka żelaza.
120	AZP 14-64/14	POŁĘCZE	Znalezisko luźne, neolit.
121	AZP 14-64/16	WIRWILTY	Osada, wczesna epoka żelaza. Ślad osadnictwa, 2 połowa XV-XVII w.
122	AZP 14-64/19	ŁOJDY	Osada, wczesne średniowiecze. Ślad osadnictwa, 2 połowa XV-XVIII w.
123	AZP 14-64/21	SPYTAJNY	Ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze. Ślad osadnictwa, XV-XVII w.
124	AZP 14-64/20	SPYTAJNY	Ślad osadnictwa, pradzieje.
125	AZP 14-64/22	SPYTAJNY	Ślad osadnictwa, pradzieje. Ślad osadnictwa, XVI-XVII w.
126	AZP 14-64/23	SPYTAJNY	Ślad osadnictwa, XVI-XVIII w.
127	AZP 14-	POŁĘCZE	Osada, XVI-XVIII w.

	64/24		
128	AZP 14-64/25	SPYTAJNY	Ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze.
129	AZP 14-64/26	OSIEKA	Ślad osadnictwa, XV-XVII w.
130	AZP 14-64/27	POŁĘCZE	Ślad osadnictwa, wczesna średniowiecze. Ślad osadnictwa, XVI-XVII w.
131	AZP 14-64/28	POŁĘCZE	Ślad osadnictwa, wczesna średniowiecze. Ślad osadnictwa, XVI-XVII w.
132	AZP 14-64/29	POŁĘCZE	Ślad osadnictwa, XVI-XVIII w.
133	AZP 14-64/31	KINKAJMY	Ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze. Ślad osadnictwa, XVI-XVII w.
134	AZP 14-64/35	POŁĘCZE	Osada, wczesna epoka żelaza. Osada, XI-XIII w.
135	AZP 14-64/36	SPYTAJNY	Ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza, wczesne średniowiecze, XVI-XVII w.
136	AZP 14-64/37	POŁĘCZE	Ślad osadnictwa, pradzieje.
137	AZP 14-64/38	SPYTAJNY	Osada, wczesna epoka żelaza. Osada, wczesne średniowiecze. Ślad osadnictwa, XVI-XVII w.
138	AZP 14-64/39	WAWRZYNY	Osada, XVI-XVIII w.
138	AZP 12-63/1	BEZLEDY	Grodzisko.
139	AZP 12-63/2	BEZLEDY	Ślad osadnictwa, XI-XIII w. Ślad osadnictwa XVI-XVIII w.
140	AZP 12-63/3	BEZLEDY	Ślad osadnictwa. Ślad osadnictwa, XVI-XVIII w.
141	AZP 12-63/5	BEZLEDY	Osada, XI-XIII w.
142	AZP 12-63/6	BEZLEDY	Ślad osadnictwa.
143	AZP 12-63/7	BEZLEDY	Ślad osadnictwa, XI-XIII w. Ślad osadnictwa, 2 połowa XV w. - XVII w.
144	AZP 12-63/8	BEZLEDY	Ślad osadnictwa, XI-XIII w. Ślad osadnictwa, XV w.
145	AZP 12-63/9	BEZLEDY	Ślad osadnictwa, XI-XIII w. Ślad osadnictwa, XVII-XVIII w.
146	AZP 12-63/10	BEZLEDY	Ślad osadnictwa, neolit. Ślad osadnictwa, XVI-XVIII w.

147	AZP 12-63/11	BEZLEDY	Ślad osadnictwa, XI-XIII w. Ślad osadnictwa XV w. Ślad osadnictwa XVI-XVII w.
148	AZP 12-63/12	BEZLEDY	Osada, XI-XIII w. Ślad osadnictwa, XV w.
149	AZP 12-63/13	BEZLEDY	Osada wyspowa.
150	AZP 12-64/1	BEZLEDY	Kurhan, epoka brązu.
151	AZP 12-64/2	BEZLEDY	Cmentarzysko kurhanowe, wczesna epoka żelaza.
152	AZP 12-64/3	BEZLEDY	Cmentarzysko brytualne, okres wpływów rzymskich faza B2
153	AZP 12-64/4	BĄSZE	Cmentarzysko
154	AZP 12-64/5	BEZLEDY	Ślad osadnictwa. Ślad osadnictwa, 2 połowa XV-XVII w.
155	AZP 12-64/6	BEZLEDY	Ślad osadnictwa XI-XIII w. Ślad osadnictwa, XVI-XVIII w.
156	AZP 12-64/7	BEZLEDY	Ślad osadnictwa XI-XIII w. Ślad osadnictwa, XVII-XVIII w.
157	AZP 12-64/8	BEZLEDY	Ślad osadnictwa. Ślad osadnictwa, 2 połowa XV-XVII w.
158	AZP 12-64/9	BEZLEDY	Ślad osadnictwa XI-XIII w. Ślad osadnictwa, XVI-XVII w.
159	AZP 12-64/10	BEZLEDY	Osada, XI-XIII w.
160	AZP 12-64/12	BEZLEDY	Ślad osadnictwa, XI-XIII w. Ślad osadnictwa XVI-XVIII w.
161	AZP 12-64/11	BEZLEDY	Ślad osadnictwa. Ślad osadnictwa XVI-XVIII w.
162	AZP 12-64/13	BĄSZE	Ślad osadnictwa. Ślad osadnictwa XVI-XVII w.
163	AZP 12-64/14	BĄSZE	Ślad osadnictwa. Ślad osadnictwa XVI-XVII w.
164	AZP 11-64/1	BĄSZE	Osada XI-XIII w. Ślad osadnictwa, 2 połowa XV-XVII w.
165	AZP 11-64/2	BĄSZE	Ślad osadnictwa, XI-XIII w.
166	AZP 11-63/1	BEZLEDY	Grodzisko półwyspowe, wczesne średniowiecze.
167	AZP 11-	BEZLEDY	Ślad osadnictwa XI-XIII w. Ślad osadnictwa XVI-XVII w.

	63/3		
168	AZP 11-63/4	BEZLEDY	Ślad osadnictwa XI-XIII w. Ślad osadnictwa XVI-XVII w.
169	AZP 11-63/5	BEZLEDY	Ślad osadnictwa. Ślad osadnictwa XVI-XVIII w.
170	AZP 11-63/6	BEZLEDY	Ślad osadnictwa. Ślad osadnictwa 2 połowa XV-XVII w.
171	AZP 11-63/7	BEZLEDY	Ślad osadnictwa. Ślad osadnictwa XVI-XVII w.
172	AZP 14-63/1	WOJCIECHY	-
173	AZP 14-63/2	TOLKO	-
174	AZP 14-63/3	RODNOWO	-
175	AZP 14-63/4	RODNOWO	-
176	AZP 14-63/5	RODNOWO	-
177	AZP 14-63/6	TOLKO	-
178	AZP 14-63/7	TOLKO	-
179	AZP 14-63/8	TOLKO	-
180	AZP 14-63/9	TOLKO	-
181	AZP 14-63/10	KIERSITY	-
182	AZP 14-63/11	KIERSITY	-
183	AZP 14-63/12	KIERSITY	-
184	AZP 14-63/13	KIERSITY	-
185	AZP 14-63/14	KIERSITY	-
186	AZP 14-63/15	WOJCIECHY	-
187	AZP 14-62/36	WAJSNORY	-

188	AZP 14-62/35	WAJSNORY	-
189	AZP 14-62/34	WAJSNORY	-
190	AZP 14-62/33	WAJSNORY	-
191	AZP 14-62/4	WAJSNORY	-
192	AZP 14-62/30	WAJSNORY	-
193	AZP 14-62/31	WAJSNORY	-
194	AZP 14-62/32	WAJSNORY	-
195	AZP 14-62/29	RODNOWO	-
196	AZP 14-62/3	RODNOWO	-
197	AZP 14-62/25	RODNOWO	-
198	AZP 14-62/24	RODNOWO	-
199	AZP 14-62/26	RODNOWO	-
200	AZP 14-62/28	RODNOWO	-
201	AZP 14-62/27	RODNOWO	-
202	AZP 16-99/8	ŁABĘDNIK	Osada, średniowiecze. Osada, okres nowożytny.
203	AZP 16-99/11	ŁABĘDNIK	Strażnica, średniowiecze.
204	AZP 16-99/14	ŁABĘDNIK	Osada, średniowiecze. Osada, okres nowożytny.
205	AZP 16-99/18	ŁABĘDNIK	Osada, neolit. Osada, wczesne średniowiecze. Osada, średniowiecze. Osada, okres nowożytny.
206	AZP 16-99/19	ŁABĘDNIK	Ślady osadnictwa, wczesna epoka żelaza. Osada, okres nowożytny.
207	AZP 16-99/27	ŁABĘDNIK	Osada, okres nowożytny.
208	AZP 16-	ŁABĘDNIK	Osada, okres nowożytny.

	99/30		
209	AZP 16-99/33	ŁABĘDNIK	Osada, średniowiecze. Ślad osadnictwa, okres nowożytny. Ślad osadnictwa, nieokreślona.
210	AZP 15-66/21	SOKOLICA	Osada, okres rzymski. Ślad osadnictwa, późne średniowiecze - okres nowożytny.
211	AZP 15-66/22	SOKOLICA	Ślad osadnictwa, epoka kamienia. Osada, okres rzymski. Ślad osadnictwa, okres nowożytny.
212	AZP 15-66/23	SOKOLICA	Ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza - okres rzymski. Osada, okres rzymski. Ślady osadnictwa
213	AZP 15-66/28	SOKOLICA	Osada, okres rzymski. Ślad osadnictwa, późne średniowiecze - okres nowożytny.
214	AZP 15-66/35	SOKOLICA	Osada, okres rzymski.
215	AZP 15-66/37	ŁABĘDNIK	Osada, średniowiecze - okres nowożytny.
216	AZP 13-64/4	DĄBROWA	Osada, późne średniowiecze - okres nowożytny.
217	AZP 13-64/5	KIERTYNY WIELKIE	Ślady osadnictwa, nieokreślona. Osada, późne średniowiecze - okres nowożytny.
218	AZP 13-64/8	KIERTYNY WIELKIE	Ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze. Osada, późne średniowiecze - okres nowożytny.
219	AZP 13-64/12	KIERTYNY WIELKIE	Osada, neolit - epoka brązu. Ślad osadnictwa, okres nowożytny.
220	AZP 13-64/13	DĄBROWA	Osada, późne średniowiecze - okres nowożytny.
221	AZP 13-64/14	ŁOJDY	Osada, wczesna epoka żelaza. Ślad osadnictwa, późne średniowiecze - okres nowożytny.
222	AZP 14-65/1	WIRWILTY	Grodzisko, okres wczesno-średniowieczny.
223	AZP 14-65/17	WIRWILTY	Osada, wczesna epoka żelaza. Ślad osadnictwa, późnośredniowieczna/nowożytna XV-XVII w.
224	AZP 14-65/20	SZYLINA WIELKA	Osada, wczesna epoka żelaza. Ślad osadnictwa, nowożytna XVI-XVIII w.
225	AZP 14-64/3	SPYTAJNY	Grodzisko, wczesne średniowiecze.
226	AZP 14-64/30	POŁĘCZE	Osada, wczesna epoka żelaza. Osada, wczesne średniowiecze. Ślad osadnictwa, XVI-XVII w.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie.

VI. *Uwarunkowania wynikające ze stanów komunikacji i infrastruktury technicznej*

VI.1 Infrastruktura techniczna

VI.1.1 Zaopatrzenie w wodę

Gmina Bartoszyce posiada dobrze rozwiniętą gospodarkę zaopatrzenia w wodę. Dane GUS z ostatnich 8 lat pokazują, że sieć wodociągowa z roku na rok rozwija się zapewniając dostarczenie wody coraz większej ilości mieszkańców. W ciągu wyżej wspomnianych 8 lat długość sieci wodociągowej wzrosła o prawie 100 km. Z roku na rok rośnie także liczba gospodarstw przyłączonych do sieci.

Tab. 23. Rozwój sieci wodociągowej na terenie gminy Bartoszyce

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Długość czynnej sieci rozdzielczej	175, 7 km	189, 2 km	214, 2 km	230, 2 km	242, 2 km	247, 3 km	247, 5 km	254, 9 km	275, 0 km
Woda dostarczona gospodarstwom domowym	249, 4 dam ³	237, 5 dam ³	256, 0 dam ³	252, 2 dam ³	257, 0 dam ³	283, 3 dam ³	292, 0 dam ³	273, 1 dam ³	279, 1 dam ³
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej	-	-	9 179	9 267	9 296	9 290	9 301	9 282	9 300

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Obszar gminy zaopatrywany jest w wodę z ujęć wglębnych. Woda pobierana jest z 17 podstawowych ujęć i dostarczana do odbiorców poprzez stacje uzdatniania oraz wodociągi grupowe. Obecna sieć wodociągowa obsługuje 96 ze 111 miejscowości gminy Bartoszyce. Pozostałe miejscowości gminne zaopatrują się w wodę z lokalnych ujęć wody zlokalizowanych na terenie wsi oraz indywidualnych zagrodowych studni kopanych wyposażonych w urządzenia hydroforowo-pompowe. Większość rur, którymi płynie pobierana woda wykonana jest z rur PCV o dobrym stanie technicznym. Mimo tego jakość wody do picia pod względem bakteriologicznym i fizykochemicznym nie odpowiada przyjętym normom.

Z badań przeprowadzonych na potrzeby Programu uporządkowania gospodarki wodnej w gminie Bartoszyce wynika, że średnie zapotrzebowanie dobowe na wodę wynosi $Q_{\text{sr}} = 1073 \text{ m}^3/\text{dobę}$, maksymalne zapotrzebowanie dobowe $Q_{\text{max}} = 1393 \text{ m}^3/\text{dobę}$, maksymalne zapotrzebowanie godzinowe $Q_{\text{max}} = 93 \text{ m}^3/\text{godz.}$ Straty w sieci wynoszą 6%.

VI.1.2 System odprowadzania ścieków

VI.1.2.1 Aglomeracja wodno-ściekowa

Zgodnie z Ustawą Prawo wodne oraz Rozporządzeniem Ministra Środowiska w sprawie sposobu wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji dla miasta i gminy Bartoszyce wyznaczony został obszar aglomeracji wodno-ściekowej.

Agglomeracja wyznaczona została Rozporządzeniem Wojewody Warmińsko-Mazurskiego w sprawie wyznaczenia aglomeracji Bartoszyce.

Agglomeracja Bartoszyce obejmuje swoim zasięgiem obszar:

- miasta Bartoszyce,
- miejscowości z terenu gminy Bartoszyce: Nalikajmy, Leginy, Wiplawki, Łojdy, Dąbrowa, Skitno, Jarkowo, Falczewo, Wirwilty, Wiatrak, Spytajny, Ceglarki, Sędławki, Wawrzyny, Połącze, Płęsy, Osieka, Bukowo, Krawczyki, Szwaruny, Minty, Ciemna Wola, Galiny, Okopa, Karolewko, Dębówko, Witki, Gile;

Agglomeracja Bartoszyce została wyznaczona dla równoważnej liczby mieszkańców 26271, która jest obsługiwana przez oczyszczalnię ścieków w Bartoszycach. Agglomeracja została objęta Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych, powołanym przez Ministra Środowiska i zatwierdzonym przez Radę Ministrów.

VI.1.2.2 Kanalizacja sanitarna

Gmina Bartoszyce jest bardzo słabo skanalizowana. Na jej terenie znajduje się osiem oczyszczalni ścieków, z czego największa z nich w Bezledach. Jej przepustowość wynosi 232m³/dobę. Druga, co do wielkości oczyszczalnia znajduje się w miejscowości Tolko o przepustowości 100 m³/dobę. Trzecia oczyszczalnia ścieków położona jest w Łabędnik i ma postać rowu cyrkulacyjnego. Pozostałe oczyszczalnie znajdują się w Pierselach, Kinkajmach, Wojtowie, Mintach. Zestawienie oczyszczalni na terenie gminy Bartoszyce wraz z ich przepustowością zostało ukazane w tabeli poniżej. Do oczyszczalni odprowadzane są ścieki z budynków mieszkalnych wielorodzinnych, natomiast ścieki z pozostałych zabudowań gromadzone są w bezodpływowych zbiornikach, skąd wywożone są do istniejących oczyszczalni lub na gminne wysypisko.

Tab. 24. Przepustowość oczyszczalni ścieków zlokalizowanych na terenie gminy Bartoszyce

Nazwa oczyszczalni	Bezledy	Tolko	Łabędnik	Bartoszyce	Wojtowo	Piersele	Borki	Kinkajmy
--------------------	---------	-------	----------	------------	---------	----------	-------	----------

Przepustowość	Qśr. 190 m ³ /dobę	Qśr. 100 m ³ /do bę	Qmax 100 m ³ /dobę	Qśr. 4500-5000 m ³ /dobę	Qśr. 32,5 m ³ /dobę	Qśr. 16,2 m ³ /dobę	-	Qśr. 60 m ³ /dobę
----------------------	-------------------------------------	---	----------------------------------	---	-----------------------------------	-----------------------------------	---	---------------------------------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Bartoszycach

Zaawansowanie rozwoju sieci kanalizacyjnej na terenie gminy można zaobserwować na podstawie danych z tabeli poniżej. Wynika z niej jasno, że długość sieci kanalizacyjnej na przestrzeni ostatnich 8 lat uległa znacznemu wydłużeniu: z 8, 7 km w roku 2000 do 24, 3 km w roku 2008. Znacznie wzrosła również liczba ludności korzystająca z sieci kanalizacyjnej.

Tab. 25. Rozwój kanalizacji sanitarnej na terenie gminy Bartoszyce

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	8, 7 km	9, 3 km	9, 3 km	11, 2 km	17, 6 km	17, 6 km	23, 6 km	23, 6 km	24, 3 km
Ścieki odprowadzone	63, 7 dam ³	54, 9 dam ³	57, 5 dam ³	51, 9 dam ³	65, 0 dam ³	70, 3 dam ³	71, 8 dam ³	75, 7 dam ³	75, 7 dam ³
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	-	-	2 284	2 291	2 444	2 443	2 525	2 518	2 512

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

VI.2 Gospodarka odpadami

Gmina Bartoszyce posiada „Plan gospodarki odpadami gminy Bartoszyce na lata 2004-2007 z perspektywą na lata 2008-2010”. Wynika z niego, że gmina produkuje dwa podstawowe rodzaje odpadów: odpady komunalne oraz odpady niebędące odpadami komunalnymi (odpady medyczne i weterynaryjne, odpady z oczyszczalni ścieków, odpady przemysłowe, pozostałe odpady). Głównymi producentami odpadów komunalnych są gospodarstwa domowe oraz dodatkowo inni wytwórcy. Odpady komunalne powstające na terenie gminy Bartoszyce w większości nie należą do niebezpiecznych. Wszystkie produkowane nieczystości zbierane są do pojemników ustawionych przy posesjach. System pojemnikowy jest obowiązkowy dla wszystkich mieszkańców gminy, w tym dla instytucji i podmiotów gospodarczych.

Selektywna zbiórka odpadów na terenie gminy funkcjonuje jedynie w dwóch miejscowościach. Selektywnie zbierane są odpady tworzyw sztucznych.

System ten jest obsługiwany przez firmę zajmującą się zbieraniem odpadów komunalnych, która w całości finansuje system zbiórki, użytkownicy nie ponoszą odrębnych opłat. Selektywne gromadzenie odpadów przez użytkowników nie jest również nagradzane finansowo przez firmę

świadczą usługi (identyczna opłata dla korzystających i niekorzystających z selektywnej zbiórki). Głównymi producentami opadów w gminie Bartoszyce są:

- gospodarstwa domowe,
- zakłady produkcyjne,
- jednostki użyteczności publicznej.

Dodatkowo na terenie gminy produkowane są również odpady zaliczane do niebezpiecznych, m.in.:

- przeterminowane leki,
- skażone opatrunki i strzykawki
- zużyte baterie i akumulatory,
- zużyte świetlówki,
- środki ochrony roślin wraz z ich opakowaniami,
- wyeksploatowane pojazdy,
- sprzęt elektroniczny,
- odpady zawierające azbest.

Dużą część wytwarzanych odpadów komunalnych stanowią odpady ulegające biodegradacji (odpady kuchenne, odpady z terenów zielonych). Zgodnie z prawem unijnym kraje członkowskie muszą znacznie ograniczyć ilość odpadów biodegradowalnych deponowanych na składowiskach (w stosunku do 1995r.):

- do roku 2010 deponowanie maksymalnie 75% odpadów ulegających biodegradacji,
- do roku 2013 deponowanie maksymalnie na składowiskach 50% odpadów biodegradowalnych,
- do roku 2020 deponowanie na składowiskach maksymalnie 35% odpadów biodegradowalnych.

Składowisko odpadów komunalnych znajduje się w miejscowości Wysieka i zarządzane jest przez Zakład Gospodarki Odpadami Sp z o. o. w Bartoszycach. Pojemność całkowita składowiska wynosi 150 tys. m³, z czego w 2008 roku wypełnione było 144, 1 tys. m³. W roku 2008 przyjęto na składowisko 11 660, 4 Mg odpadów.

Uszczelnienie wysypiska zostało wykonane sztucznie. Obiekt ponadto wyposażony jest w drenaż, zbiornik odcieków, 4 piezometry, studnie odgazowujące, brodzik dezynfekcyjny, wagę samochodową. Otwarcie składowiska w Bartoszycach nastąpiło w 1995r., w 2012 roku planowane

jest zamknięcie dotychczas użytkowanej niecki. Odpady będą składowane w nowobudowanej niecce, znajdującej się w bezpośrednim sąsiedztwie.

Na terenie gminy znajdują się również dwa „dzikie wysypiska” w miejscowości Galiny i Rodnowo, które mimo okresowej likwidacji ciągle są eksploatowane przez okoliczną ludność.

Zbiór odpadów zwierzęcych prowadzi wyspecjalizowana firma. Siedziba firmy znajduje się w Perkujkach, gdzie gromadzone są odpady. Znajdują się one w budynku (zbiornicy odpadów) w naczepie zbiorczej. Po zebraniu odpowiedniej ilości do transportu odpady są wywożone do przedsiębiorstw utylizacyjnych. Firma posiada stosowne zezwolenia na transport i czasowe gromadzenie odpadów.

W całym województwie warmińsko-mazurskim w roku 2008 funkcjonowała tylko jedna spalarnia odpadów: Spalarnia odpadów Medycznych i Weterynaryjnych Zakładu Gospodarki Odpadami Komunalnymi w Olsztynie. Spalarnia w Bartoszycach została wyłączona z użytkowania w marcu 2007 roku. Dodatkowo w Bartoszycach znajdują się również 2 stacje demontażu pojazdów.

VI.3 Elektroenergetyka

Dostawa energii elektrycznej na terenie gminy Bartoszyce odbywa się liniami średniego napięcia 15 kV, zasilanymi ze stacji elektroenergetycznej 110/15 kV GPZ Bartoszyce i dalej poprzez stacje transformatorowe 15/0, 4 kV oraz linie niskiego napięcia 0, 4 kV.

Na terenie gminy znajduje się linia elektroenergetyczna 110 kV relacji GPZ Lidzbark Warmiński – GPZ Bartoszyce – GPZ Korsze.

VI.4 Źródła energii odnawialnej

Mimo potencjału środowiska przyrodniczego - na terenie gminy Bartoszyce nie są wykorzystywane odnawialne źródła energii.

VI.5 Gazyfikacja

Przez obszar gminy Bartoszyce przebiegają gazociągi wysokiego ciśnienia:

- DN 200 relacji Kętrzyn – Bartoszyce, rok budowy 1994;
- DN 100 relacji Olsztyn – Bartoszyce, rok budowy 1987;
- DN 100 odgałęzienie do SRP Bartoszyce, rok budowy 1987
- DN 200 odgałęzienie do SRP Wiatrak, rok budowy 1994;

- DN 200 odgałęzienie SRP Bartoszyce – odgałęzienie SRP Wiatrak, rok budowy 1994;

oraz zlokalizowane są stacje redukcyjno-pomiarowe wysokiego ciśnienia:

- SRP Bartoszyce o przepustowości $Q = 3000 \text{ m}^3/\text{h}$, rok budowy 1988;
- SRP Wiatrak o przepustowości $Q = 3000 \text{ m}^3/\text{h}$, rok budowy 1994.

Tab. 26. Dane dotyczące sieci gazowej na terenie gminy Bartoszyce

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Długość czynnej sieci [km]	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0
Czynne połączenia do budynków [szt.]	47	47	49	50	50	50
Odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem [gosp.dom.]	-	-	30	29	21	35
Zużycie gazu w tys. m^3	-	-	60,50	54,90	50,70	52,80
Zużycie gazu na ogrzanie mieszkań w tys. m^3	-	-	48,8	43,3	35,5	36,4
Ludność korzystająca z sieci gazowej [osoba]	153	153	152	152	151	151

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

VI.6 Sieci telefonii komórkowej

Na terenie gminy Bartoszyce znajduje się 5 nadajników GSM/UMTS w następujących lokalizacjach:

- Przejście Graniczne Bezledy,
- Bezledy,
- Łabędnik,
- Węgoryty.

Dwa nadajniki GSM (1800 i 900) znajdują się w granicach administracyjnych miasta Bartoszyce.

VI.7 Energia ciepła

Na obszarze gminy brak jest scentralizowanej gospodarki ciepłej. Jedyne kotłownie, które występują na terenie gminy znajdują się w miejscowościach: Tolko, Bezledy, Galiny, Kinkajmy. Ogrzewanie budynków na terenie gminy odbywa się w oparciu o zróżnicowane źródła energii, m.in. węgiel, miał, drewno, gaz płynny, olej opałowy.

VI.8 Transport drogowy

VI.8.1 Drogi krajowe

Przez teren gminy Bartoszyce przebiegają dwie drogi krajowe:

- 51 - (Granica Państwa – Bezledy – Bartoszyce – Olsztyn – Olsztynek), z czego na terenie gminy przebiega ona przez miejscowości Bezledy – Bartoszyce – Połęcz – Osieka.
- 57 – (Bartoszyce, Płęsy, Bisztynek, Biskupiec, Dźwierzuty, Szczytno, Wielbark, Chorzele, Rembielin, Przasnysz, Maków Mazowiecki), z czego na terenie gminy przebiega ona przez miejscowości: Płęsy-Minty –Galiny.

Wyżej wymienione drogi stanowią połączenie dla gminy z drogami krajowymi nr 53 oraz 16, a także, co w przypadku gminy Bartoszyce stanowi element kluczowy, z Obwodem Kaliningradzkim.

VI.8.2 Drogi wojewódzkie

Na terenie gminy Bartoszyce przebiegają drogi wojewódzkie, dla których plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego zakłada następujące klasy techniczne:

- 512 Pieniężno – Górowo Iławieckie – Bartoszyce, kl. techn. G;
- 512 Szczurkowo – Bartoszyce – Górowo Iławieckie – Pieniężno, kl. techn. Z;
- 592 Bartoszyce – Kętrzyn – Giżycko, kl. techn. G.

VI.8.3 Drogi powiatowe

Przez obszar gminy przebiegają 24 drogi powiatowe, administrowane przez Zarząd Dróg Powiatowych w Dąbrowie k/Bartoszyce. Wszystkie drogi powiatowe posiadają klasę techniczną Z. Zestawienie poszczególnych dróg wraz z numerami znajduje się w tabeli poniżej:

Tab. 27. Wykaz dróg powiatowych.

Lp.	Numer drogi	Przebieg drogi	Klasa techniczna drogi
1	1354N	Głądy – Pieszkowo - Tolko	Z
2	1384N	Solno - Bezledy	Z
3	1386N	Kicina – Piasek – Bezledy - Łoskajmy	Z
4	1388N	Toplikajmy – Barciszewo –Markiany – dr. Kraj. Nr 51	Z
5	1390N	Dr. woj. Nr 512 (leginy) – Liski – Sępopol – Ostre Bardo - Szczurkowo	Z
6	1392N	Bartoszyce – Szylina - Smolanka	Z
7	1394N	Witki – Sępopol – Dietrichowów - Gierkiny	Z
8	1400N	Krekole – Galiny – Maszewy	Z
9	1402N	Kosy - Bajdyty	Z
10	1408N	Kiersnowo - Trutnowo	Z
11	1521N	Dr. pow. Nr 1386N Barciszewo - Wojciechy	Z
12	1539N	Lejdy - Bezledy	Z
13	1541N	Kosty – Wajsnory – Rodnowo – Kotowo - Rogóż	Z
14	1553N	Posłusze – Bąsze	Z
15	1555N	Kiertyny Małe – Dąbrowa - Bartoszyce	Z
16	1557N	Spytajny – Adrapy	Z
17	1559N	Bartoszyce – Perkujki – Osieka - Galiny	Z
18	1561N	Dr. kraj. nr 57 (Galiny) - Trutnowo - Wozławki	Z
19	1563N	Sędławki - Wardomy	Z
20	1569N	Wiatrowiec - Łabędnik	Z
21	1571N	Łabędnik - Bisztynek	Z
22	1958N	Maszewy - Gruda	Z
23	1960N	Wyłęba – Kiersity - Tolko	Z
24	1981N	Dr. woj. nr 592 (Sporwiny) - Sątoczno	Z

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zarządu Dróg Powiatowych

VI.8.4 Drogi gminne

W granicach administracyjnych gminy sieć komunikacyjną będącą uzupełnieniem dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych stanowią drogi gminne. Ich numery, nazwy i przebieg znajdują się w tabeli poniżej.

Tab. 28. Wykaz dróg gminnych

Lp.	Numer drogi	Nazwa drogi
1	120001N	Piersele – dr. kraj. nr 51
2	120002N	Żydowo – Zawiersze
3	120003N	gr. gm. – Merguny – dr. pow. nr 1386 N
4	120004N	Kiersyty – Sortławki
5	120005N	Gr. Gm. – Szczeciny – Wargielity – Wojciechy
6	120007N	Wojtowo – Burkarty
7	120008N	Wojciechy – Rodnowo
8	120009N	Borki Małe – dr. Woj. nr 512
9	120012N	Dr. Kraj. nr 51 – Wiplawki – Nalikajmy – dr. Woj. nr 512
10	120015N	Łojdy – dr. Kraj. nr 51
11	120016N	Bartoszyce – Osieka kol.
12	120017N	Połącze (wieś)
13	120018N	Dr. Gm. Nr 120016N – Płęsy – dr. Kraj. nr 51
14	120019N	Krawczyki - Klekotki
15	120020N	Krawczyki - Szwarunki
16	120021N	Szwarunki – dr. Gm. Nr 120020 N
17	120022N	Dr. Gm. Nr 120020 N – dr. Kraj. nr 57
18	120023N	Parkoszewo - Łapkiejmy
19	120024N	Nowe Witki – dr. Woj. nr 512 (Żydowo)
20	120027N	Szylina Mała (wieś)
21	120030N	Dr. Woj. nr 592 - Gile
22	120031N	Dr. Kraj nr 57 - Brzostkowo
23	120032N	Galiny kol. – dr. Kraj. nr 57
24	120033N	Dr. Kraj. nr 57 – Borki Sędrowskie - Gromki

25	120035N	Sokolica – gr. Gm (Różyna)
26	120036N	Sokolica - Spurgle
27	120038N	Drawa - dr. Woj. nr 592
28	120039N	Skitno (wieś)

Źródło: Urząd Gminy Bartoszyce

VI.9 Kolej

Przez teren gminy przebiegają dwie towarowe linie kolejowe:

- Bartoszyce - Głomno (stacja przeładunkowa) - granica państwa, obsługujące ruch towarowy na przejściu granicznym w Bezledach, specjalny podwójny tor przystosowany do obsługi kolei polskich oraz szerokotorowy do obsługi kolei rosyjskich;
- Bartoszyce – Korsze, obsługujące ruch towarowy, obecnie nieczynna.

Długość pierwszej z linii kolejowych na terenie gminy Bartoszyce wynosi 15, 639 km, zaś drugiej 9, 46 km.

Z dniem 1 lipca 2002 r. z powodu nierentowności trasy zawieszone zostało połączenie osobowe Bartoszyce – Korsze. Wraz z jego zamknięciem gmina pozostała bez żadnego kolejowego połączenia osobowego.

VI.10 Szlaki turystyczne

Przez teren gminy przebiegają następujące szlaki turystyczne

Szlaki przyrodnicze:

- Warmińsko-Mazurski Szlak Bociani (Europejski Szlak Bociana Białego), który rozlega się na terenach gmin: Górowo Iławeckie, Bartoszyce, Sępólno oraz poza granicami powiatu bartoszyckiego na terenie gmin Barciany i Srokowo. Szlak bocianich gniazd - to projekt realizowany od 1998 roku przez ornitologów badających okolice Żywkowa. Obejmuje on wsie Żywkowo, Toprzniny, Lejdy (gmina Bartoszyce), Szczurkowo, Lwowiec, Dujewo i Brzeźnica, gdzie skupiska bocianów są największe.
- Leśna ścieżka dydaktyczna „Dąbowy Las” znajduje się na terenie Leśnictwa Czarny Las przy drodze Galiny - Krawczyki, 200 m od drogi krajowej nr 57 i wsi Galiny. Trasa ścieżki przebiega przez las, który charakteryzuje się wielką różnorodnością gatunków drzew, krzewów i roślin runa. Trasa rozpoczyna się na parkingu leśnym i biegnie wzdłuż brzegu rzeki Pisy. Na trasie zachwycają wiekowe dęby szypułkowe, lipy i potężne buki, ustawione są także tablice tematyczne informujące o zjawiskach w lesie i gospodarce leśnej.

Szlaki wodne:

- Szlak kajakowy rzeką Łyną - należy do najpiękniejszych szlaków kajakowych Warmii i Mazur. Łyna płynie z południowego zachodu na północny wschód przez Bartoszyce do Sępopola, skąd bardziej zdecydowanie ku granicy państwa. Rezerwat został utworzony w celu zachowania rzadkiego zjawiska wstecznej erozji źródłkowej rzeki Łyny. Pierwsza stacja wodna znajduje się na terenie gminy Bartoszyce w miejscowości Perkutki (8km od Bartoszyce), następna w Bartoszycach; kolejny przystanek odnajdziemy w miejscowości Szylina Mała (gmina Bartoszyce). Następne miejsce do wodowania znajduje się w Szylinie Wielkiej (gmina Bartoszyce), odległej o około 1 km od poprzedniej stacji. W Sępopolu na przystanku wodnym oprócz stacji znajduje się także miejsce, gdzie można zorganizować ognisko, a w planach jest również utworzenie pola namiotowego. Ostatni przystanek na Łynie znajduje się za Sępopolem w miejscowości Stopki.
- Szlak kajakowy o długość trasy 204.5 km, najdłuższą rzeką regionu – Łyną, szlak przebiegający przez miejscowości: Brzeźno Łyńskie - Kurki - Ruś - Olsztyn - Dobrze Miasto - Lidzbark Warmiński - Bartoszyce - Sępopol - Granica Państwa.

Szlaki historyczne:

- „Szlak generała J. H. Dąbrowskiego” - szlak bojowy wojsk generała Jana Henryka Dąbrowskiego z czasów wojen napoleońskich rozpościera się od strony Mrągowa, Dobrego Miasta przez Łaniewo, Lidzbark Warmiński, Górowo Iławeckie i dalej za granicę Prawdinsk, Bagrationowsk. Biegnie w kierunku miejscowości Ełk i trzykrotnie przekracza granicę państwową z Rosją.
- trasa rowerowo-samochodowa „Trasa Kardynała Stefana Wyszyńskiego” – 126 km: Kętrzyn - Wilkowo - Bezląwki - Święta Lipka - Reszel - Sątopy - Bisztynek - Wozławki - Kiwity - Stoczek Warmiński - Krekole - Samolubie - Bartoszyce - Łabędnik - Łankiejmy - Grabno - Kętrzyn - Karolewo - Wilamowo (lotnisko).

Trasy rowerowe:

Na terenie gminy brak jest istniejących, oznakowanych tras rowerowych.

VII. Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu.

VII.1 Stan prawny gruntów

W strukturze własności gminy Bartoszyce dominują grunty będące własnością osób fizycznych. Zajmują one powierzchnię 24 580 ha, co stanowi 57,50% wszystkich gruntów znajdujących się w granicach administracyjnych gminy. Drugi, co do wielkości odsetek stanowią grunty Skarbu Państwa z wyłączeniem przekazanych w użytkowanie wieczyste - zajmują one 14 225 ha, co stanowi 33,27 % powierzchni gminy. Pozostałe grunty to niewielki obszar w porównaniu z w/w. Dokładną strukturę władania gruntami na terenie gminy Bartoszyce przedstawia poniższa tabela.

Tab.29. Studium władania

Wyszczególnienie	Gmina	
	Powierzchnia (ha)	Udział (%)
Grunty SP z wyłączeniem przekazanych w użytkowanie wieczyste	14 225	33,27
Grunty SP przekazane w użytkowanie wieczyste	137	0,32
Grunty spółek SP, przedsiębiorstw państwowych, i innych państwowych osób prawnych	0	0
Grunty gmin i związków międzygminnych z wyłączeniem przekazanych w użytkowanie wieczyste	784	1,83
Grunty gmin i związków międzygminnych przekazanych w użytkowanie wieczyste	65	0,15
Grunty, które są własnością samorządowych osób prawnych oraz grunty, których właściciele są nieznani	0	0
Grunty osób fizycznych	24 580	57,50
Grunty spółdzielni	2	0,01
Grunty kościołów związków wyznaniowych	78	0,18
Wspólnoty gruntowe	0	0
Grunty powiatów z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie	147	0,34
Grunty powiatów przekazane w użytkowanie wieczyste	0	0
Grunty województw z wyłączeniem przekazanych w użytkowanie	86	0,20
Grunty województw przekazane w użytkowanie wieczyste	0	0

Grunty będące przedmiotem własności i władania osób innych niż wymienione wyżej	2 651	6,20
Razem:	42 755	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Bartoszycach, stan na 01.01.2010 r.

VII.2 Zagospodarowanie przestrzenne

Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy charakteryzuje się zabudową jednorodzinną i zagrodową ukształtowaną historycznie w formie niewielkich jednostek osadniczych. Sieć osadnicza połączona jest systemem komunikacji drogowej oraz dodatkowo uzupełniona komunikacją kolejową (obecnie niewykorzystywana). Zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna koncentruje się w miejscowościach zlokalizowanych przy granicy z miastem Bartoszyce. Zabudowa ta w większości powstawała od lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia to chwili obecnej. Kształtuje się przeważnie do dwóch kondygnacji nadziemnych wraz z poddaszem użytkowym. Rozwój zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej przy granicy z miastem Bartoszyce związany jest z chęcią osiedlania się ludności miejskiej na terenach mniej zurbanizowanych. Tereny te są atrakcyjne osadniczo z uwagi na bliskie położenie w stosunku do miasta (miejsca pracy, nauki, atrakcji kulturalnych itp.), wyposażenie w infrastrukturę techniczną, dobrą dostępność komunikacyjną. Zabudowa zagrodowa dominuje w miejscowościach oddalonych od miasta. Oparta jest w dużej mierze na starym osadnictwie pruskim i związana jest najczęściej z prowadzeniem działalności rolniczej. Oprócz wyżej wymienionych rodzajów zabudowy, należy zwrócić uwagę na występowanie na terenie gminy Bartoszyce zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej popegeerowskiej m.in. w miejscowościach Tolko, Wojciechy, Galiny i Bezledy. Na tych terenach działania powinny skupić się na poprawie stanu technicznego substancji budynkowej, poprawie jej walorów użytkowych i estetycznych.

W przestrzeni gminy można wyróżnić następujące obszary:

- obszar wysoczyzny morenowej,
- obszar wysoczyzny morenowej wododziałowej,
- obszar doliny rzeki Łyny,
- obszar doliny rzeki Pisy i zlewni jeziora Kinkajmskiego,
- kompleksy leśne,
- tereny zabudowane,
- tereny rolne.

Obecny układ miejscowości na terenie gminy jest wynikiem rozwoju sieci drogowej i kolejowej. Większość miejscowości na terenie gminy zlokalizowana jest wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych, tj. drogi krajowej, dróg wojewódzkich i powiatowych oraz linii kolejowych. Duży wpływ na rozwój osadnictwa na terenie gminy Bartoszyce miały czasy od końca II wojny światowej do 1989 r. W okresie tym silnie rozwijały się Państwowe Gospodarstwa Rolne a wraz z nimi obszary zurbanizowane. Obecnie duży wpływ na rozwój gminy ma miasto Bartoszyce leżące w centrum granic administracyjnych gminy. Jego wpływ można zaobserwować na podstawie rozwoju budownictwa mieszkaniowego w miejscowościach sąsiadujących z miastem. Do takich miejscowości należą: Wawrzyny, Spytajny, Połęczce, Sędławki. Z uwagi na bliskość miasta miejscowości te mają szansę stać się znaczącymi ośrodkami podmiejskimi o funkcjach komplementarnych w stosunku do miasta np. zaplecza mieszkaniowego, zaplecza gospodarczego, rekreacyjno-rozrywkowego.

Poważnym ograniczeniem dla rozwoju osadnictwa na terenie gminy Bartoszyce jest jej położenie w obszarach prawnie chronionych na podstawie przepisów Ustawy o ochronie przyrody. Występowanie obszarów prawnie chronionych pociąga za sobą ograniczenia w urbanizacji gminy. Ograniczeniom w zabudowie podlegają również tereny przy urządzeniach infrastruktury technicznej. Wynikają one z rozporządzeń branżowych i są podyktowane zapewnieniem bezpieczeństwa ludności. Specyfika gminy Bartoszyce, jej nadgraniczne położenie i duże przejście graniczne w Bezledach, pociąga za sobą konieczność wyłączenia z zabudowy również terenów położonych w bezpośrednim sąsiedztwie granicy Państwa.

VII.3 Bilans terenów

Powierzchnia gruntów na terenie gminy Bartoszyce zgodnie ze zbiorczym zestawieniem gruntów sporządzanym przez Starostwo Powiatowe w Bartoszycach wynosi 42 755 ha. Większość z nich stanowią grunty rolne, które zajmują ok. 76%. Zestawienie gruntów o różnym sposobie użytkowania funkcjonalno-przestrzennego w gminie, przedstawia się następująco:

- Użytki rolne – 32 523 ha tj. 76, 09 % ogólnej pow. gminy
- Grunty leśne zadrzewione i zakrzewione – 7 676 ha, tj. 17, 96 % ogólnej pow. gminy
- Grunty zabudowane i zurbanizowane – 1 428 ha, tj. 3, 3 % ogólnej pow. gminy

Tereny komunikacyjne – 1 151 ha

Tereny mieszkaniowe – 131 ha

Tereny przemysłowe – 43 ha

Tereny rekreacyjne – 28 ha

Tereny zurbanizowane niezabudowane – 3 ha

Użytki ekologiczne – 0 ha

- Grunty pod wodami płynącymi – 237 ha tj. 0, 56 % ogólnej pow. gminy
- Grunty pod wodami stojącymi – 8 ha tj. 0, 02 % ogólnej pow. gminy
- Nieużytki i tereny różne – 883 ha tj. 2, 07 ogólnej pow. gminy

Z wyżej przedstawionego zestawienia wynika, że duży obszar zajmują grunty zadrzewione i zakrzewione - ok. 7 676 ha, czyli ok. 17, 96 % ogólnej powierzchni gminy. Nie jest to jednak liczba imponująca biorąc pod uwagę całą powierzchnię gminy, oraz to, że stopień lesistości kraju kształtuje się w okolicach 29%. Pozostałe grunty stanowią niewielki odsetek całego obszaru gminy.

VII.4 Stan planistyczny

Na terenie gminy Bartoszyce obowiązuje 8 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Ich łączna powierzchnia to ok. 341 ha. Biorąc pod uwagę cały obszar gminy (ok. 428 km²) obszar objęty miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego jest niewielki.

Tab. 30. Wykaz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na terenie gminy Bartoszyce.

Lp	Nazwa MPZP	Powierzchnia	Uchwała
1	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bartoszyce dotyczący terenu projektowanej elektrowni wodnej na rzece Łynie w rejonie miejscowości Szylina z obszarem zalewowym	115, 5 ha	Uchwała nr XXVII/173/05 Rady gminy w Bartoszycach z dnia 09 czerwca 2005 r.
2	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej w obrębach geodezyjnych Połęczce, Wawrzyny, Okopa gmina Bartoszyce	72, 7 ha	Uchwała nr XV/105/2004 Rady gminy w Bartoszycach z dnia 29 marca 2004 r.
3	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów przemysłowo-usługowych w obrębie geodezyjnym Jarkowo gmina Bartoszyce	42, 5 ha	Uchwała nr VIII/48/2003 Rady gminy w Bartoszycach z dnia 04 lipca 2003 r.
4	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjnych w	32, 9 ha	Uchwała nr XXXV/277/1998 Rady

	obrębach Kinkajmy i Lusiny gmina Bartoszyce		gminy w Bartoszcach z dnia 16 kwietnia 1998 r.
5	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Bartoszyce w rejonie przejścia granicznego w Bezledach	65, 8 ha	Uchwała nr XXI/199/2000 Rady gminy w Bartoszcach z dnia 03 października 2000 r.
6	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Bartoszyce dotyczący terenów zalewowych rzeki Łyny związanych z budową elektrowni wodnej w rejonie miejscowości Smolanka w gminie Sępól	11, 6 ha	Uchwała nr XV/106/2004 Rady gminy w Bartoszcach z dnia 29 marca 2004 r.
RAZEM		341, 0 ha	

Na terenie gminy wydaje się dużo decyzji o warunkach zabudowy, o czym świadczy rosnąca z roku na rok ich liczba. W 2005 r. gmina wydała 77 decyzji o warunkach zabudowy, w 2008 r. 127 a w 2009 r. 110. Najwięcej decyzji wydawanych jest w miejscowościach: Dąbrowa, Wojciechy, Połęcz, Bezledy, Galiny i Minty, co obrazuje główne kierunki urbanizacji. Wyżej wymienione miejscowości stanowią najbardziej atrakcyjne miejsca osiedlania się dla mieszkańców gminy.

VIII. *Uwarunkowania wynikające z zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia*

Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia można podzielić na dwa rodzaje: wynikające z uwarunkowań przyrodniczych (naturalne) i będące wynikiem działalności człowieka (antropogeniczne).

VIII.1 Zagrożenia naturalne

Zagrożenia naturalne na terenie gminy Bartoszyce, generowane są przede wszystkim przez rzekę Łynę. Położenie gminy w zasięgu w/w rzeki wiąże się z ewentualnymi powodziąmi, podtopieniami oraz dopływem nieznanych zanieczyszczeń. Obszary zagrożenia powodziowego zlokalizowane są głównie wzdłuż rzek. Największe tereny zalewowe występują na wschód od miejscowości Bartoszyce. Potencjalne niebezpieczeństwo powodzi nasila się w okresie występowania pokrywy lodowej a także w czasie spływu kry w ilości umożliwiającej tworzenie się zatorów lodowych. Zjawiska lodowe na Łynie rozpoczynają się w miesiącach listopad – grudzień a ich natężenie notowane jest w lutym i marcu. W granicach gminy zidentyfikowane zostały obszary zagrożenia powodziowego wodą 1% i 5% (woda 100 - i 20 – letnia) rzeki Łyny. Obszary te wskazano na mapie stanowiącej załącznik do niniejszego opracowania.

Gmina Bartoszyce narażona jest w niewielkim stopniu na erozję. Średnie zagrożenie może wystąpić na stromych zboczach doliny Łyny, gdzie gleby narażone są na erozję wodną wąwozową.

VIII.2 Zagrożenia antropogeniczne

Do zagrożeń antropogenicznych możemy zaliczyć te związane z występowaniem na terenie gminy napowietrznych linii elektroenergetycznych 110 kV, a co za tym idzie z istnieniem wzdłuż nich pola elektromagnetycznego.

Potencjalne zagrożenie stanowić mogą biegnące przez gminę gazociągi, a w szczególności ich rozszczelnienie. Do rozszczelnienia może dojść w wyniku ukrytych wad fabrycznych rur, zmęczenia materiału (szczególnie na przejściach pod torami i drogami), uszkodzenia rurociągu w wyniku działania osób trzecich, bądź nieprawidłowo działającej instalacji ochronnej.

Poza wyżej wymienionymi zagrożeniami antropogenicznymi brak jest innych, mogących negatywnie wpływać na bezpieczeństwo ludności.

IX. *Uwarunkowania wynikające z występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych*

Na terenie gminy Bartoszyce zidentyfikowano następujące obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów odrębnych:

- ustawa o ochronie i opiece nad zabytkami:
  - obiekty i zespoły wpisane do rejestru zabytków,
  - stanowiska archeologiczne;
- ustawa prawo wodne:
  - obszary bezpośredniego zagrożenia powodziowego;
- ustawa o ochronie przyrody:
  - obszar chronionego krajobrazu,
  - Natura 2000,
  - użytki ekologiczne;
  - pomniki przyrody
- ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych:
  - grunty rolne I-III klasy bonitacyjnej oraz grunty pochodzenia organicznego,
  - grunty leśne,
- ustawa o lasach:
  - lasy ochronne

X. *Uwarunkowania wynikające z potrzeb i możliwości rozwoju gminy.*

X.1 Analiza SWOT.

Mocne strony:

- Położenie w strefie przygranicznej,
- Obecność drogowego i kolejowego przejścia granicznego,
- Objęcie wielu obszarów Specjalną Strefą Ekonomiczną,
- Położenie w atrakcyjnym przyrodniczo i kulturowo rejonie Polski,
- Korzystne warunki do rozwoju turystyki i agroturystyki,
- Obecność szlaku kajakowego rzeki Łyny,
- Duży potencjał gruntów rolnych,
- Korzystna struktura gospodarstw pod względem wielkości,
- Brak uciążliwego przemysłu,
- Wolne tereny do zagospodarowania,
- Duży potencjał ludzki.

Słabe strony:

- Wysoki poziom bezrobocia,
- Niski poziom wykształcenia osób bezrobotnych,
- Odpływ wykształconej ludności do większych ośrodków, poza granice gminy,
- Postępująca degradacja gospodarcza i społeczna terenów byłych państwowych gospodarstw rolnych,
- Zła infrastruktura techniczna,
- Słaba promocja walorów turystycznych gminy,
- Zły stan obiektów zabytkowych,
- Słaba promocja gminy,
- Mała ilość szlaków turystycznych oraz ich niska jakość techniczna,

- Niska jakość bazy turystycznej oraz gastronomicznej

Szanse:

- Korzystne położenie w stosunku do miasta wojewódzkiego Olsztyna,
- Wykorzystanie walorów turystycznych gminy,
- Ściągnięcie inwestorów do Specjalnej Strefy Ekonomicznej,
- Wykorzystanie środków pomocowych z Unii Europejskiej,
- Wykorzystanie walorów kulturowych i środowiskowych gminy.

Zagrożenia:

- Wzrastające bezrobocie, szczególnie u osób z wyższym wykształceniem,
- Migracja ludzi młodych do większych ośrodków miejskich,
- Słabo rozwinięte kontakty partnerskie z Obwodem Kaliningradzkim,
- Starzenie się społeczeństwa na terenie gminy,
- Brak infrastruktury technicznej umożliwiające rozwój przedsiębiorczości.

XI. *Uwarunkowania wynikające ze stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony*

Ład przestrzenny to harmonijne ukształtowanie przestrzeni, uwzględniające w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne (art.2 pkt 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym).

Zasady ładu przestrzennego regulowane są przede wszystkim przy pomocy planów miejscowych tworzonych dla poszczególnych obszarów, w zależności od potrzeb społecznych i ekonomicznych. Przy ich sporządzaniu należy wziąć pod uwagę, że ochrona ładu przestrzennego warunkowana powinna być eksponowaniem najbardziej wartościowych elementów krajobrazu przyrodniczego i kulturowego, eliminowaniem dysharmonizujących elementów zagospodarowania, prowadzeniem rewitalizacji i rehabilitacji obszarów zdegradowanych oraz o niskiej atrakcyjności funkcjonalnej i architektonicznej.

Na terenie gminy dominującą zabudową jest zabudowa jednorodzinna oraz zagrodowa, w tym popegeerowska, co uwarunkowane jest wiejskim charakterem gminy. Większość areałów rolniczych gminy jest w posiadaniu rolników indywidualnych, jednakże specyficzne dla gminy

było rolnictwo wielkoobszarowe, uspołecznione tj. PGR-y. W miejscowościach, w których były wcześniej PGR-y znajdują się obszary będące własnością Agencji Rolnej Skarbu Państwa, które zostały częściowo wykupione lub wydierżawione przez rolników indywidualnych i spółki.

W wyniku likwidacji PGR-ów zaszły ogromne zmiany społeczno-gospodarcze, które negatywnie odbiły się na rolnictwie i jego otoczeniu przyczyniając się do wzrostu bezrobocia oraz patologii społecznych. Z badań gminy wynika, że proces prywatyzacji oraz przejęcie PGR-ów przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa są głównymi przyczynami bezrobocia w gminie.

Od ponad 10 lat rodziny popegeerowskie borykają się z problemem bezrobocia, które ma charakter długotrwały. Trudności te spowodowane są przede wszystkim: brakiem ofert pracy w pobliżu miejsca zamieszkania, niskim poziomem wykształcenia, wiekiem bezrobotnych, brakiem aktywności społecznej i zawodowej.

W Strategii rozwiązywania problemów społecznych w gminie Bartoszyce do 2015 roku wskazuje się następujące skutki bezrobocia:

- obniżenie standardu życia,
- powstawanie patologii społecznych, napięć i zakłóceń w życiu rodzinnym,
- zatracenie wartości moralnych,
- zwiększenie ubóstwa i patologicznych zachowań,
- powstanie atmosfery marazmu i braku perspektyw,
- bierne oczekiwanie na pomoc instytucjonalną.

Niepokojącym zjawiskiem jest dziedziczenie w/w postaw przez młode pokolenie.

Poza problemami opisanymi powyżej, niedogodnością dla gminy jest również brak racjonalnego wykorzystania niektórych terenów po PGR-ach. W wielu przypadkach powstanie PGR-u w danej miejscowości wymusiło sposób, formę i rodzaj zabudowy. Obecnie zabudowania popegeerowskie, zarówno mieszkaniowe jak i zakładowe stanowią jeden z podstawowych problemów związanych z pojęciem kształtowania ładu przestrzennego gminy. Problem wynika z niszczenia opustoszałych zabudowań popegeerowskich oraz niskiej jakości i dużego stopnia zdegradowania zabudowy. Innym problemem dotyczącym ładu przestrzennego jest chaotyczna zabudowa i dowolność architektoniczna w zabudowie. Domy lokalizowane są w przypadkowych miejscach, tworząc bardzo rozproszoną zabudowę, która często nie jest wyposażona w konieczną infrastrukturę techniczną.

Znaczący wpływ na strukturę przestrzenną gminy ma jej położenie wokół miasta Bartoszyce. Miasto, bowiem generuje duży ruch budowlany na terenach gminy, niekoniecznie zgodny z zasadami ładu przestrzennego. Zbyt mała ilość miejscowych planów zagospodarowania

przestrzennego na terenach przyległych do miasta, na których wzmaga się ruch budowlany, powoduje tworzenie się chaosu budowlanego i zachwianie zasad ładu przestrzennego. W Strategii Rozwoju Miasta Bartoszyce na lata 2009-2015 do słabych stron miasta zalicza się brak wystarczającej powierzchni terenów inwestycyjnych i mieszkaniowych w granicach administracyjnych miasta, który ogranicza rozwój miasta. W Zmianie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Bartoszyce również porusza się ten problem mówiąc, że Miasto Bartoszyce dusi się w swoich granicach i brakuje mu terenów, które można by przeznaczyć pod inwestycje.

Działania w zakresie kształtowania ładu przestrzennego terenów gminy powinny być skierowane na:

- skanalizowanie i zwodociągowanie gminy,
- wyposażenie gminy w niezbędne urządzenia infrastruktury technicznej,
- zagospodarowanie obszarów popegeerowskich,
- uzupełnianie i intensyfikację zabudowy jednostek osadniczych,
- kształtowanie nowej zabudowy z uwzględnieniem charakteru i stylu stosowanego w danej miejscowości,
- kreowanie lokalnych centrów wsi, szczególnie tych leżących przy głównych ciągach komunikacyjnych i turystycznych poprzez modernizację i budowę infrastruktury technicznej oraz lokalizowanie usług obsługi mieszkańców i turystów;
- poprawę standardu zabudowy rekreacyjnej i turystycznej.

XI.1 Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych

Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych zawarte zostały w dokumentach o znaczeniu wojewódzkim (Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego) oraz o znaczeniu powiatowym (Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Bartoszyckiego, Program Rozwoju Lokalnego Powiatu Bartoszyckiego na lata 2004-2007 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2008-2011), należą do nich:

- modernizacja drogi krajowej nr 51 — na odcinku granica państwa – Bezledy – Olsztyn, z czego na terenie gminy (granica państwa – Bezledy – Bartoszyce - Osieka-granica gminy) do parametrów klasy GP — budowa obejść miejscowości: Bezledy, Bartoszyce, Rogóż, Lidzbark Warmiński, Dobrze Miasto, Smolajny, Barcikowo, Kabikiejmy, Spręcowo, Dywity, z czego na terenie gminy miejscowości Bezledy i Bartoszyce,

- budowa gazociągów tranzytowych wysokiego ciśnienia: Lidzbark Warmiński – Bartoszyce DN 200,
- modernizacja drogi krajowej nr 57 — Bartoszyce – Biskupiec – Szczytno – Pułtusk do parametrów klasy G, z czego na terenie gminy odcinka: *Bartoszyce – Minty - Galiny-granica gminy*,
- modernizacja dróg wojewódzkich do parametrów technicznych klasy G:
  - nr 512 Pieniężno – Górowo Iławeckie – Bartoszyce, z czego na terenie gminy odcinek: *Bartoszyce – Spytajny – Tolko - Wojciechy-granica gminy*;
  - nr 592 Bartoszyce – Korsze, z czego na terenie gminy odcinek: *Bartoszyce – Kinkajmy – Maszewy - Łabędnik-granica gminy*,
- modernizacja linii kolejowej II-rzędniej Korsze – Głomno,
- modernizacja linii o torze szerokim: Bartoszyce – Głomno – Kaliningrad,
- rozbudowa i modernizacja drogowych przejść granicznych – Bezledy,
- rozbudowa i modernizacja kolejowych przejść granicznych – Głomno,
- Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna: Bezledy,
- budowa obwodnicy miasta Bartoszyce,
- budowa elektrowni wodnych na rzece Łynie w miejscowościach: Ardapy i Szylina,
- uporządkowanie gospodarki ściekowej w obszarze gminy poprzez budowę oczyszczalni i sieci kanalizacyjnych dla miejscowości o zwartej zabudowie,
- rozwój szlaków turystycznych o znaczeniu ponadlokalnym.

XII. *BIBLIOGRAFIA:*

- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego, Olsztyn 2002;
- Program Ochrony Środowiska dla gminy Bartoszyce na lata 2004-2007 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2008-2011;
- Plan Gospodarki Odpadami dla gminy Bartoszyce na lata 2004-2007 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2008-2011;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bartoszyce, Przedsiębiorstwo Gospodarki Gruntami „Topoz” Olsztyn, 1999 r.,
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Bartoszyckiego, Bartoszyce 2000 r.,
- Kondracki J., Geografia regionalna Polski, PWN Warszawa 2009,
- „Studium przebiegu korytarza głównego Trasy Rowerowej realizowanej w ramach Działania V.2 PO RPW” Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości Instytucja Pośrednicząca PO RPW,
- Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce, Państwowy Instytut Geologiczny Warszawa 2003,
- Dostępne strony internetowe.